

T.C.
ÜSKÜDAR ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

SOSYAL HİZMET ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

**6-12 YAŞ ARASI ÖĞRENCİLERİN SOSYAL UYUM SORUNU VE
OKUL SOSYAL HİZMETİ: SANCAKTEPE ÖRNEĞİ**

KADER HEZER

**Tez Danışmanı
Prof. Dr. Abulfaz SÜLEYMANOV**

İSTANBUL-2018

T.C.
ÜSKÜDAR ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

SOSYAL HİZMET ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

**6-12 YAŞ ARASI ÖĞRENCİLERİN SOSYAL UYUM SORUNU VE
OKUL SOSYAL HİZMETİ: SANCAKTEPE ÖRNEĞİ**

Kader HEZER

**Tez Danışmanı
Prof. Dr. Abulfaz SÜLEYMANOV**

İSTANBUL - 2018

T.C.
ÜSKÜDAR ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Anabilim Dalı : Sosyal Hizmet
Program : Sosyal Hizmet
Öğrenci No : 164205019
Öğrenci Adı Soyadı : Kader HEZER

“6-12 Yaş Arası Öğrencilerin Sosyal Uyum Sorunu ve Okul Sosyal Hizmeti: Sancaktepe Örneği” konulu çalışma aşağıdaki jüri tarafından 13/09/2018 tarihinde yapılan sınavda Yüksek Lisans Tezi olarak oy birliğiyle kabul edilmiştir.

Jüri Başkanı : Doç Dr. İsmail Barış
(Üsküdar Üniversitesi)

İmza

Danışman : Prof. Dr. Abulfaz SÜLEYMANOV
(Üsküdar Üniversitesi)

İmza

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Hasan Hüseyin TAYLAN
(Sakarya Üniversitesi)

İmza

ONAY

Bu tez, yukarıdaki jüri üyeleri tarafından uygun görülmüş ve Enstitü Yönetim Kurulu'nun tarih ve sayılı kararıyla kabul edilmiştir.

Doç.Dr. Türker Tekin ERGÜZEL
Enstitü Müdürü V.

ÖZET

Çocuğun ruhsal, sosyal, zihinsel, fiziksel, ahlaki gelişiminde aileden sonra en büyük sorumluluğu taşıyan kurum okuldur. Okul çocuğa bir yandan akademik beceriler kazandırırken bir yandan da çocuğun sosyal, ruhsal, ahlaki gelişimi için çocuğa çevre sunma görevi üstlenmektedir. Eğitim kurumları gerek okul içinden gerekse okul dışından kaynaklanan birçok sorunla karşı karşıya gelmektedir. Ancak bu sorunları çözme noktasında gerek okulun kendisi gerekse okuldaki mevcut birimlerin yetersiz kaldığı görülmektedir. Bu sorunları önlemek ve çözmek için koruyucu, destekleyici, eğitici ve öğretici işlevi bulunan; toplum, okul, aile arasında köprü konumunda olan “okul sosyal hizmeti”ne gereksinim duyulmaktadır.

Bu çalışma, 6-12 yaş arası öğrencilerin sosyal uyum sorunu yaşamalarına neden olan faktörleri belirlemek ve okul sosyal hizmetine neden ihtiyaç duyulduğunu ortaya koymak amacıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın çalışma grubunu 2017-2018 eğitim-öğretim yılında İstanbul ili Sancaktepe ilçesindeki resmi devlet okullarında bulunan 6-12 yaş arası 421 öğrenci oluşturmaktadır.

Araştırmada elde edilen veriler “kişisel bilgi formu” ve “sosyal uyum envanteri” ile toplanmıştır. Veri toplama araçlarından elde edilen veriler, veri girişleri için “Excel Microsoft Office Programında ” “excel makrosu” veri giriş programı yazılmıştır. Veriler excel makrosuna girildikten sonra “SPSS Statistics 22 Paket Programı”na girilmiştir. Bu verilerin bir kısmı, ortalamaların karşılaştırılmasına yönelik t testi ve birden fazla ilişkinin olduğu durumları saptamak için varyans analizi (ANOVA) ile çözümlenmiş ve buna göre yorumlanmıştır.

Verilerin analizi sonucunda, sosyo-demografik, sosya-kültürel, sosyo-ekonomik özelliklerin öğrencilerin sosyal uyumlarını istatistiksel anlamda etkilemediği görülmüştür. Okullarda bulunan psiko-destek birimlerden öğrencilerin destek almadıkları belirlenmiştir.

Anahtar kelimeler: Okul sosyal hizmeti, Sosyal hizmet, Sosyal uyum, Okul sosyal hizmet uzmanı, 6-12 yaş arası öğrenciler

ABSCTRACT

School is the institution that carries out the greatest responsibility after family in terms of the psychological, social, mental, physical, and moral development of the child. School is committed to providing the child with academic skills, while providing the child with the environment for the child's social, psychological, and moral development as well. Educational institutions face with many problems rising both from within the school and from outside the school. However, it seems that both the school itself and the existing units in the school are inadequate in solving these problems. "School social work" which is a bridge between society, school, and family that has protective, supporting, instructive, and instructional functions to prevent and solve problems is needed.

The purpose of this study was to determine the factors that lead to the social adjustment problem of students between 6-12 ages and to find out why school social service is needed. The study group of the research consists of 421 students between 6-12 ages who are in official state schools in Sancaktepe in the province of Istanbul in the academic year of 2017-2018.

The data obtained in the research were collected by "personal information form" and "social harmonization inventory". The data obtained from the data collection tools are written by using "Excel Microsoft Office Program" "excel macro" data entry program for data entry. After recording the data in excel course, "SPSS Statistics 22 Package Program" was entered. Some of the data were analyzed by t-test to compare the averages and by variance analysis (ANOVA) to detect cases where more than one relationship existed, and were interpreted accordingly.

As a result of data analysis, it was determined that the socio-demographic, socio-cultural, socio-economic characteristics did not statistically affect social adaptations of the students. It was also detected that the students did not receive support from the units in the schools.

Key words: School social work, social work, social adjustment school social worker, students between 6-12 ages.

Ağabeylerim Abdurrahman HEZER ve Zafer HEZER'e...

ÖNSÖZ

6-12 yaş arası dönem, bireyin akademik ve sosyal-duygusal yaşamı süresince bilgi ve becerilerin temelini oluşturmaktan dolayı kritik bir öneme sahiptir. Bu dönemin ilköğretim çağına denk gelmesi bu çağı daha da önemli kılmaktadır çünkü aileden sonra sosyalleşmenin ikinci basamağı olan okul yaşamı başlamaktadır. Ancak okul yaşamının başlamasıyla birlikte birçok sorun ortaya çıkabilmektedir. Okullar sadece eğitim-öğretim görevi üstlenmekle kalmamakta, ortaya çıkan öğrencilerin içsel-dışsal sorunlarını çözme görevini de üstlenmektedir.

Bireyin sosyalleşmesinde önemli bir görev üstelenen okullarda, vuku bulan öğrenci sorunlarından biri de sosyal uyum sorunudur. Sosyal uyum sorununun nedenini okul yaşantısı, anne-baba tutumu, sosyo-ekonomik durum gibi faktörler oluşturabilmektedir. Sosyal uyum, bireyin tam bir iyilik hali için ortaya çıktığı dönemde diğer okul sorunları gibi müdahale edilmesi yönünden önemsenmektedir. Sosyal uyum sorunu ve diğer sorunların geniş bir perspektiften çözüm bulması için okul sosyal hizmet uygulaması gerekmektedir. Çalışmanın temelini sosyal uyum sorunu ve okul sosyal hizmeti uygulamasının rolü oluşturmaktadır.

Çalışmam boyunca beni destekleyen, çalışmamın her aşamasında bana yol gösteren değerli danışmanım Prof. Dr. Abulfaz Süleymanov'a teşekkür ederim.

Veri toplama sürecinde yardımlarını esirgemeyen, büyük bir çaba sarf eden Elif Akkuş'a, Süleyman Öztan'a, Buse Kemer'e; verilerin bilgisayar ortamına aktarılmasında minik elleri, büyük yürekleriyle çalışan Sıla Akkuş'a ve Buket Kemer'e teşekkür ederim.

Tezimin analizinde, verilerin çözümlenmesinde ve verilerin bilgisayara ortamına aktarılması konusunda tüm yoğunluğuna rağmen çok önemli katkı sağlayan, içten bir şekilde ilgilenen, her soruma aydınlatıcı cevaplar veren Bahadır Tuna'ya teşekkür ederim.

Hayatımda oldukları için kendimi her zaman şanslı gördüğüm, hayattaki en büyük kazanımım olan ablam Gülcan Akbulut'a, arkadaşlarım Ebru Çimen'e ve Nurcan Akça Kaplangül'e en içten sevgilerimi ve teşekkürlerimi sunuyorum.

BEYAN

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “6-12 YAŞ ARASI ÖĞRENCİLERİN SOSYAL UYUM SORUNU VE OKUL SOSYAL HİZMETİ: SANCAKTEPE ÖRNEĞİ” adlı çalışmanın; tarafımdan, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

13.09.2018

KADER HEZER

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSCTRACT	ii
ÖNSÖZ	iv
BEYAN	v
İÇİNDEKİLER	vi
TABLolar DİZİNİ	ix
KISALTMALAR	xi
GİRİŞ	1
Araştırmanın Önemi.....	3
Araştırmanın Amacı	3
1. ARAŞTIRMANIN KURAMSAL VE KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ	6
1.1. Sosyal Hizmet Kavramı	6
1.2. Okul Sosyal Hizmeti Kavramı	8
1.3. Okul Sosyal Hizmet Uzmanı.....	10
1.4. Okul Sosyal Hizmet Uzmanının Rol ve Görevleri.....	12
1.5. Okul Sosyal Hizmeti ve Okuldaki Diğer Birimlerle İlişkisi	19
1.6. Dünyada Okul Sosyal Hizmetinin Tarihsel Gelişimi.....	23
1.7. Türkiye’de Okul Sosyal Hizmeti	24
2. 6-12 YAŞ ARASI ÖĞRENCİLERİN GELİŞİM ÖZELLİKLERİ VE SOSYAL UYUM	26
2.1. 6-12 Yaş Arası Öğrencilerin Gelişim Özellikleri.....	26
2.1.1. Fiziksel ve Psiko-Motor Gelişim	27
2.1.2. Bilişsel (Zihinsel) Gelişim	28
2.1.3. Sosyal-Duygusal Gelişim.....	30
2.1.4. Ahlaki Gelişim	32

2.1.5. Cinsel Gelişim.....	34
2.2. Uyum Kavramı.....	35
2.3. Sosyal uyum kavramı.....	36
2.3.1. Sosyal Uyum Sorununa Neden Olan Faktörler.....	38
2.3.1.1. İletişim faktörü.....	39
2.3.1.2. Akran ilişkileri.....	40
2.3.1.3. Gelişim dönemi özellikleri.....	41
2.3.1.4. Anne-Baba tutumu.....	43
2.3.1.5. Öğretmen faktörü.....	44
2.3.1.6. Okul faktörü.....	46
2.3.1.7. Aile faktörü.....	48
2.3.1.8. Sosyo-Ekonomik durum.....	51
2.3. İlgili Araştırmalar.....	53
3. GEREÇ VE YÖNTEM.....	56
3.1. Araştırmanın Modeli.....	56
3.2. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi.....	56
3.3. Verilerin Toplanması.....	57
3.3.1. Veri toplama araçları.....	58
3.4. Süre ve Olanaklar.....	59
3.5. Verilerin Çözülmesi.....	59
3.6. Araştırmanın Alanı ve Sınırlılıklar.....	59
3.7. Araştırmanın Varsayımları.....	60
4. BULGULAR VE BULGULARIN YORUMLANMASI.....	61
4.1. 6-12 Yaş Arası Öğrencilere Yönelik Tanıtıcı Bulgular.....	61
4.2. 6-12 Yaş Arası Öğrencilerin Sosyal Uyumlarını Etkileyen Faktörlere Yönelik Bulgular.....	74

5.TARTIŞMA	97
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	98
Sonuç.....	98
Öneriler	100
KAYNAKÇA	102
EKLER.....	106
Ek 1. Kişisel Bilgi Formu.....	106
Ek 2. Sosyal Uyum Envanteri	108
Ek 3. Özgeçmiş	111
Ek 4. Araştırma İzni	112
Ek 5. Etik Kurul Onay Formu	113

TABLolar DİZİNİ

Tablo 1: Öğrencilerin cinsiyetlerine göre dağılımı	61
Tablo 2: Öğrencilerin yaşlarına göre dağılımı	62
Tablo 3: Öğrencilerin annelerinin öğrenim durumuna göre dağılımı	62
Tablo 4: Öğrencilerin babalarının öğrenim durumuna göre dağılımı	63
Tablo 5: Öğrencilerin annelerinin meslek durumuna göre dağılımı	63
Tablo 6: Öğrencilerin babalarının meslek durumuna göre dağılımı	64
Tablo 7: Ailede yaşayan kişi sayısına göre dağılım	64
Tablo 8: Öğrencilerin kardeş sayısına göre dağılımı	65
Tablo 9: Öğrencilerin oturdukları evin mülkiyet durumuna göre dağılımı.....	66
Tablo 10: Öğrencilerin ailelerin gelir durumuna göre dağılımı	66
Tablo 11: Öğrencilerin sosyo-kültürel faaliyetlere katılım durumuna göre dağılımı	68
Tablo 12: Öğrencilerin boş zamanlarını değerlendirme durumuna göre dağılım	68
Tablo 13: Evde sorun yaşandığında destek aldıkları kişiye göre dağılım.....	69
Tablo 14: Öğrencilerin okulda sorun yaşadığında destek aldıkları kişilerin durumuna göre dağılım	70
Tablo 15: Öğrencilerin sorun yaşadığında rehberlik servisine danışmak isteme durumuna göre dağılım	70
Tablo 16: Öğrencilerin bir eğitim-öğretim dönemi boyunca rehberlik servisine gitme sıklığına göre dağılım.....	71
Tablo 17: Öğrencilerin anne ve babalarının birlikte olma durumuna göre dağılımı.....	72
Tablo 18: Öğrencilerin birlikte yaşadıkları kişilerin durumuna göre dağılımı	72
Tablo 19: Öğrencilerin evlerinin ısınma durumuna göre dağılımı.....	73
Tablo 20: Ailenin geçimini sağlayan kişilerin durumuna göre dağılımı.....	73
Tablo 21: Öğrencilerin kendilerine ait odasının olması durumuna göre dağılımı	73
Tablo 22: Öğrencilerin evde ders çalışma ortamına göre dağılımı	74
Tablo 23: Öğrencileri sosyal uyum envanterinden aldıkları puanlar	75

Tablo 24: Cinsiyet değişkenine göre sosyal uyum puanları.....	75
Tablo 25: Öğrencilerin annelerinin öğrenim değişkenine göre sosyal uyum puanları ..	76
Tablo 26: Öğrencilerin babalarının öğrenim değişkenine göre sosyal uyum puanları ..	77
Tablo 27: Öğrencilerin annelerinin meslek değişkenine göre sosyal uyum puanları	78
Tablo 28: Öğrencilerin babalarının meslek değişkenine göre sosyal uyum puanları	80
Tablo 29: Kız öğrencilerin rehberlik servisinden başvurma değişkenine göre sosyal uyum puanları.....	81
Tablo 30: Erkek öğrencilerin rehberlik servisine başvurma değişkenine göre sosyal uyum puanları.....	81
Tablo 31: Kız öğrencilerin bir eğitim dönemi boyunca rehberlik servisine gitme sıklığı değişkenine göre sosyal uyum puanları	82
Tablo 32: Erkek öğrencilerin bir eğitim dönemi boyunca rehberlik servisine gitme sıklığı değişkenine göre sosyal uyum puanları	82
Tablo 33: Öğrencilerin sahip oldukları kardeş sayısı değişkenine göre sosyal uyum puanları.....	83
Tablo 34: Öğrencilerin aile gelir durumu değişkenine göre sosyal uyum puanları	85
Tablo 35: Sosyal-kültürel faaliyetlere katılma değişkenine göre sosyal uyum puanları	86
Tablo 36: Öğrencilerin boş zaman değerlendirme değişkenine göre sosyal uyum puanları.....	87
Tablo 37: Öğrencilerin evde sorun yaşadıklarında destek aldıkları kişi değişkenine göre sosyal uyumları	88
Tablo 38: Öğrencilerin okulda sorun yaşadıklarında destek aldıkları kişi değişkenine göre sosyal uyumları	88
Tablo 39: Öğrencilerin anne-babasının birlikte olma değişkenine göre sosyal uyumlarının karşılaştırılması.....	90
Tablo 40: Öğrencilerin birlikte yaşadıkları kişi değişkenine göre sosyal uyumlarının karşılaştırılması	91
Tablo 41: Öğrencilerin aile geçimini sağlayan kişi değişkenine göre sosyal uyumları .	92
Tablo 42: Sosyal uyum envanteri cevap frekansları	93

KISALTMALAR

- ADNKS** : Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi
BEP : Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı
CSWE : Social Service Education Council Sosyal Hizmet Eğitim Konseyi
HOSMER : Hacettepe Üniversitesi Okul Sosyal Hizmeti Uygulama ve Araştırma Merkezi
KSGM : Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü
MSW : Master of Social Work
NASW : National Association of Social Workers
İFSW : International Federation of Social Workers
OSHU : Okul Sosyal Hizmet Uzmanı
SSWAA : School Social Work Association of America
SHU : Sosyal Hizmet Uzmanı
TÜİK : Türkiye İstatistik Kurumu
TÜRK-İŞ : Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu

GİRİŞ

Eğitim, toplumların dünyadaki g¼c¼n¼ ve konumunu belirleyen en önemli göstergelerden biri olarak kabul edilmektedir. Eğitimin bireysel, toplumsal ve ekonomik işlevinin yanı sıra bireyi toplumla bütünleştirmede, topluma nitelikli ve donanımlı bireyler kazandırmada da önemli bir yeri bulunmaktadır. Gerek dünyada gerekse Türkiye’de küreselleşme süreci ve teknolojik gelişmelere paralel olarak okullara ve eğitime yüklenen misyonda da değişiklikler olmaktadır. Modern eğitim kurumları bu değişimi ve dinamizmi yakalamak için daha etkili politikalar üretmek ve eğitimi revize etmek durumunda kalmaktadır.

Günümüzde yaşanan hızlı ve çok yönlü değişimle birlikte yeni sorunlar ortaya çıkmaktadır. Ortaya çıkan bu sorunlara yönelik mevcut kurumların işlevi sorgulanmaktadır. Buna bağlı olarak kalkınmada insanın ve bilginin bir güç olarak kullanılmasına yönelik eğitimin örgütsel ve niteliksel yönünün değerlendirilmesi de sürekli gündeme gelmektedir. Değişime bağlı olarak kaliteyi ve başarıyı sağlayamayan eğitim sistemi mevcut sorunları çözemediği gibi topluma sosyal ve ekonomik olarak yük olacak ve yüklendiği misyonu yerine getirme noktasında eksik kalacaktır.

Bir ülkenin dünyadaki konumunu, ekonomik g¼c¼n¼, gelişmişliğini eğitimin belirlediği bilinmektedir. Eğitimde ileri olan ülkelerin saygınlığı artmakta, güçleri pekişmektedir. Eğitim kalitesinin, değerinin artmasına bağlı olarak eğitimi elinde tutan ülkelerin ve bireylerin de önü açılmaktadır. Ancak eğitim kurumları modern çağın getirdiği birçok sorunla karşı karşıya gelmektedir. Akran zorbalığı, istismar, cinsel taciz, akademik başarısızlık, madde kullanımı, okuldan kaçma, uyumsuzluk gibi sorunlar başta gelen sorunlardandır. Bu sorunlardan biri de sosyal uyum sorunudur. Sosyal uyum sorunu, bireyin değerşen koşullara, çevreden gelen uyaranlara ve bireyin kendisinde meydana gelişimsel özelliklere karşı koruyamaması, geliştirmemesi ile açıklanmaktadır. Gerek öğrencilerin gelişim özelliklerinden gerekse aile, okul ve çevrenin sebep olduğu bu ve buna benzer sorunlarla başa çıkmak için bütünc¼l bir bakış açısı ile çalışma yapan ve disiplinler çalışan okul sosyal hizmetine ve okul sosyal hizmet uzmanlarına gereksinim duyulmaktadır.

Sosyal hizmet disiplinin özel disiplinlerinden biri olan okul sosyal hizmeti, sosyal hizmet uzmanı tarafından okul sistemine kendine has bilgi ve becerisini sunmaktadır. Okulun misyonunu ileriye taşıma konusunda bir araç olan okul sosyal hizmet uzmanı, öğrencilere olumlu bir eğitim-öğretim ortamı sağlamak ve düzenlemek, mevcut sorunları çözmek için görev yapar. Okul sosyal hizmet uzmanını, okuldaki diğer personellerden ayıran en önemli nokta ise okulun akademik misyonunu gerçekleştirirken ev, okul ve toplum arasında iş birliği geliştirmeyi amaçlamasıdır (Özkan ve Selçuk, 2016:432).

Geçen yüzyılda eğitim kurumlarının örgütsel yapısı göz önünde bulundurulduğunda önemli değişiklikler yapıldığı görülmektedir. Bu değişim nedeniyle okuldaki rehberlik hizmetinin diğer profesyonel meslek elemanlarıyla olan ilişkisinin kalitesi de önemli hale gelmiştir. Türkiye'deki eğitim kurumlarında henüz istihdamı gerçekleştirilememiş ve bu nedenle okuldaki psiko-sosyal destek servislerin birer üyesi olamayan meslek elemanları; okul psikoloğu, sosyal hizmet uzmanı, özel eğitim uzmanı, sağlık personelidir. (Karaca ve İkiz, 2014). Okul psiko-sosyal destek servislerinde görev tanımları bulunmakla birlikte henüz istihdam edilmeyen okul sosyal hizmet uzmanı sorun çözme görevinin yanı sıra önleyici, koruyucu, geliştirici çalışmalarla bireyi ve çevresini güçlendiren uygulamalar ve çocuğa (içinde bulunduğu çevreye) yönelik değerlendirmeler yapar. Okul sosyal hizmet uzmanı koruyucu, önleyici, geliştirici rolünün bir gereği olarak sorunlar ortaya çıkmadan engellenmesi yönündeki uygulamalarla okul ortamının parçası olduğu multidisipliner okul ekibine önemli katkılar sunar. Çocuğu, çevresi içerisinde ele alan sosyal hizmet disiplini, ekolojik yaklaşımın ortaya koyduğu bütüncül bakış açısı ve buna yönelik geliştirdiği uygulamalar ve çoklu düzey çalışmalarla çocuğun yüksek yararını ve çocuk haklarını tüm yönleriyle gözeten bir eğitim anlayışının geliştirilmesine de önemli katkılar sunmaktadır (Karataş ve diğerleri, 2014).

Görülmektedir ki çağdaş ve modern dünyayı yakalamanın en önemli yolu eğitim ve bilgi gücüdür. Eğitime ve bireye yapılan yatırımın topluma ve ülkeye yapılacak en önemli yatırım olduğu herkes tarafından kabul edilmektedir. Kaliteli, nitelikli ve modern çağın gerektirdiği eğitim ve eğitim kurumları için okul bünyesinde çok boyutlu sorun çözebilecek birimler gerekmektedir.

Araştırmanın Önemi

İlkokul öğrencilerinin okula uyumlarının sağlanması öğrencilerin psiko-sosyal açıdan gelişimleri ve okul başarıları açısından kolaylaştırıcı bir rolü bulunmaktadır. Bu sürecin sağlıklı bir biçimde gerçekleşmesinde okul sosyal hizmetine duyulan ihtiyaç son zamanlarda sıkça gündeme gelmektedir. Bu araştırma ilkokul öğrencilerinin okula uyum sürecini zorlaştıran faktörlerin belirlenmesi ve çözüme katkı sağlaması açısından sosyal hizmet uzmanlarının okul ortamlarında istihdam edilmelerinin gereğinin vurgulanması açısından önem arz etmektedir. Bu alanda yapılan çalışmaların sayılı olduğu göz önünde bulundurulduğunda bu çalışmanın konu bakımından yeni çalışmalara kaynak olacağı ve bu alanda çalışma yapacak bireylere daha gerçekçi değerlendirmelerde bulunmaları konusunda kaynak olabileceği düşünülmektedir.

Araştırmanın Amacı

Günümüzde birçok toplumda öngörülemeyen çeşitli sosyal ve ekonomik sorunlar eğitim kurumlarını etkilemektedir. Toplum, aile yapısındaki değişimleri, teknolojik ilerlemeleri, yoksulluğu, göçü, şiddeti, istismarı, akran zorbalığını, aniden ortaya çıkan sosyal kargaşaları okulların çözmesini beklemektedir. Okullar kendisine yüklenen misyonu en iyi şekilde yerine getirmek için okuldaki her birimden destek almak ve verimli bir şekilde okuldaki birimleri kullanmak durumunda kalmaktadır. Bu araştırmanın temel amacı 6-12 yaş arası sosyal uyum sorunu yaşayan öğrencilerin sosyal uyumlarını, sosyal gelişimlerini etkileyen faktörlerin tespit edilmesini sağlamak, okuldaki mevcut sosyal servislerin işlevselliğini ortaya koymaktır. Bu araştırmanın bir diğer amacı da okul sosyal hizmetine neden ihtiyaç duyulduğunu ve topluma katkı sağlamadaki rolünü ortaya koymaktır. Bu alanda yapılan çalışmaların sayılı olduğu göz önünde bulundurulduğunda bu çalışmanın konu bakımından yeni çalışmalara kaynak olacağı ve bu alanda çalışma yapacak bireylere daha gerçekçi değerlendirmelerde bulunmaları konusunda kaynak olabileceği düşünülmektedir.

Bu amaçlar doğrultusunda şu sorulara cevap aranmıştır:

- 6-12 yaş grubu öğrencilerin aşağıda ortaya koyulan özellikleri sosyal uyumlarını etkilemekte midir?
- Öğrencilerin cinsiyet değişkenine göre sosyal uyumlarında anlamlı bir farklılık var mıdır?
- Öğrencilerin anne-babalarının öğrenim durumu değişkenine göre sosyal uyumları anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
- Öğrencinin anne-babasının mesleği öğrencinin sosyal uyumu üzerinde önemli bir faktör müdür?
- Öğrencinin aile gelir durumu öğrencinin sosyal uyumunu etkilemekte midir?
- Anne-babanın birlikte olması ya da boşanması öğrencinin sosyal uyumu üzerinde önemli bir değişken midir?
- Öğrencinin birlikte yaşadığı kişi değişkenine göre sosyal uyumları anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
- Öğrencilerin okul yaşantısı dışında sorun yaşadıkları zaman destek aldıkları kişi öğrencinin sosyal uyumunu etkilemekte midir?
- Öğrencinin sosyal uyumunu katıldığı sosyal-kültürel faaliyetler etkiler mi?
- Öğrencinin okulda destek aldığı kişi sosyal uyumunu olumlu ya da olumsuz yönde etkilemede önemli bir değişken midir?
- Okulda sorun yaşadıklarında ya da bir şey danışmak istediklerinde öğrencilerin rehberlik servisinden destek almaları sosyal uyum düzeylerini etkilemede önemli bir faktör oluşturur mu?
- Öğrencilerin bir eğitim-öğretim dönemi boyunca rehberlik servisine gitme sıklığı öğrencilerin sosyal uyumu üzerinde önemli bir etken midir?

6-12 Yaş Arası Öğrencilerin Sosyal Uyum Sorunu ve Okul Sosyal Hizmeti: Sancaktepe Örneği konulu bu araştırma beş bölümden oluşmaktadır. Bu çalışmanın temelinde üç önemli konuya değinilmiştir. Bu konuların ilkinin “okul sosyal hizmeti” oluşturmaktadır. İkinci konuyu “6-12 yaş arası öğrencilerin gelişim özellikleri” bir diğer konuyu ise “sosyal uyum sorunu” oluşturmaktadır.

Araştırmanın birinci bölümünde “sosyal hizmet, okul sosyal hizmeti, okul sosyal hizmet uzmanı ve okul sosyal hizmet uzmanının rol ve görevleri” ile ilgili

kavramlara, kavramsal çerçeve bağlamında değinilmiştir. İkinci bölümde “6-12 yaş arası öğrencilerin buldukları gelişim dönemine, gelişim alanlarına, sosyal uyum kavramına, sosyal uyumu etkileyen faktörlere ve sosyal uyumla ilgili yapılmış çalışmalara” değinilmiştir. Gereç ve yöntemin ele alındığı üçüncü bölümde “araştırmanın modeli, araştırmanın evreni ve örnekleme, verilerin toplanması” ele alınmıştır. Dördüncü bölümde ise toplanan verilerden elde edilen bulgular ortaya konulmuş ve yorumlanmıştır. Araştırmanın beşinci bölümünde araştırma bulgularının literatürde var olan diğer çalışma sonuçları ile benzerlik ve farklılıkları tartışılmıştır. Son olarak sonuç ve değerlendirme bölümünde araştırmanın bulguları yorumlanmış ve sorunun çözümüne yönelik öneriler sunulmuştur.

1. ARAŞTIRMANIN KURAMSAL VE KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ

Bu bölümde sosyal hizmet disiplinine, okul sosyal hizmeti kavramına, okul sosyal hizmet uzmanının görevlerine, okul sosyal hizmetinin dünyadaki tarihsel gelişimine, Türkiye’de okul sosyal hizmeti disiplinin hangi aşamada olduğuna ve okul sosyal hizmeti disiplinin okuldaki diğer servislerle olan ilişkisine değinilmiştir.

1.1. Sosyal Hizmet Kavramı

Kişi ve ailelerin kendi bünye ve çevre şartlarından doğan veya kontrolleri dışında oluşan maddi, manevi ve sosyal yoksunluklarının giderilmesine, ihtiyaçlarının karşılanmasına, sosyal sorunlarının önlenmesi, sosyal sorunların çözümlenmesine yardımcı olunmasını; hayat standartlarının iyileştirilmesi ve yükseltilmesini amaçlayan sistemli ve çok programlı hizmetler bütünüdür (2828 Sosyal Hizmetler Kanunu).

Sosyal hizmet disiplinin teorik ve bilimsel yapısı olarak kabul edilen, sosyal bilimler ve pedagoji bilimlerinden ortaya çıkmış, ağırlıklı olarak bireylerin sorunlarının pratik çözümünü odak nokta kabul etmiş bir bilim dalıdır (Seyyar ve Genç 2010). Sosyal hizmet, bireylerin iyiliğini öncelikli kabul eden ve yaşam kalitesini artırmayı hedefleyen, her ferdin kendi kararını vererek hayatları üzerinde kontrolü elinde tutan, toplumsal eşitliği ve sosyal adaletin en üst düzeyde olmasını amaçlayan, hedefleyen bir meslektir (Dağ, 2017).

Bireylerin ve grupların, topluma daha iyi uyum sağlaması için yardım etmenin sistematik bir yolu olarak kabul edilen sosyal hizmet disiplini, sosyal hizmet uzmanı aracılığıyla müracaatçıların iç kaynaklarını geliştirmeleri ve daha iyi mobilize olmaları için çalışmalarını müracaatçılarla birlikte gerçekleştirir. Gerektiğinde çevrede değişim sağlamak amacıyla dış kaynaklardan destek alır. Özelleşmiş bilgiye, belli prensip, standartlara ve becerilere dayanan sosyal hizmet mesleği toplumdaki harmoniye katkı sağlamak için uygulamalar yapar (ifsw, 15.11.2017).

Sosyal hizmet her ferdi güçlendirmeyi hedeflemekte; bireylerin, grupların, kurum, kuruluşların ve toplulukların, bireysel ve bireyler arası sosyo-ekonomik, sosyo-kültürel, politik alandaki güç ve etkilerini onların koşullarını iyileştirerek, geliştirerek

arttırmalarına yardımcı olmaktadır (Zatsrow, 2013). Sosyal hizmet bireyi bir bütün olarak görmektedir. Her bireyin kendine özgü olduğunu kabul ederek, bireyi her yönden kendisine yetebilecek duruma getirmeyi hedeflemektedir. Hem bireyin hem toplumun birbirinden ayrılmaz bir bütün olduğunu bireyin ve toplumun birbirini çeşitli yönlerden etkilediğini ve tamamladığını göz önünde bulundurarak mesleki çalışmalarını yürütmektedir.

Sosyal hizmet mesleğinin esas vurgusu, problem çözme sürecini aktifleştirmek, problemlerle baş etmek ve bireylerin gelişimsel süreçteki kapasitelerini yükseltmek; fertleri kendilerine kaynak, hizmet ve olanak sağlayan sistemlerle ilişkilendirmek, kaynaklara erişimlerini sağlamaktadır. Bunun yanında bireylere kaynak sağlayan ve hizmet veren sistemleri insancıl çalışmalara ve etkinliklere özendirme; sosyal devlet gereği sosyal politikalar geliştirmek, iyileştirmek ve birey-toplum refahını artırmayı amaçlamaktadır (Zastrow, 2013).

Sosyal hizmet, çocuğu çevresi içerisinde ele alan sistem ve ekolojik yaklaşımın sağladığı bütüncül bakış açısı ve bu doğrultuda geliştirdiği etkinlikler ve çoklu düzey uygulamaları ile çocuğun yüksek yararını ve tüm yönleriyle çocuk haklarını gözetilen bir eğitim anlayışının geliştirilmesine de anlamlı katkılar sunmaktadır (Karataş ve diğerleri, 2014).

Sosyal değişimi, gelişimi, toplumsal, çevresel bütünleşmeyi ve insanları güçlendiren (ekonomik, politik, sosyal, ruhsal, eğitimsel, cinsiyet ya da duygusal yönlerden birey ve toplulukları geliştiren) ve bağımsızlaştıran uygulama temelli meslek ve akademik bir disiplindir. Sosyal hizmetlerin asıl önem verdiği noktalar adli prensipler, insan hakları, ortak sorumluluk ve farklılıklardır. Sosyal hizmet teorileri ve pratiği ile desteklenen sosyal bilimler, insanlık ve kültürel faktörler, sosyal hizmet uygulamalarıyla insanları birleştirerek hayat zorluklarını tespit eder ve esenliği geliştirir (ifsw, 15.11.2017).

Sosyal hizmetlerin odak noktasında dezavantajlı bireyler (yoksul, işsiz, suçlu, göçmen, madde bağımlısı engeli ve hasta bireyler; sokak çocukları, korunmaya muhtaç çocuklar, yaşlılar, ihmal ve istismara maruz kalan bireyler) yer almaktadır. Sosyal hizmetler bireylerin güçlü yönlerini ortaya çıkararak bireyin, topluma uyumunu

sağlamayı amaçlamakta ve bireylerin değişimine katkı sağlamayı hedeflemektedir. Sosyal hizmetler sadece bireyi güçlendirmeyi hedeflemekle çalışmalarını sınırlı tutmamakta, sosyal politikalar geliştirerek, toplumun refah düzeyini artırmakta ve sosyal hizmet uzmanları aracılığıyla profesyonel faaliyetler geliştirip gerçekleştirmektedir.

1.2. Okul Sosyal Hizmeti Kavramı

Siyasal, toplumsal, kültürel yapı sürekli ve hızlı bir şekilde değişme göstermektedir. Bu hızlı değişimle birlikte çeşitli risk faktörleri ortaya çıkmaktadır. Bu risk faktörlerinden en çok etkilenen gruplardan birinin de öğrenciler olduğu bilinmektedir. Çeşitli risk faktörlerinden etkilenen öğrenciler özel, nitelikli ve profesyonel yardıma ihtiyaç duymaktadırlar. Yardıma ihtiyaç duydukları noktada okul sosyal hizmeti devreye girerek öğrencilerin karşılaştığı risk faktörlerinden en az seviyede etkilenmeleri için önleyici, koruyucu ve rehabilite edici çalışmalar yapmaktadır.

Eğitim, tıp, psikiyatri, suçluluk, yaşlılık, engellilik, yoksulluk, aile ve çocuk refahı gibi farklı alanlarda geniş bir uygulama alanına sahip olan okul sosyal hizmeti, sosyal hizmet mesleğinin özel bir alt uygulama alanıdır. Okul sosyal hizmeti, öğrencilerin içinde buldukları gelişimsel dönemleri, aile, okul, öğretmen ve yaşam şartları nedeniyle yaşadıkları sorunların çözümü konusunda gereksinim duyulan hizmetlerden yararlanmaları ve böylece eğitim faaliyetlerini başarı ile sürdürmelerini sağlama gibi çalışmalarını yürütmek üzere okullarda yer edinmiş, sosyal hizmetin önemli uygulama alanlarından birisidir (Duman, 2000).

Okul sosyal hizmet uzmanının üstlendiği sorumlulukla; çocuğun üstün yararını birinci hedef olarak benimseyen, öncelikli olarak eğitim alan çocuk ve gençlerle, ailelerinin karşılaştıkları ekonomik, kültürel, psikolojik, ruhsal-duygusal ve sosyal gereksinimlerinin, problemlerinin giderilmesine ve çözümlenmesine yönelik çalışmalar yürütmeyi hedeflemektedir. Bu hedefe ulaşmaya çalışırken de ele aldığı gereksinim ve sorunlara yönelik olarak okulda, çevrede ve toplumda bulunan çeşitli kaynaklar ve hizmetleri harekete geçirerek etkili bir işbirliği ve koordinasyonla “ekip çalışması”

anlayışıyla çalışmalarını yürüttür. Mesleki müdahale ve uygulamalarda bulunurken sosyal hizmet biliminin bilgi, yöntem, teknik ve becerisini, mesleğe özgü etik ilkeleri esas almaktadır. Okul sosyal hizmeti ağırlıklı olarak çalışmalarını ilk ve orta dereceli okullarda uygulamakla birlikte çocuk ve gençlerin eğitim faaliyetlerine yönelik olarak yükseköğretim kurumlarında, RAM (rehberlik ve araştırma merkezi) gibi eğitim ile bağlantısı bulunan farklı kurumlarda da psiko-sosyal destekli çalışmalar yürüttür. (Duman, 2014).

Okul ortamında okul sosyal hizmeti, öğrencinin okul performansına ve okul başarısını etkileyen biyo-psikososyal faktörlere odaklanır. Okullarda çalışan okul sosyal hizmet uzmanı hem çocuk hem ebeveyn odaklı çalışmaları dengede tutar, çocuğun ebeveynleri tarafından yetiştirilmesi açısından sosyal fonksiyonların geliştirilmesine yönelik çalışmalar gerçekleştirir. Çocuklarla, aileleriyle bir arada çalışmanın amacı, öğrencinin okula düzenli bir şekilde devam etmesi, okul çalışmaları içinde yer alması, öğrencinin akademik başarısızlık riskini azaltması ve erken dönemde çeşitli nedenlerle eğitimini aksatmamasını sağlamaktır (Turner 2005: 331; akt: Özbesler ve Duyan, 2009:20).

Okul sosyal hizmeti uygulaması, öğrencilerin içinde oldukları gelişim dönemlerini göz önünde bulundurarak öğrencilerin ve ailelerinin yaşadıkları maddi ve manevi sorunlarının önleyici-koruyucu, geliştirici, değiştirici, eğitici, rehabilite edici işlevler üstlenerek hayat standartlarının yükseltilmesini amaçlayan sosyal hizmetlerin en önemli çalışma alanlarından biri olarak görülmektedir.

Okul bünyesinde önemli bir birim olarak bulunması gereken okul sosyal hizmeti öğrencileri kendilerine yetecek düzeye getirmeyi hedeflemektedir. Bireyin gelişimine, içinde bulunduğu gelişim dönemine; şimdiki, gelecekteki yaşantısına ve sosyal uyumuna odaklanmaktadır. Okulda ve ailede yer alan çeşitli risk faktörlerini okulda bulunan diğer meslek elemanlarından destek alarak çözmeyi amaçlamaktadır.

Okul sosyal hizmet birimi sadece sorun çözmeyi hedeflemez; öğrencilerin ilgi, yetenek ve kişilik özelliklerini tanımayı ve öğrenciyi tanıtmayı da hedeflemektedir. Öğrencilerin var olan güçlü yönlerine odaklanmalarını, başkaları ile iyi iletişim

kurmalarını, doğru kararlar verebilme becerisi geliştirmelerini destekleyen önemli bir psiko-sosyal destek birimi olarak tanımlanmaktadır.

Eğitim-öğretim ortamında yürütölen öğrencilerin ruhsal-duygusal, içsel-dışsal, sosyal ve özel eğitimle ilgili problemlerini çözmek amacıyla okul sosyal hizmet uzmanı rol ve sorumlulukları altında ekolojik teorik perspektifinden ve güçlendirme yaklaşımından yola çıkarak sosyal adalet ve toplumsal eşitlik için ortaya konulan tüm faaliyetlerdir (Dağ, 2017).

Okul sosyal hizmeti, öğrencilerin okul içinde ve okul dışında çocuğun sağlıklı eğitimi çerçevesinde psiko-sosyal problemleri çözmeye yönelik sosyal hizmet uygulamaları olarak ifade edilmektedir. Okul sosyal hizmeti çalışmaları dâhilinde; danışmanlık ve rehberlik, okul içi, okul dışı boş zamanların öğrencinin ilgi ve yeteneğine uygun faydalı bir şekilde değerlendirilmesine yönelik boş zaman etkinlikleri, gençlik sorunlarının çözümlüne ilişkin maddi-manevî, eğitsel, meslekî ve sosyal destek hizmetleri verilmektedir (Seyyar ve Genç, 2010).

1.3. Okul Sosyal Hizmet Uzmanı

Okul içinde ve dışında gerçekleştirilen sosyal hizmet, öğrencilerin karşılaştığı çeşitli problemlerin çözümlüne yönelik olarak ortaya koyduğu uygulamalarla önemli bir işleve sahiptir. Okul ortamlarında sorumluluk üstlenen sosyal hizmet uzmanları, çeşitli psikososyal ve ekonomik faktörlerle risk altında bulunan öğrenci ve ailesi adına savunuculuk rolü üstlenmektedir. Öğrencileri, aileleri, toplumu güçlendirmek için okul ev ve toplum arasındaki iletişimi, iş birliğini ve dayanışmayı işlevsel duruma getirmektedir. Çocukların psiko-sosyal gelişim özelliklerini, yaşadıkları problemleri ve eğitim gereksinimlerini anlaması için ailelere destek olmaktadır. Öğrencinin yaşam koşulları hakkında okul personelini ve öğretmenleri bilgilendirmek, risk altında bulunan çocuklar ve ailelerini hizmet ve destek alabileceği kurumlara yönlendirmek gibi birçok görevi bulunmaktadır (Duyan ve diğerleri, 2008).

Okul ortamlarında görev yapan okul sosyal hizmet uzmanlarının büyük çoğunluğu; akademik yönden başarısız, disiplin problemi olan, okuldan kaçan, istismara uğrayan, aile bütönlüğu olmayan, ebeveynleri ayrı yaşayan ya da ebeveynleri boşanan

çocuklarla çalışmalar yürüttür. Bu çalışmaları yürütürken okulda psiko-destek ve eğitim ekibi, okul dışında ise tedavi ve danışmanlık ekibi ve sosyal hizmet kurumlarıyla iş birliği içerisinde çalışmalar yürütmektedir. Okul sosyal hizmet uzmanlarının bir kısmı da farklı gelişimsel özelliklere sahip engelli çocuklar ve aileleri ile çalışmalar yapmaktadır (Duyan ve diğerleri, 2008).

Öğrencinin ruhsal-duygusal, fiziksel, bilişsel, psiko-sosyal, ahlaki yönden gelişimine destek olan OSHU, öğrencinin gelişimini her yönden olumsuz etkileyen problemlerin çözümünde destek sağlamaktadır. OSHU, çocuk ve gençlerle çalışmalarında çocuk ve gençlerin ruh sağlığı gereksinimlerini karşılama, depresyon, okuldan kaçma, okulu reddetme, strese bağlı bozuklukları, sınav kaygısı gibi sorunları uygun biçimde ele almaktadır. Davranış bozuklukları bulunan çocuklara yönelik kendini tanıma, grup bütünlüğü ortaya koyma, problemleri davranışların farkına varmalarını sağlama, problemleri davranışları değiştirme gibi bireysel ve grup çalışmaları yapmaktadırlar. Çocukların ruhsal-duygusal ve öğrenme ihtiyaçlarının karşılayabilmesini sağlamaya yönelik dayanışma ve iş birliği çalışmaları yapmaktadırlar. Dikkat eksikliği, sınıf içi ve sınıf dışı davranışsal problemleri ve hiperaktivitesi olan çocuklarla psiko-sosyal çalışmalar yürütme, çocuklarla sosyal beceri geliştirme uygulamaları gibi destekleyici çalışmalar yürütürler. OSHU, aile içi çeşitli sorunlar nedeniyle psiko-sosyal sorunları bulunan çocuklar, gençler ve onların aileleriyle çalışmaktadırlar. Kendisine, çevreye zarar veren, davranış bozukluğu ve karşı gelme bozukluğu görülen, bedensel sorunları olan gençler ve çocuklarla çalışmaktadırlar. Okula devamsızlık yapan ve okuldan kaçan öğrencileri sosyalleştirici çalışmalar ve sorunları çözmeye yönelik sosyal grup çalışmaları yapmaktadırlar (Özbesler ve Duyan, 2009).

Okul sosyal hizmet uzmanı eğitim- öğretim her kademesinde hem okul içinde hem okul dışında diğer meslek elemanlarıyla, ailelerle ve çevredeki kurum ve kuruluşlarla koordineli biçimde çalışmalarını yürütmektedir. Görev aldığı kurumda çalışma arkadaşlarını desteklemekte, bilgi paylaşımında bulunmakta; okul, aile ve toplum arasındaki bağı güçlendirme görevini üstlenmektedir.

Çoklu risk faktörlerin etkisi altındaki çocukları öncelikli olarak ele alan okul sosyal hizmet uzmanı; okula uyum güçlüğü yaşayan, akademik başarısı düşük, okul devamsızlığı olan, gelişim sorunu yaşayan, okulda ya da sosyal yaşamında sosyal, duygusal ve davranışsal güçlükler yaşayan çocuklarla birçok çalışma gerçekleştirmektedir. Bağımlılık sorunu yaşayan, ihmal ve istismara uğrayan, sosyo-ekonomik nedenlerle çalışmak zorunda kalan öğrencilerle de ağırlıklı olarak çalışmaktadır. Okul sosyal hizmet uzmanı, yalnızca çeşitli sorunları bulunan öğrencilerle çalışmalarını yürütmez, eğitim ortamını bir bütün olarak görür ve olumlu okul iklimi yaratmayı amaçlayan çalışmalar da yapmakta; bütün öğrencileri desteklemekte ve gelişimleri için faaliyetler yürütmektedirler (Karataş ve diğerleri, 2014).

1.4. Okul Sosyal Hizmet Uzmanının Rol ve Görevleri

Okul sosyal hizmet uzmanı, çalışırken gerek okul içinde gerekse okul dışında bazı sorumluluklar almaktadırlar. Aldıkları sorumlulukları en iyi şekilde yerine getirmek için çaba sarf etmektedirler. Okul sosyal hizmet uzmanları için Uluslararası Sosyal Çalışmacılar Birliği (National Association of Social Workers) 2012’de birtakım standartlar geliştirmiştir. Geliştirilen standartların amacı:

1. Okul sosyal hizmet uzmanlarının okul sisteminde etkili bir şekilde çalışması için gerekli bilgi, beceri, değer, yöntemlere ilişkin farkındalığını arttırmak,
2. Sosyal hizmet uygulamaları, araştırma, politika ve eğitim alanlarında okul sosyal hizmeti ile ilgili net ilkeler, hedefler ve hedeflerin geliştirilmesini teşvik etmek,
3. Standartların spesifik hedefi, okul sosyal hizmet uygulamaları ve sunulan hizmetler için beklentiler oluşturmak,
4. Okul sosyal hizmet uzmanlarını, NASW Etik Kuralları tarafından yönlendirilmesini sağlamak,
5. Geliştirilen standartlarla, okullarda bulunan sosyal hizmet uzmanlarının ailelere, öğrencilere ve topluma en üst düzeyde hizmet sunması sağlamak,

6. Gizlilik kurallarını uyararak müracaatçıların; kişilik haklarına saygı göstermek, iyi muamele görme haklarını savunmak, karar vermelerini sağlamak ve destekleyici hizmetlere erişimlerini sağlamak,

7. Okul sosyal hizmet uzmanlarının hazırlanması ve okul sosyal hizmet uygulaması ile ilgili devam eden eğitim materyalleri ve programlarının geliştirilmesi için okul sosyal hizmet uzmanlarına bir temel oluşturmak,

8. Okuldaki başarıyı desteklemek için okul sosyal hizmet uzmanlarını; yerel, eyalet ve federal düzeyde kamu politikaları geliştirmek ve politikaların iyileştirilmesine katılmaya teşvik etmektir (NASW, 2012). Bu standartlar:

Etik ve değerler: Sosyal hizmet mesleğinin ahlaki değerlerine bağlı kalarak, ahlaki sınırlar çerçevesinde karar vermek durumunda bulunan okul sosyal hizmet uzmanı, NASW tarafından geliştirilen standartları benimseyerek çalışmalarını gerçekleştirir. Sosyal adaleti, insanın değerini ve haysiyetini, temel değerlerini, insan ilişkilerinin önemini, bütünlüğünü ve yeterliliğini bilmek ve buna göre davranmak durumundadır. Buna ek olarak okul sosyal hizmet uzmanı, NASW Etik Kurallarında belirtilen mesleki etik sorumluluklara uymakla yükümlü kılınmıştır. Reşit olmayan bireyleri, ebeveynlerinin, yasal ve etik hakları bağlamında bilgilendirilmiş onam, gizlilik ve kayıtlara erişim ile ilgili yerel, eyalet ve federal görevlere ilişkin bilgiye sahip olmak ve bunlara uymak durumundadır. Hizmet vermeye başlamadan öğrencileri, aileleri, okul yöneticilerini, okuldaki meslek elemanlarını sosyal hizmet mesleğinin etik sorumlulukları hakkında bilgilendirmesi gerekmektedir. Karar vermekte zorlandığı durumlar oluşması halinde okul sosyal hizmet uzmanı, karar verirken bir araç olarak NASW Etik Kurallarını göz önünde bulundurur (NASW, 2012).

Nitelikler: Okul sosyal hizmet uzmanı, NASW ve ilgili eyalet eğitim birimi tarafından belirlenen mesleki uygulama şartlarını yerine getirir, yerel eğitim sistemi yanında sosyal hizmet mesleğinin temel bilgi ve birikimine sahip olur. Sosyal Hizmet Eğitimi Konseyi (CSWE) tarafından kabul edilmiş bir programdan mezun olmuş, sosyal hizmet alanında yüksek lisans derecesine sahip ayrıca eğitim sistemi hakkında da genel bilgi birikimine ve becerilere sahip meslek elemanıdır. MSW (yüksek lisans) derecesi, okul sosyal hizmet uzmanı pozisyonu için önerilen seviyede bir niteliktir. Sosyal hizmet mesleği

içinde ayrı bir uzmanlık alanı olan okul sosyal hizmeti, sosyal hizmetler eğitim programları tarafından sağlanacak eğitim sistemleri konusunda bilgi ve birikim ağırlıklı bir disiplindir. Eğitim reformu ve mevzuat da dâhil olmak üzere yerel, eyalet ve ulusal seviyelerde kamu okulu eğitiminin tarihsel ve güncel perspektifleri konusunda uzmanlaşmış bir bilgiye ve bir anlayışa sahip olmak zorunda olan okuldaki sosyal hizmet uzmanının, tüm öğrenciler için pozitif akademik çıktıları teşvik eden, kanıta dayalı öğrenme ve öğretme yaklaşımları hakkında bilgi sahibi olması gerekmektedir (NASW, 2012).

Değerlendirme: Öğrencinin sosyal, duygusal, davranışsal ve akademik durumunu iyileştirmek amacıyla bireyin, ailenin ve mevcut sistemlerin / organizasyonların (yani sınıf, okul, semt, ilçe, devlet) değerlendirmesini yapar. Okul sosyal hizmet uzmanı; okul ve öğrenci ihtiyaçlarını, özelliklerini, etkileşimlerini değerlendirmek için çeşitli yöntemler (mülakat, doğrudan gözlem, standardize edilmiş araçlar, anketler, odak grupları) kullanarak sistematik değerlendirme, veri toplama ve yorumlama becerilerine sahip olmak durumundadır. Okul sosyal hizmet uzmanının; öğrencilerin, ailelerin ve okul personelinin öğrenme engellerini kaldırmak ve çalışma koşullarını iyileştirmek için daha güvenilir, daha geçerli değerlendirmelerde bulunması gerekmektedir. Yapılacak değerlendirmeler, öğrenme engellerini ortadan kaldıracak, öğrencinin gelişimini ve akademik ilerlemesini sağlayacak yeterliliğe sahip olmak durumundadır. Okul ortamındaki problemleri çözmeyi hedefler, değerlendirmeler yapar, değerlendirmeler yaptıktan sonra değerlendirme sonucuna göre müdahalelerde bulunur. Değerlendirmelerde ekolojik perspektifleri ve işlevsel yaklaşımları kullanır (NASW, 2012).

Müdahale: Okul sosyal hizmet uzmanı sorunları belirlerken kanıta dayalı, kanıt temelli uygulamaları anlayarak kullanır. Kanıta dayalı uygulamaları kullanan okul sosyal hizmet uzmanı, güncel kalır ve kanıta dayalı müdahale yöntemiyle olumlu eğitim deneyimleri geliştirir. Öğrencileri, aileleri, diğer okul üyelerini, okul personelinin ve toplum kaynaklarını uygun bir şekilde dâhil etmek için çeşitli müdahaleler geliştirir. Müdahaleler değerlendirmeye dayalı olur; hedefleri, değerlendirme yöntemlerini ve sonuç kriterlerini içerir. Okul sosyal hizmet uzmanı müdahalede bulunurken sorunu

ortaya çıkaran tüm etkenleri (ev, aile, okul, toplum) göz önüne alır ve buna uygun bir müdahale yöntemi ortaya koyar (NASW, 2012).

Karar alma ve uygulama: Okul sosyal hizmet uzmanı, uygulamalarına ilişkin verileri toplayıp analiz eder, sentezler, değerlendirir ve paylaşır; gerçekleştirdiği tüm müdahalelerin etkililik derecesini belirlemek için düzenli bir Şekilde değerlendirme yapar. Sosyal hizmet uygulamalarını değerlendirmek için kullanılan yöntemlerin, hedeflerin, etkinliklerin ve ölçülen sonuçların yerel eğitim ajansının ve sosyal etik çalışmalarının amaçlarıyla uyumlu olmasını sağlamak için düzenli olarak gözden geçirir (NASW, 2012).

Kayıt tutma: Okuldaki sosyal hizmet uzmanı, okul sosyal hizmet disiplinine ilişkin programların planlanması, uygulanması, değerlendirilmesiyle ilgili doğru verileri, kayıtları düzenler ve kaydeder. Uyguladığı ve uygulayacağı çalışmalarla ilgili belgeleri, sonuçları, verileri kayıt altına alır; muhafaza etmesi gereken gizli belgeleri gerektiği gibi saklar ve korur (NASW, 2012).

İş yükü: Okul yönetimi, okul çalışanlarının sorumluluklarını yerine getirmeleri için üstlendikleri rolleri, görevleri düzenler ve bağlı oldukları kurum içindeki çalışmalarını ve görev tanımlarını netleştirirler. Okul sosyal hizmet uzmanı da çalışmalarını aktif ve etkili bir Şekilde yönetir. Yapacağı uygulamalar için öncelikle okul sosyal hizmet birimi ve okul yönetimi arasında iş birliği gerçekleştirir. Öncelikleri; ğrencilerin ihtiyaçları, okul sosyal hizmet uzmanının mesleki becerileri, program ihtiyaçları, araştırmalar ve diğer kaynakların bulunabilirliği temelinde oluşturulur. Okul sosyal hizmet uzmanı, hizmet sunumu için çok geniş bir ereve içinde rollerini ve sorumluluklarını yerine getirir. İletişimi artırmak, bilgi edinmek ve çalışmalarını organize etmek, hesap verilebilirliği göstermek ve iş yükü görevlerini tamamlamak için teknolojidenden faydalanır (NASW, 2012).

Mesleki gelişim: Okul sosyal hizmet uzmanı, öğrencilere ve ailelerine en güncel, en yararlı ve kültürel açıdan en uygun hizmetleri sunmak için sürekli yeni bilgiler öğrenir ve yeni beceriler geliştirir. Buna bağlı olarak NASW Sürekli Mesleki Eğitim Standartlarına uyar. Devam eden, düzenlenen eğitim ve mesleki gelişmelere ilişkin olarak eyaletin mesleki düzenlemelerini takip eden okul sosyal hizmet uzmanı mesleki

yeterliliklerini ve yetkinliklerini artırmak için devam eden denetim ve danışma hizmetlerine erişim sağlar; bilgi ve becerilerini geliştiren mesleki gelişim faaliyetlerine katılır ve mesleki gelişim faaliyetlerini takip eder. Okulda bulunan diğer personellerle fikir alışverişinde bulunur, mümkün olduğunca kendisine ve diğer personellerin mesleki gelişimine katkı sağlar (NASW, 2012).

Kültürel yetkinlik: Okul sosyal hizmet uzmanı, öğrencilere ve ailelerine çok kültürlü anlayış ve yeterlilik bağlamında hizmet sunar. Sosyal hizmet uzmanı, farklı kültürlere sahip insanların ve sosyal grupların yapısını iyi bilir, onların ilgi ve ihtiyaçlarına uygun cevap verebilecek bilgiye ve beceriye sahip olur; okul ortamında bulunan öğrencilerin ve çalışanların buldukları ortamda daha sağlıklı ilişkiler kurabilmesi için kültürel yetkinliğe sahip olmak durumundadır. Çok kültürlü bir ortamda ve kültürlerarası ilişkilerin yoğun olduğu ortamlarda çalışan sosyal hizmet uzmanı bu ortamlara uygun tutum ve davranışlara, becerilere sahip olur ve bunları göz önünde bulundurarak çalışmalarını yürütür. Sosyal hizmet uygulamalarındaki kültürel yetkinliklere ilişkin NASW Standartlarını da göz önünde bulundurarak kendi bilgi ve uygulama becerilerini ekleyerek uygulamalar gerçekleştirir. Hizmet verdikleri müracaatçı gruplarını kültürel açıdan tanımaya çalışır, edindikleri kültürel bilgilere uygun bir anlayış geliştirir. Bu anlayış, farklılıklara saygı duyan ve değerleri farklı kılan, olumlu bir okul iklimiyle sonuçlanacak şekilde uygulanır. Müracaatçıya yardım sürecinde kültürün rolünü anlamasını sağlayan delillerle bilgilendirilmiş uygulamaları, becerileri ve teknikleri kullanan okul sosyal hizmet uzmanı, okuldaki nüfus kültürlerine saygı duyan ve bunu içselleştiren bir çevreyi destekler. Okul gibi birçok dinden, etnikten oluşan, her açıdan farklı bireyleri barındıran; başlı başına bir kültürü oluşturan okullarda sosyal hizmet uzmanlarının kültürel yetkinliğe sahip olması gerekmektedir (NASW, 2012).

Disiplinlerarası liderlik ve işbirliği: Okul sosyal hizmet uzmanı, olumlu okul iklimini teşvik etmek için lider ve danışman olarak hizmet eder ayrıca ev, okul ve toplumdaki öğrencilerin eğitimlerini etkileyen faktörlerin anlaşılmasını kolaylaştırmak için lider ve danışman olarak mesleğini icra eder. Öğrenme engellerini kaldırmak için ebeveynleri, okul personelini, diğer profesyonel meslek elemanlarını, toplumdaki diğer bireyleri işine katar. Öğrencilerin refah düzeylerini ve akademik gelişimlerini önemseyen okul tabanlı ve okulla bağlantılı programların uygulanmasında liderlik ve iş birliği yapar.

Okul sosyal hizmet uzmanı, daha verimli ve olumlu bir okul iklimi için okulda bulunan tüm personelle iletişim kurar; okul çalışanlarına, ebeveynlere liderlik yapar (NASW, 2012).

Savunuculuk: Okulda rol ve görev alan sosyal hizmet uzmanı, tüm öğrencilerin akademik gelişimlerini arttırmak için eğitim hizmetlerine tüm öğrencilerin eşit bir şekilde erişmeleri için eğitimde “fırsat eşitliğini” sağlamaya çalışır. Öğrenciler ve ebeveynler haklarını bilmedikleri takdirde onlar adına savunuculuk yapar. Savunuculuk, ailelerin kendilerini savunmalarına olanak sağlayan resmi ve gayri resmi topluluk kaynaklarına erişmelerine ve bunları etkili bir şekilde kullanmalarına yardımcı olur. Okul sosyal hizmet uzmanı, sistemlerin değişim ajanları olarak yerel eğitim ajansı ve topluluk tarafından ele alınmayan ihtiyaçları ele alır ve bu ihtiyaçları karşılayan hizmetler ortaya koymaya çalışır. Okulda sorumluluk alan sosyal hizmet uzmanı; mahkeme kararları, mevzuatları, kuralları ve düzenlemeleri, okul sosyal hizmet uygulamalarını etkileyen politikaları ve prosedürleri öğrencilere etkili bir şekilde anlatır, müracaatçıları bilgilendirir. Müracaatçının sosyal, siyasal, toplumsal haklarını korur ve müracaatçıyı her konuda bilgilendirir; öğrenci ve ailesinin sahip olduğu hakları ortaya koyar, onları yönlendirir. İnsana yaraşır bir seviyede yaşam şartlarına ulaşmada, eğitimde, sağlıkta, istihdamda ve emeğinin karşılığını almada müracaatçıyı korur ve sahip oldukları haklar konusunda onları bilinçlendirir (NASW, 2012).

NASW tarafından geliştirilen standartlara ek olarak Franklin ve Harris (2007) ise okul sosyal hizmet uzmanlarının rollerini şu şekilde sıralamışlardır:

Konsültasyon: Okul sosyal hizmet uzmanlarının en önemli rollerinden biri, ekip çalışması içerisinde bulunması ve sorumluluk üstlenmesidir. Okul sosyal hizmet uzmanı, özellikle okul idaresinin yönlendirmesinde okulda bulunan diğer meslek elemanlarına, mesleki sınırları çerçevesinde danışmanlık verebilir. Bununla öğrencilerin okul içi ve okul dışı sistemlerden daha aktif bir biçimde faydalanmasının önünü açabilir.

Klinisyenlik: Okullarda görev alan sosyal hizmet uzmanları, psikolojik danışman ve okul psikologlarının rol ve görevlerine bakıldığında en fazla kesişen noktalardan birinin de klinik danışmanlık rolü olduğu görülmektedir. Buradaki klinik müdahale ve danışmanlık rolü en çok çatışan noktalardan birini oluşturmaktadır. Burada okul sosyal

hizmet uzmanını farklı kılan en önemli rol ise sadece öğrenciyi değil, tüm sistemleri yaptığı çalışmaya dâhil ederek müracaatçılara danışmanlık yapmasıdır.

Kolaylaştırıcılık: Okullarda görev alan sosyal hizmet uzmanları sadece öğrenci veya aile odaklı uygulamalar gerçekleştirmez; çocuk, genç ve ailelerini de güçlendirerek kendi sorunlarını çözebilecek yeterliliğe sahip olmaları için çalışmalar yapar. Buradaki en önemli amaçlardan biri de çocuk, genç veya ailesinin yaşantılarındaki kontrolü ele alarak kendi hayatları üzerinde kontrollerinin olduğunu onlara gösterilmesidir.

İş birlikçilik: Okul sosyal hizmet uzmanının bu rolü, özellikle problemin çözümü sürecinde sürecin taraflarını yan yana getirmeyi, ortak bir noktada buluşmayı ve bilgi alışverişini sağlamayı öne çıkartmaktadır. Burada sürece taraf olan kişiler, okul idaresinden, okuldaki birçok meslek elemanına kadar değişebilir. Okul sosyal hizmet uzmanının bu rolüyle birlikte multidisipliner bir ekibin içerisinde olma vurgusu ön plana çıkmaktadır. Okul sosyal hizmet uzmanının, böylesi bir rolün sorumluluklarını yerine getirebilmesi için arabuluculuk yapmasına ve iş birliğine açık olması gerekmektedir.

Eğiticilik: Öğrencilerin eğitim ortamında en iyi şekilde yararlanmalarını sağlamak amacıyla öğrencileri, aileleri ve öğretmenleri üstlendiği rol ve sorumluluklarla mesleki sınırları dâhilindeki bilgi ve becerilerle eğitir. Bunlar içerisinde ailelere, anne-baba tutumları ve öğrencinin gelişimsel özellikleri ile ilgili eğitimler; öğretmenlere ise problem çözme eğitimi örnek olabilir.

Arabuluculuk: Okullarda görev alan sosyal hizmet uzmanları, problem çözme sürecinde tarafları gönüllülük esasına dayalı olarak bir araya getirirler. Profesyonel iletişim becerileriyle tarafların problemlerini adil ve uygulanabilir bir şekilde çözmeleri amacıyla önemli bir rol oynarlar.

Yöneticilik: Okullarda görev alan sosyal hizmet uzmanlarının aynı zamanda yöneticilik becerileriyle de donanmış olmaları gerekmektedir. Gerek psiko-sosyal destek servisin yönetiminde görev alması gerekse de farklı sosyal destek kurumların bir arada çalışmasını koordine etmek için böylesi bir rolün sınırlarına dâhil olması gerekmektedir.

Vaka yöneticiliği ve aracılık: Okul sosyal hizmet uzmanı, vaka yönetimi ve aracılık rolü sürecinde problem durumunun çözülmesi amacıyla kaynaklarla sorun yaşayan fertlerin bir araya gelmelerini sağlama sürecinin etkin bir şekilde yönetilmesi amacıyla rol ve sorumluluk almaktadır.

Toplum Müdahalesi: Okul sosyal hizmet uzmanı, okul sisteminde bulunan çocukların toplumun sahip olduğu kaynaklara etkin bir biçimde ulaşması amacıyla çalışmalar yürütür. Öğrencilerin gereksinim duyduğu kaynaklara erişim sağlamaları amacıyla faaliyetler gerçekleştirir. Aynı zamanda öğrencilerin gereksinimlerine göre hizmetleri belirledikten sonra bu hizmetlerin yerine getirilmesi amacıyla faaliyete geçmemiş kurum ve kuruluşların kurulması amacıyla da çalışmalar yapar.

Politika Geliştiriciliği: Okullarda sorumluluk alan sosyal hizmet uzmanı üstlendiği tüm rol ve sorumluluklarının yanı sıra çocukların fiziksel, bilişsel ve ruhsal-duygusal olarak en iyi şekilde okul ortamından faydalanmaları amacıyla okul içi ve okul dışı politikaların geliştirilmesi için çalışmalar yapmak için çalışır (Franklin ve Harris,2007; akt. Nadir 2014).

1.5. Okul Sosyal Hizmeti ve Okuldaki Diğer Birimlerle İlişkisi

Okul sosyal hizmet uzmanları, rol ve görevlerini yerine getirirken tek başlarına çalışmalarını yürütmezler. Okulda bulunan diğer sosyal destek elemanları ve öğretmenlerle iş birliği içinde çalışmalarını gerçekleştirirler. Her ne kadar bir takım olarak çalışma yapmaları gerekse de bu her zaman kolay olmamaktadır çünkü okulda çalışan sosyal destek servislerdeki personellerin rol ve görevleri birbiriyle örtüştüğünden karışıklığa sebebiyet vermektedir. Okul bünyesinde çalışan psiko-sosyal destek meslek elemanlarına görev tanımlarına bakıldığında:

Okul psikoloğu: Okul sistemi içerisinde rol alarak sınıf öğretmenlerine, ailelere, psikolojik danışmanlara, okuldaki meslek elemanlarına sınıf yönetme stratejileri geliştirme, bir engelle sahip veya üstün yetenekli öğrencilere yardımcı, destek olma ve genel olarak tüm öğrenme ve öğretme stratejilerini geliştirmede yardımcı olmaktadır. Okul psikoloğu, öğrenme ve davranışsal sorunlar yaşayan öğrencilere çeşitli testler uygular ve sonuçlarını ailelere, okuldaki meslek elemanlarına ve diğerlerine yorumlar

(Gibson ve Mitchell, 2016). Okul psikoloğu; bireyin yetenekleri, bilgi ve becerisi kişisel ve ruhsal-duygusal problemleri konusunda kendisini tanıması ve anlaması için destek ve yardım sağlar. Genel olarak kişisel ve duygusal sorunlarıyla baş etmesi için bireyi güçlendirmeyi hedefler.

Okul danışmanları (rehber öğretmen): Okul bünyesinde öğrencilere kişisel, mesleki, eğitsel anlamda yardım ederek ve çalışmalarda bulunarak bireyin kendini anlaması, tanıması ve gerçekçi kararlar alması için bireye destek sağlamaktadır.

Okul sağlık personeli: Öğrencilerin ve okul personelinin sağlığının değerlendirilmesi ve geliştirilmesi; sağlıklı okul yaşamının sağlanması ve sürdürülmesi, öğrencilere, ailelere ve topluma sağlık eğitiminin verilebilmesi için çalışmalar yapan görevlilerden oluşmaktadır.

Özel eğitimci: Bireylerin gelişimsel, zihinsel, fiziksel, ruhsal-duygusal geriliğinden kaynaklanan yetersizliği azaltmak, ortadan kaldırmak; var olan durumu iyileştirmeye çalışan, okul bünyesinde öğrencilere destek sağlayan meslek elemanı olarak tanımlanmaktadır.

Psikiyatrlar: Davranış bozuklukları tedavisi konusunda özel bir eğitimle donatılmış, doktorlar gibi ilaç yazabilme yetkisi bulunan uzmanlardır. Görüldüğü gibi okuldaki destek elemanlarının rol ve işlevleri birbiriyle örtüşmekle birlikte her biri ayrı bir uzman olarak çalışmalarını sürdürmektedir.

Okul sosyal hizmet uzmanı: OSHU, görevine bakıldığında ise eğitim olanaklarını uygun bir biçimde kullanamayan ve okul ortamında uyum sağlama konusunda etkin bir işlev sergileyemeyen çocuklara yardım hizmeti sunmaktadır. Bu rolde sorumluluk alan okul sosyal hizmet uzmanı, okula ilişkin öğrencilerin öğrenme ve sosyal uyumlarını engelleyen ruhsal-duygusal ve psiko-sosyal problemleri bulunan çocuklar için sevk kaynağıdır. Okul sosyal hizmet uzmanı; okul, çocuk ve aile bağlamında uygulanan özel görüşme ve vaka yürütme becerisine sahiptir. Toplumdaki sosyal kuruluşları, STK'ler ve okul dışında profesyonel yardım hizmeti veren kişilerle yakın ilişki içinde çalışmalar yapan okul sosyal hizmet uzmanı, okul sosyal destek hizmetleri ekibinin en önemli üyesidir. Psikolojik danışmanlar, okul psikoloğu ve diğer yardım hizmeti veren

uzmanlar; okul sosyal hizmet uzmanının çocuğa ilişkin özellikle de ev ortamında ortaya çıkan ve öğrencinin davranışsal problemlerine yönelik daha iyi bir anlayış ve hizmet sunabileceğine güvenmektedirler (Gibson ve Mitchell, 2016). Okul sosyal hizmet uzmanını diğer personellerden farklı kılan özellikleri ise:

- 20-60-20 değişim teorisi¹ bilgi ve becerisine sahipler ve bu teoriyi öğretmenler kurulunda öğrenci yararı için ustaca kullanabilirler
- Okulda küçük gruplar oluşturarak öğrencinin ekolojik sistemden kaynaklı problemlerinin çözümünde aktif bir şekilde görev alır.
- BEP (Bireysel Rehberlik Programı) hazırlama sürecinde takımın en önemli üyelerinden biridir.
- Öğrenme engeli bulunan öğrencilerin “eğitimde fırsat eşitliği” kapsamında eğitim hakkından en iyi şekilde faydalanmaları için faaliyetler yürütür.
- Zorbalık, akran baskısı, okuldan kaçma, ergenlik döneminde hamilelik, okula devamsızlık, madde bağımlılığı gibi ortaya çıkan sorunları okul sistemi içerisinde öğrenci lehine çalışmalar gerçekleştirirler.
- Olumlu bir okul kültürü ve iklimi oluşturmak için çalışmalar yürütürler (Dağ, 2017).

Okullarda uygulaması bulunan önemli disiplinlerden biri de okul sosyal hizmeti servisidir. Türkiye’de diğer ülkelerdekine aksine rehber öğretmenlerin rolü, diğer ülkelere benzer olarak eğitsel, kişisel mesleki bilgi verme ve rehberlik yapmaktır. Öğrencilerin okul içindeki kişisel, sosyal, eğitsel ve mesleki ihtiyaçlarını gidermeye doğru bir süreçten geçmiş olmakla birlikte Türkiye’deki psikolojik danışmanlar daha çok mesleki rehberlik çalışmalarına odaklanmaktadır (Duyan ve Özbesler, 2009).

¹ 20-60-20 değişim teorisi: Okullarda incinebilir gruplar lehine sistematik değişim yaratmanın yollarından birini oluşturmaktadır. Teori okuldaki bireylerden oluşan üç grup şeklinde ayrılmaktadır. İlk grubun üyesi okulda çalışanların %20’sini oluşturmaktadır ve bu gruba “engelleyciler” adı verilmektedir. Bu grup aktif bir biçimde okul politikasında, programlarda ya da yapılmak istenen her türlü değişimi sabote etmeye çalışan, engelleyen gruptur. İkinci grup okuldakilerin %60’ını oluşturur ve bu grubun üyelerine “çit oturanlar” denir. Bu grup ise okulda çalışanlar içinde en büyük oranı oluşturmaktadır önerilen her değişikliğe “bekle ve gör” tavrını benimsemekte ve değişikliğin faydalı olacağı kanıtlanana kadar değişiklik hakkında tarafsız kalırlar. Üçüncü grup ise %20’yi oluşturan diğer bir grup bu gruba ise “değişim aracıları” adı verilmektedir. Bu grubun üyelerine öğrencilerin yararına olacak bir okul politikası, program ya da prosedür değişikliği yapmaktadırlar ve okul sosyal hizmet uzmanlarının da temel destekleyicisi olan bireylerden oluşturmaktadırlar (Dupper, 2013).

Okul sistemi dâhilinde rol alan rehber öğretmen de okul sosyal hizmet uzmanı gibi rol ve sorumlulukları bulunmaktadır. Bu önemli rollerden biri de ekip üyesi olmaktır. Okul sisteminde üyeliği sadece ekibin bir parçası olmakla sınırlanmış olan diğer personelin aksine psiko-sosyal destek ekipte olmak durumundadır. Bu ekip tipik olarak okul sosyal hizmet uzmanı, okul psikologları, konuşma ve işitme uzmanları ve sağlık personelinin oluşmaktadır. OSHU, ekip olarak aktif bir biçimde çalışmak için üyesi olduğu ekipteki arkadaşlarının uzmanlıklarını, rol ve sorumluluklarını, birbirlerini nasıl etkilediklerini ve desteklediklerini anlaması gerekmektedir. Ne yazık ki eğitim programlarının birçoğu disiplinlerarası planlama ve eğitim-öğretim bağlamında çok az faaliyetler yürütmektedir. Bu nedenle ekip kavramıyla tutarlı, daha olumlu, iş birliği bağlamında iş ilişkileri başlatma, devam ettirme ve geliştirme okul rehber öğretmenin ve diğer sosyal destek uzmanlarının sorumluluğu haline gelmiştir (Gibson ve Mitchell, 2016).

Okullarda içsel-dışsal sorunlara dönük ve psiko-sosyal sorunların ele alınmasında daha profesyonel yaklaşımlara ve uzman ekip çalışmasına gereksinim vardır. Bu durumda, olumlu bir okul iklimi için okul ortamlarında çeşitli disiplinlere de yer vermek gerekmektedir. Özellikle öğrencilere, ailelerine ve topluma ekip çalışması anlayışında daha nitelikli hizmet verebilmek için mesleğinin odak noktasında, çevresi içinde bireyi ele alan sosyal hizmet disiplininin en önemli alt disiplini okul sosyal hizmet biriminin, okul ortamlarında yer almasının gerekliliğine vurgu yapılmaktadır. (Duyan ve Özbesler, 2009). Okul sosyal hizmet birimi ve okul sosyal hizmet uzmanı da rehberlik, psikolojik ve danışmanlık biriminde görev alan okuldaki diğer meslek elemanlarıyla ekip çalışmasına önem veren ve mesleki faaliyetlerinden dolayı iş birliği içinde bir ekip olarak çalışan meslek elemanlarıdır (Duman, 2000).

Çocuktan kaynaklanan ya da çocuk-aile-okul çerçevesinden kaynaklanan birçok sorunun çözümünde okul ortamında çocukları, gençleri psiko-sosyal, ruhsal yönden destekleyecek sosyal destek elemanlarına ihtiyaç vardır. Ancak mevcut durumda Türkiye’de psiko-sosyal destek hizmetleri gelişmediğinden ve uygulaması bulunmadığından çocuk ve gençler; şiddet, akran zorbalığı, istismar mağduru, madde bağımlılığı gibi pek çok sorunla genel olarak tek başlarına mücadele etmek zorunda kalmaktadırlar. Türkiye’de mevcut birimler öğrencilerin çeşitli risk faktörleriyle

karşılaşmasını önleyememekte, bu tip sorunların çözme konusunda yetersiz kalmaktadır. Okul ortamında görev tanımları bulunan psiko-sosyal destek birimin (okul psikoloğu, psikolojik danışman, okul sosyal hizmet uzmanı, sağlık personeli vb) iş birliği kurarak çalışması çocukların kendilerini tanıyarak güçlenmesi, yaşam refahının arttırılması, okul içi ve okul dışı gelişimlerine olumlu katkı sağlamaktadır (Özkan ve Kılıç, 2014).

Psiko-sosyal destek servisleri okulda uygulayacakları iş birliği ile olumlu bir okul iklimi ve okul kültürü yaratabilmektedirler. Üstlendikleri rol ve görevler farklı olsa da ortak paydalarını okul ve öğrenciler oluşturmaktadır.

1.6. Dünyada Okul Sosyal Hizmetinin Tarihsel Gelişimi

İhtiyaçları karşılamak için yeni kurumlar yeni birimler ortaya çıkmaktadır. Okul sosyal hizmeti de üstlendiği misyonla öğrencilerin çeşitli ihtiyaçlarını karşılamak ve öğrencilerin yaşadıkları sorunlara çözüm bulmak ve çözüm sağlamak amacıyla ortaya çıkmıştır.

Yüzyıllık bir geçmişi bulunan okul sosyal hizmeti ilk olarak New York City, Boston ve Hartford'da 1900'lü yılların başında başlamıştır. Okullarda sosyal hizmet uygulamaları 1906 yılında Amerika Birleşik Devletleri'nde New York, Boston ve Hartford şehirlerinde "ziyaretçi öğretmen" (visiting teacher) projesi ile başlamıştır. 1906-1907 New York City, Boston ve Hartford'da okul sosyal hizmeti başladı. 1913 yılında New York Rochester okul sosyal hizmetini finanse eden ilk okul sistemi oldu ve burası okul sosyal hizmet uzmanlarının işe alındıkları ilk yer oldu. Daha sonra 1919 yılında ulusal düzeyde "Ziyaretçi Öğretmenler Derneği" kuruldu. 1923 yılında ise gençlerin suça karışma oranını en aza indirmek amacıyla Refah Fonu Amerika Birleşik Devletleri'nde finansal destek sağladı ve okul sosyal hizmet uzmanlarının okul bünyesinde çalışmasına imkân sağladı. 1929 yılında meydana gelen dünya çapındaki ekonomik kriz finansal kaynakların yetersizliğinden dolayı okul sosyal hizmeti uygulamasının duraklamasına sebep oldu. 2. Dünya Savaşı'ndan sonra 1945 yılında Amerikan Eğitim Bürosu okul sosyal hizmet uzmanlarının daha profesyonel olması adına okul sosyal hizmet uzmanlarının en az yüksek lisans derecesine sahip olması

gerektiği standardını getirme önerisinde bulundu. 1955 yılında NASW tarafından okul sosyal hizmet uzmanlarının daha profesyonel olması sağlanmıştır. 1969 yılında "Sosyal değişim ve okul sosyal hizmeti" ile ilgili ilk sunum yapılmış ve "Toplumda Okul" adlı kitap yayımlanmıştır. 1960'lı yıllarda "okul sosyal hizmet uzmanı" başlığının kullanılması sağlanmıştır. 1973 NASW, okullarda Sosyal Hizmet Konseyini ilk kez toplamış, 1970'li yıllarda ise engelli öğrencilere değerlendirme, danışmanlık yapılmasını kararlaştırmıştır. 1975 yılında ilk defa NASW tarafından okul sosyal hizmeti için standartlar oluşturulmuştur. Bu standartlar "önlemeyi" önemli bir konu olarak ele almıştır. 1992 NASW, Allen-Meares tarafından geliştirilen okul sosyal hizmet uzmanı olma sınavını ilk kez uygulamıştır. 1992 Okul sosyal hizmet standartları NASW Eğitim Komisyonu tarafından gözden geçirilmiş, 1994 NASW ilkokul sosyal hizmetini başlatmıştır. 1994 Amerikan Okul Sosyal Hizmeti Birliği (SSWAA) NASW'dan bağımsız olarak oluşturulmuştur (Dupper, 2013).

1.7. Türkiye'de Okul Sosyal Hizmeti

Okul sosyal hizmeti uygulamasının yüzyıllık bir geçmişe sahip olduğu bilinmekte ve birçok ülkede okulların vazgeçilmez bir psiko-sosyal birimi olarak çalışmalarını sürdürmektedir. Türkiye'deki tarihsel gelişimine bakıldığında geçmişten günümüze okul sosyal hizmetinin başlatılması ve ülke geneline yaygınlaştırılması için dönem dönem çeşitli kararlar alınmıştır. İlk çalışma, 1961'de İstanbul Üniversitesinde öğrencileri etkileyen okul içi-okul dışı sorunları takip etmek ve ilgilenmek gerektiği düşünöldüğu için yapılmıştır. Bu düşünöceye yönelik olarak bir mediko-sosyal merkezi kurulmuştur. 1966'da bu merkezde bir psikiyatr görev almış. Daha sonra psikolog ve sosyal hizmet uzmanları da görev almıştır.

1983'te ise Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Özel İhtisas Komisyonu Raporu'nda, okullarda rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin "Okul Sosyal Hizmeti" adı altında psikolog, hekim, rehberlik ve psikolojik danışman ve sosyal hizmet uzmanından kurulu bir ekip tarafından verilmesi yönünde hazırlık yapılması öngörölmüştür.

17.04.2001 tarih ve 24376 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Milli Eğitim Bakanlığı Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Yönetmeliği’nde rehberlik araştırma merkezlerinde sosyal hizmet uzmanlarının/sosyal çalışmacıların görev almaları ile ilgili bir düzenleme yapılmıştır.

Hacettepe Üniversitesi Okul Sosyal Hizmeti Uygulama ve Araştırma Merkezi (HOSMER) 12 Kasım 2015 tarihli Resmi Gazete’de yayınlanan yönetmelik doğrultusunda faaliyetlerine başlamıştır.

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının hazırladığı “Ulusal Çocuk Hakları Stratejisi ve Eylem Planı”na göre 2016 yılına kadar Milli Eğitim Bakanlığına bağlı tüm okullarda, “sosyal hizmet birimleri” kurulacak, şeklinde karar alınsa da bu konuda Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde okul sosyal hizmeti yapılanmasına, sosyal hizmet uzmanı istihdamına ve okul sosyal hizmeti uygulamalarına yönelik resmi olarak henüz bir çalışma yapılmamıştır.

Resmi uygulamalar dışında okul sosyal hizmetine yönelik birkaç pilot çalışma yapılmıştır. 12 Kasım 2015’te Hacettepe Üniversitesi Okul Sosyal Hizmeti Uygulama Ve Araştırma Merkezi Yönetmeliği yayınlanmıştır. Yönetmeliğe bağlı olarak Keçiören Belediyesi ile Keçiören İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü arasında imzalanan protokolle pilot okul olarak seçilen Hüseyin Güllüoğlu Ortaokulunda “okul sosyal hizmet birimi” oluşturulmuştur. Bu pilot uygulamadan olumlu dönütler sağlanmıştır.

Bir diğer çalışma “Kanarya Hayat Buldu” projesidir. İstanbul Gelişim Üniversitesi tarafından, Türkiye Çocukları Yeniden Özgürlük Vakfı ortaklığı ve Küçükçekmece Belediyesinin desteği ile pilot okul olarak Kanarya Ortaokulunda “okul sosyal hizmeti” uygulamaya konuldu.

Konya Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü ve Konya Valiliği koordinasyonluğunda Konya’nın Meram ilçesinde 2017 yılında seçilen iki okulda pilot uygulama başlamıştır.

2. 6-12 YAŞ ARASI ÖĞRENCİLERİN GELİŞİM ÖZELLİKLERİ VE SOSYAL UYUM

Bu bölümde 6-12 yaş arası öğrencilerin bulunduğu gelişim dönemine, gelişim alanlarının özelliklerine, sosyal uyum kavramına ve sosyal uyumu etkileyen faktörlere değinilmiştir.

2.1. 6-12 Yaş Arası Öğrencilerin Gelişim Özellikleri

Havighurst tarafından ortaya koyulan gelişim görevleri periyodunda ilköğretimin ilk yıllarını da kapsayan bu dönem son çocukluk (6-12 yaş) dönemi ve okul çağı olarak geçmektedir. Bu dönem ergenliğin ilk yıllarının başlamasıyla sona ermektedir. Bu gelişim periyodunda, çocuklar aile dışında da toplumsal bir çevrenin var olduğu bilincine kavuşmaktadırlar. Çocukların sosyalleşmesi yönünden kritik bir öneme sahip olan bu dönemde gelişim özellikleri ve değişimi bireysel farklılık gösterse de genel olarak her bireyde aynı yaş aralıklarında bir seyir göstermektedir.

Bu dönemin çocuklar açısından en önemli kavramı “sosyalleşme”dir. Bu dönemde çocuğun yaşlılarıyla iyi bir ilişki kurması, sosyalleşmesi beklenmektedir. Çocuk bu dönemde okula başlamakta ve hayatına yeni bireyler katılmaktadır. Okul yaşamıyla birlikte sosyal beceriler edinerek bu becerilerin sonraki yıllarda sosyal ilişkilerinin ve sosyal hayatının temel yapı taşı olmasını sağlamaktadır. Bu periyotta “cinsiyet rollerini” öğrenen çocuğun cinsiyet rolleri, bedenden ziyade davranışlarına göre şekil almaktadır. Çocuk cinsiyetine uygun davranmakta, sosyal hayatın içinde kızlara ve erkeklere özgü cinsiyet rollerini öğrenerek, buna uygun hareket etmektedir. Çocukların oyun oynarken de cinsiyet rollerine göre oyunlar oynadığı, kızların az hareket gerektiren oyun ve etkinlikler içinde olduğu, erkek çocukların ise daha hareketli ve yüksek enerji içeren oyunlara yöneldiği görülmektedir. Okuma, yazma ve hesap ile ilgili temel yetiler ise bu dönemde temelini almaktadır. Temel eğitimde çocuğun hayatı boyunca gereksinim duyacağı okuma, yazma ve temel hesaplama becerilerine okul çağı olması sebebiyle ağırlık verilmektedir. Çocuk bu becerileri kazandıktan sonra ileriki yaşlarda soyut ve karmaşık problemleri çözebilme yetisi kazanabilmektedir. Bu çağda çocuklar okul öncesi dönemden farklı olarak kavramları ve tanımları nesnelere üzerinden

edinmemekte, gündelik yaşamında olup bitenler çocuğun ilgisini çekmeye başlamaktadır. Çocuk; olayları, yaşantıları adlandırmak ve anlayabilmek için temel kavramlar ve yeni adlandırmalar geliştirmektedir. Okul öncesi dönemde temelli atılan vicdan gelişimi bu çağda değerlerin, tercihlerin ve tutumların belirginleşmesi şeklinde devam etmektedir. Çocuk bu dönemde ağırlıklı olarak davranışın sonucuna odaklanmakta, davranışı meydana getiren nedenler ve faktörlerle ilgilenmemektedir. Çocuğun bedensel gelişimi bir önceki döneme göre yavaşlamakla birlikte bedenini ve bedenindeki gelişmeleri fark etmekte ve bedenini benimsemektedir. Çocuklar bu dönemde gündelik oyunlar için gerekli fiziksel ve motor becerileri edinmekte, çocuğun bedeni belli bir gelişimi tamamlamakta ve gelişimini tamamlayan bedenini daha etkili olacak şekilde kullanmaktadır. Bu dönemin sonuna doğru çocuklar sosyal grup ve kurumlara karşı bir tutum geliştirebilmeyi öğrenmektedirler. Dönemin sonuna doğru ve ergenliğe geçişin başlamasıyla çocuklar ailede, okulda, çevrede ve dünyada yaşanan olaylarla ilgili duygularını, düşüncelerini dile getirmektedirler. Bu çağın sonuna doğru çocuklarda somut düşünmeyle birlikte soyut düşünme becerisi de gelişmektedir. Somut ve soyut zihinsel becerilerin birlikte kullanılmasıyla çocuklar yargılarda bulunmakta, olaylara çeşitli yorumlar getirmekte, bunun etkisiyle de gruplara ve kurumlara karşı tutum geliştirmektedirler (Bacanlı, 2000).

2.1.1. Fiziksel ve Psiko-Motor Gelişim

Fiziksel ve psiko-motor gelişim, canlılarda meydana gelen boy, ağırlık, kas koordinasyonun değişimini ifade etmek için kullanılmaktadır. Okul çağına denk gelen bu gelişim periyodunda bir önceki periyoda göre çocuğun gelişimi hızını yitirmiştir, fiziksel yönden ise birçok becerisi artmıştır. Büyük kas gelişimi, ince kas gelişiminden daha ileridir ve bir önceki döneme göre ince ve büyük kas gelişimi daha gelişmiştir. Kas gelişiminde meydana gelen değişiklikten dolayı çocuklar davranışlarını ve hareketlerini daha rahat ve dengeli bir şekilde kontrol edebilirler. Çocukların kişisel ihtiyaçlarını ve öz bakım becerilerini anne-babaya ihtiyaç duymadan, tek başına karşılamada daha rahat hareket ettikleri gözlenmektedir (Aydın 2007; Selçuk 2012; Avcı 2014).

Bu periyotta, çocukların çok hareketli olduğu ve oyunların cinsiyete göre farklılık gösterdiği görülmektedir. Oyun ve hareketin artmasıyla birlikte “çocuklarda bebek şişmanlığının” yerini daha belirgin bir kas ve iskelet yapısı almaktadır. Bu periyotta ev dışındaki oyunlar ve arkadaşların ağırlıklı olarak yer edindiği oyunlar önem kazanmıştır. Kız çocuklar daha yumuşak, ılımlı oyunları tercih ederken; erkek çocuklar ise yaşları ilerledikçe daha hareketli, enerji gerektiren ve kas gücünü esas alan oyunları tercih etmektedir. Dönemin sonuna doğru erkek çocukların oyunları kimi zaman güç-kas gösterisine dönüşmekte ve şiddet içermektedir. Erkeklerin kas gücü kızlardan gelişime ve aktiviteye bağlı olarak daha fazla olabilmektedir. Hem erkek hem kızlarda dönemin sonuna doğru kas gücü iki katına ulaşmaktadır (Arı, 2016).

Bu yaş grubunda kas ve sinir sistemi koordinasyonunda meydana gelen değişimin etkisiyle solunum, sindirim, sinir ve boşaltım sistemi büyük oranda gelişimini tamamlamaktadır. Göz-kas koordinasyonu dönemin sonuna doğru önceki yaşlara göre daha iyi bir gelişim göstermeye başlar (Avcı 2014; Başaran 2005).

Dönemin sonuna doğru ergenlik döneminin başlamasıyla her iki cinste de gerek fiziksel gerekse bilişsel yönden ergenliğin etkisini görmek mümkün olabilmektedir. Kız çocuklar genel olarak erkek çocuklardan önce ergenliğe girmekte ve kız çocuklarda ergenliğe geçiş, dönemin başında etkisini daha belirgin bir şekilde göstermektedir. Kız çocuklarda meydana gelen niceliksel ve fiziksel değişim erkek çocuklarda görülen değişimden belirgin olabilmektedir. Kızlarda adet kanaması başlayabilmekte erkeklerde ise daha geç ortaya çıkmakla birlikte vücut kendini yavaş yavaş ergenliğe hazırlamaya başlamaktadır. Fiziksel görünüşün değişimiyle birlikte dış görünüşün çocuklar için önemi artmakta ve bundan duydukları kaygı da ortaya çıkmaya başlamaktadır.

2.1.2. Bilişsel (Zihinsel) Gelişim

Bilişsel gelişim; insanın algılama, hatırlama, duygu, düşünce, bilgiyi kaydetme, dikkat, bellek, gibi zihinsel etkinliklerinde ortaya çıkan değişim olarak tanımlanmaktadır. Çocukların bilişsel gelişiminde, bir önceki döneme göre büyük farklılıklar ortaya çıkmaktadır. Çocuklar bu dönemin başında henüz mantıklı düşünme becerisi kazanamamışlardır. Somut düşünme becerisine bağlı olarak çocukların yaparak,

yaşayarak, duyarak, görerek öğrenmeleri daha kolaydır. Çocuğun okula başlamasıyla eş zamanlı başlayan bu dönemde altı yaş ve onu takip eden sonraki yıllarda çocukta kütle, ağırlık, hacim korunumu ilkesi bir önceki çağa göre anlaşılmaya başlamıştır. Çocuğun tek boyuttan çoklu boyutta düşünebilme yeteneğinin geliştiği, tersine dönüştürme gibi bilişsel işlemleri yapmaya başladığı görülmektedir. Ayrıca çocuk eşitlik kavramını ve nesnelere göreli bir şekilde farklı konumlarda düşünebilir. Bu dönem genel bir şekilde çocuğun dünyayı erişkin bir bakış açısıyla değerlendirmeye başladığı dönemdir. Çocuk artık değerlendirmelerde bulunurken kendi algılarını daha az kullanmakta, sembolik kavramlar üzerinde daha çok odaklanmaktadır (Aydın, 2015).

Bu evrede çocuklar, bilişsel gelişimin etkisiyle önemli bir ölçüde benmerkezci düşünceden uzaklaşmaktadırlar. Burada özellikle oyunlar yoluyla toplumsallaşmanın özel bir yeri ve önemi vardır. Ayrıca farklı sosyal ilişkiler aracılığıyla çocuk, sürekli etkileşim içinde bulunduğu dış dünyayı anlayarak, tanıyarak daha karmaşık şemalar geliştirir. Bu dönemde şemalar; yapı, içerik ve niteliksel açıdan gelişir ve olumlu yaşantılarla desteklendiğinde yeni kavramlar kazanarak zenginleşir (Aydın, 2007).

Çocuğun eğitim hayatına hazır olması ve bilişsel gelişimin gözlenmesi açısından da bu dönem ayrı bir önem taşımaktadır. Bu dönemde dil ve temel beceri edinme hızlarında büyük artış olmaktadır. Somut işlemler döneminde çocukların kullandıkları dil de giderek sosyalleşir. Buna bağlı bir şekilde başkalarının da kendine has düşüncelerinin olabileceğinin anlaşılmasıyla benmerkezcilikten uzaklaşmakta ve duygudaşlık becerisinin gelişiminin de söz konusu olduğu görülmektedir. Matematik becerilerinin edinilmesiyle tersine çevirebilme, sınıflama, dönüştürme ve sıralama gibi gerekli kavramlar ortaya çıkmaktadır. Somut işlemler döneminde çocukların davranışlarının tek belirleyicisi algıları olarak görülmemekte, çocuklar deneyimleri ile hareket etmektedir (Avcı, 2014).

Bu evrede çocuk bilgiyi zihinsel olarak izlemekte, zihninde bir düzene koymakta, işlemekte ve mantıksal bir sonuç çıkarmaktadır. Mantıklı bir işlemi gerekli gördüğü takdirde yapmaktadır. İşlemlerin gelişimi ve sırası yeni bilgilerin hâlihazırda şemalarına uymadığı takdirde zihinsel denge bozulur. İnsan zihni dengede kalmak istediğinden özümleme ve uyma süreçleriyle yeni bir dengelemenin oluşması amacıyla

işe karışmaktadır. İşlem öncesi dönemdeki düşünme ile somut işlem dönemindeki düşünme işlemleri bu bağlamda farklılık gösterir (Arı, 2016).

Bu dönemde çocuğun konuşma, okuma, yazma, dinleme yeteneği gelişmektedir buna bağlı olarak sözcük dağarcığı da genişlemektedir. Çocuk daha kısa cümleler yerine, daha uzun cümlelerle konuşup daha uzun cümlelerle yazabilecek düzeye gelmektedir. Dönemin sonuna doğru çocuğun kullanacağı sözcüklerin bir kısmının yerini soyut sözcüklerin aldığını görmek mümkün olabilmektedir (Aydın 2013; Selçuk 2012; Başaran 2005).

Son çocukluk evresinin sonlarına doğru çocuğun problemleri kişisel girişimleriyle çözme becerisinin yüksek düzeyde geliştiği görülmektedir. Çocuğun bu beceriyi sahip olduğunun bilincinde olması, her şeyin en iyisini yapabilmek amacıyla kapasitesini zorlaması, yetişkin bir bireyin davranışıyla eş düzeyde olduğunu göstermektedir (Yavuzer, 2013). Çocukların ilgi alanları zihinsel gelişimlerine bağlı olarak çeşitlenmeye, her iki cinsin ilgi duyduğu beceriler cinsiyet özelliklerine göre farklılık göstermeye başlamaktadır. Erkekler mekanik, uzaysal, yüksek enerjili becerilerden hoşlanırken; kızlar okuma, yazma ve ev içinde geçen becerilerden hoşlanmaktadır.

2.1.3. Sosyal-Duygusal Gelişim

Sosyal gelişim; kişinin kendisi, ailesi, arkadaşları ve çevresiyle sosyal ilişkiler kurması, sosyal ilişkileri devam ettirme isteği sonucu varlığını sürdürdüğü toplumun ve evrensel kültürün, ilke ve kurallarına bağlı kalarak, uyum için ihtiyaç duyduğu, davranış, tutum, benlik ve ilkeleri kazanma süreci olarak tanımlanmaktadır.

İnsanın içinde bulunduğu fiziksel ve toplumsal çevreye bağlı olarak sağlıklı bir hayat sürdürebilmesi mümkün olabilmektedir. Sosyal gelişim ve buna bağlı olarak sosyalleşme kavramı bu nedenle büyük bir önem taşımaktadır. Sosyalleşme ya da toplumsallaşma kavramı, bireyin belirli bir toplumun davranış kalıplarını kendi kişiliğine mal ederek o toplumun bir parçası durumuna gelmesidir (Selçuk, 2012).

Bebeğin kendini fark etmesi ve diğer insanlarla etkileşime girmesi ile başlayan toplumsal etkileşim süreci, bireyin yaşamı boyu devam etmektedir. Sadece belli bir toplumsal kültürün ve yapının değer ve dizgelerine göre tanımlanmayan, aynı zamanda evrensel değer, dizge ve kurallara uygun davranış örüntülerinin elde edilmesini de tanımlayan sosyal gelişim daha geniş bir ölçüde bilişsel, sosyal ve ahlaki gelişimin öğeleriyle paralellikler göstermektedir. Bireyin diğer insanlarla daha üretken ve daha sağlıklı ilişkilerde bulunması, zihinsel, sosyal ve ahlaki akıl yürütmesiyle de yakından ilgili olabilmektedir. Bireyin diğer bireylerle uyumlu ve tutarlı ilişkiler kurabilmesi için öncelikle kendisiyle barışık, uyumlu ve tutarlı olması gerekmektedir. Bunun için bireyin, bebekliğinden itibaren uygun yaşantısal deneyimler geçirmesi gerekmektedir. Bu durum ise kişinin ihtiyaç duyduğu temel gereksinimlerinin doğru biçimde karşılanmasına bağlı olmaktadır. Böylece birey, yaşadığı hazzı diğer insanlarla paylaşmak isteyecek, sosyal yaşamını olumlu yönde değiştirirken kendisini ve aynı zamanda çevresini değiştirebilecek, geliştirebilecektir (Aydın, 2007).

Okulda birçok bilgi ve becerinin öğrenildiği bu evrede, bilişsel gelişmenin de hızlı olduğu ve çocuğun toplumsal ilişkilerinde bir tutarlılık ve süreklilik görülmektedir. Bir önceki evrede kız ve erkek fark etmeksizin karışık bir biçimde grup oluşturan ve oynayan çocuklar, ilkökul çağına gelince kendi cinsinden olan çocuklarla oynamayı tercih etmektedir. Kızlar kız çocuklarının oluşturduğu gruplarla birlikte, erkekler erkek çocuklardan oluşan gruplarla oyun oynamaktadırlar (Cüceloğlu, 2010).

Birtakım kurallar ve ilkeler çerçevesinde etkileşim kurulmasının gerektiğinin farkında olan çocuk bu evrede çevresindeki bireylerle bir araya gelmektedir. Okula gitmekte ve okuldaki arkadaşlarıyla bir araya gelip paylaşımlarda bulunmaktadır. Sokakta ise yaşlılarıyla birlikte ortak etkinliklerde bulunmaktadır. Bu davranışların sonucunda çocuklar yaşlılarıyla geçinme yeteneği elde etmeyi öğrenmektedir. Sonraki yaşamlarında sosyal ilişkilerin temel yapıtaşlarını bu evredeki becerileri oluşturmaktadır (Avcı, 2014).

İçinde yaşadıkları toplumun kurallarını bilmeyen çocuklar bu evrede okula başladıklarından dolayı çocuğun bu kuralları okuldan, arkadaşlarından ve çevreden öğrenmesi sağlanmaktadır Çocuk; paylaşmayı, sosyalleşmeyi, iş birliği içinde

çalışmayı, yardımlaşmayı, duygularını ve düşüncelerini içinde bulunduğu kültürün uygun gördüğü şekilde ifade etmeyi sonradan öğrenmektedir. Toplumun bir parçası olarak yaşamak ve topluma uyum sağlayabilmek amacıyla toplum tarafından belirlenmiş ve konulmuş kuralların, davranışların ve ilkelerin öğrenilmesi gerekmektedir (Çağdaş ve Seçer, 2002).

Son çocukluk döneminde bulunan bir çocuk ailesi dışındaki gruplara kendini kanıtlayabilmek, kendini gerçekleştirmek amacıyla okulda başarıyı yakalamak ve akranlarıyla iyi bir biçimde iletişim kurmak gibi kendisine yönelik olumlu bir duyguya ihtiyaç duymaktadır. Çocuğun kendini bu yaşta nasıl algıladığı onun çocukluk ve sonraki yaşamı boyunca duygularının, başarısının, sosyal etkileşiminin ve duygusal durumunun üzerinde önemli bir rol oynamaktadır (Yavuzer, 2012).

Çocuğun toplumsal olarak gelişim sağlaması için yaşıt gruplarına girmesi bir zorunluluk olarak görülmektedir. Çocuk grup içinde arkadaşlarıyla kurduğu ilişki ve etkileşimle toplumsallaşmaktadır. Bu sayede başkalarıyla iletişim kurmayı, yarışmayı, başkaları için sorumluluklar yüklenmeyi, çalışmayı, iş birliği kurmayı, haklarını savunmayı, başkalarının haklarına saygı göstermeyi, başarılı olmayı öğrenmektedir. Çocuk kişiliğinin birçok özelliğini grup içinde kazanmaktadır (Başaran, 2005).

2.1.4. Ahlaki Gelişim

Ahlak, bireylerin doğru ile yanlış ayırt edebilmelerini sağlayan ilkeler, kurallar ve değerlerin tümüdür. Aynı zamanda bireylerin doğru ile yanlış ayırt edebilmelerine yardımcı olan ilkeler, değerler ve kurallar sistemini oluşturma sürecidir. Ahlak, bireylerin toplumun ilke, kural ve değer yargılarını kazanarak içinde yaşadığı çevreye uyumunu; kendi ilke, kural ve değer yargılarını ortaya koymasını sağlamaktadır. Bireyler bu değerler, ilkeler ve kurallar sistemini dönemler içinde geliştirmektedir (Yolcuoğlu, 2015).

Bireyin içinde yaşadığı toplum, bireyden bazı değerlere, ilkelere, kurallara uymasını beklemektedir. Bu kurallar, bireyin başka bireylerle olan ilişkilerinin biçimini ve düzeyini belirlemektedir Birey; bu kuralları, değerleri, ilkeleri içselleştirerek

toplumla uyumlu, mutlu ve barışık bir yaşam sürebilmektedir. Ahlak (törel) gelişimi, bireyin yaşamı boyunca değer verdiği kuralları, ilkeleri, değerleri geliştirmesi, düzenlemesi, içselleştirmesi süreci olarak tanımlanmaktadır. Birey açısından ahlak gelişimi toplumun değerlerine, ilke ve kurallarına körü körüne uymaktan ziyade topluma daha etkin bir uyum sağlamak amacıyla değerler, ilkeler, kurallar sistemi oluşturma süreci olarak tanımlanmaktadır (Şişman, 2010).

Sosyal gelişim, çocuğun davranışlarına büyük ölçüde yön veren ahlaki yargılarının, değerlerinin oluşumuna bağlıdır. Sosyal gelişimin en önemli aşaması, toplum ile ilişki içinde davranışın ortaya konulmasını sağlayan ahlaki değerleri, kuralları ve ilkeleri anlamak ve buna yönelik bireysel davranışlarını yönetme bilinci kazanmaktır. Çocuğun ahlaki yargıları, değerleri ve ilkeleri doğru anlayıp yorumlayabilmesi ise zihinsel, duyuşsal ve ruhsal gelişiminin yanı sıra daha uyumlu bir sosyo-kültürel ortamda yaşamasına bağlıdır (Aydın, 2007).

Törel gelişim açısından öğrencinin bir kümeye ait olması önemsenmektedir. Öğrenci bir kümeye üye olabilmek amacıyla kümenin kurallarını öğrenmek zorundadır. Çocuğun, ailede edinmiş olduğu törel yaşantıları, kümeye uyumunda önemlidir. Demokratik bir tutuma sahip ailelerin çocukları, evde konulmuş disiplin kurallarına uyma ve daha iyi ilişki kurma alışkanlıklarını grup içindeki etkileşimlerinde de sürdürerek gruba uyum sağlarlar (Başaran, 2005).

Çocuklar bu evrenin başında kurallara daha sıkı sıkıya bağlı kalmakta ve ahlaki gelişimde kuralları katı bir şekilde algılamakta ve davranışın ardındaki niyeti henüz algılamamaktadır. Bu evrenin ilk yaşlarında “iyi ve kötü” kavramı anne ve baba tarafından onaylanan ve onaylanmayan davranışlara göre şekillenmekte ve çocuk bazı değer yargılara bu evrede kavuşmaktadır. İlk yaşlarda çevredeki bireyler tarafından çocuğun davranışlarının onaylanması çocuk için büyük bir önem arz etmektedir.

Bu evrenin bir diğer önemli özelliği de evrenin başında çocukların olaylara daha “egosantrik” bir biçimde yaklaşması olarak görülmektedir. Çocukların kurallara uymalarında ortada bir otoritenin var olması önemsenmekte, kurallara ise genellikle otoritenin varlığından dolayı uyulmaktadır. Çocuklar bu dönemde davranışın ardındaki nedenden ziyade sonuçlarına odaklanmaktadır. Ceza, alıp almamak davranışın doğru

ya da yanlış olmasında önemli olmaktadır. Evrenin ortalarında davranışın sonuçları daha çok bireysel ve çıkarıcılığın olması yönünden değerlendirilmektedir. Çocuk için davranışın sonucu ona yarar sağlıyorsa o davranış doğru olarak kabul edilmektedir. Davranışın sonucu, davranışın meydana gelişine göre değil; tamamen çocuğun kişisel bakış açısına göre değerlendirilmektedir.

2.1.5. Cinsel Gelişim

Cinsel kimliğin asıl gelişimi, çocuğun yaşamının ilk bir buçuk-iki yılında, genelde ise cinsel kimlik duygusu çocuğun yaşamının ilk dört yılında yerleşmektedir. Çocuklar çoğunlukla iki-üç yaş civarında cinsiyet ayrımını anlarlar ve kendilerinin de kız veya erkek olduğunu bilirler, sonraki yıllarda ise dış görünüşün gelişimiyle başka cinsel yapıyı öğrenmektedirler. Bu yaşlar itibariyle çocuklar soru, hareket ve davranışlarıyla cinsel konulara olan ilgilerini belli etmektedirler. Cinsel konulara duyulan ilgi okul öncesi dönemde en yoğun şekliyle kendini göstermektedir (Cirhinlioğlu, 2015).

Bu evrede ise çocukların altı-dokuzuncu yaşlardan itibaren cinsel haz, merak ve ilgiler açısından daha durgun bir dönem içine girdiği görülmektedir. Dar aile çevresinin dışına altıncı yaştan itibaren çıkan çocuk, toplumun içine karışmakta ve topluma açılmaktadır. Çocuğun okulu, yeni arkadaşları, öğretmenleri, evin dışındaki yaşamı, dersleri ve ödevleri çocuk için yeni bir uyum gerektirmektedir. Psikanaliz anlayışın, okulların çocuğun kişiliğinin oluşumundaki önemini vurguladığı oral, anal ve cinsel organlar dönemini bir bunalıma ve çıkmaza düşmeden, döneminin gereğine göre geçiren çocuklar, bu dönemdeki durgunluk evresini sakin geçirmektedirler. Çocuklar bedenlerinde meydana gelen değişimle ilgili sorularına sağlıklı cevap aldıkları takdirde bu dönemi bir zorluk yaşamadan geçirmektedirler. Zihinsel ve bedensel bütün güç ve enerjilerini yeni uyumlar, bilgiler, beceriler ve davranışlar kazanmaya yöneltebilmektedirler (Altınköprü, 2002).

Bu çağda çocuk duygularını, düşüncelerini, hareketlerini ve davranışlarını bir önceki evreye göre cinselliğe olan meraktan ziyade okula başlama, çevreyi tanıma ve arkadaş edinmeye yönlendirmektedir. Çocuklar bu dönemde cinsellik ve cinsiyet ile

ilgili konulardan konuşmamakta ve hoşlanmamaktadırlar. Cinsel kimliklerini kazanmaya başlayan kız ve erkek çocuklarda; kızlar cinsiyetine göre erkekler de kendi cinsiyetlerine özgü özellikleri anne ve babalarıyla özdeşim kurarak kazanmaktadırlar.

Dönemin sonuna doğru ergenliğin başlangıcı olması sebebiyle fiziksel, bilişsel, ruhsal-duygusal ve hormonal değişimlerin artmasıyla cinselliğe karşı ilgi ve sorular tekrar ön plana çıkmaktadır. Çocuk kendine bu dönemde güven duymaya, kendisinde meydana gelen değişimi fark etmeye başlamakta, kendi cinsel kimliğine ilişkin toplumsal ve cinsiyet rolleri öğrenip benimsemeye başlamakta ve buna uygun davranışlar sergilemektedir.

2.2. Uyum Kavramı

Uyum (adjustment), genelde bireyin hem kendisiyle hem de çevresiyle olumlu ilişkiler kurabilmesi ve kurduğu bu ilişkileri sürdürebilme becerisi olarak tanımlanabilir (Yavuzer, 1996). Uyum, organizmanın hayata kalmak ve yaşamını sürdürebilmek amacıyla kendi doğal ortamında, çevresindeki çeşitli koşullara adapte olma kabiliyeti olarak tanımlanmaktadır.

Uyumun iki yönü bulunmaktadır. Bireyin önce kendisinde meydana gelen bilişsel, psikolojik, biyolojik, sosyal-duygusal değişiklikleri anlaması, bu değişiklikleri bilmesi, kabul etmesi ve değişimlere uygun davranışlar ve tutumlar geliştirmesi uyumun birinci yönünü oluşturmaktadır. Çevresindeki birçok kişiyle ilişki kuran ve toplumun bir üyesi olan bireyin, çevresindeki bireylerle ahenkli ve iyi ilişkiler içinde bulunabilmesi ise uyumun ikinci yönünü oluşturmaktadır. Gerek bireyin tüm yaşamını meydana getiren faktörlerdeki değişiklikleri gerekse sosyal yaşantısı, diğer bireylerle olan ilişkilerini ve iletişimini ahenkli bir şekilde birleştirebilmesi bireyin kurduğu uyumu oluşturmaktadır. Birey; kendi benliğiyle ve çevresiyle dengeli, olumlu ve tutarlı bir ilişki kurarak, bu ilişkiyi geliştirerek ve sürdürerek uyum sağlayabilmektedir (Çağlar, 1981).

Uyumlu birey, karşısına çıkan engellere hoşgörülü ancak savaşımcı bir tutum takınabilmekte, sorunlarını çözmek için girişimlerde bulunabilmekte, amacına ulaşabilmek için mantıksal yöntemler deneyerek, çevresiyle daha etkili ilişkiler

kurabilmektedir. Ortaya koyduğu amaçlara yönelik girişimlerde bulunan ve tüm gücünü bu amaç için etkili kullanan kişi, uyumlu birey olarak tanımlanmaktadır. Uyumlu bir birey olmak bireyin hoşuna gitmekte, bireyin verimliliğini ve başarısını arttırmakta, bireyin kendini değerli bulmasını sağlamaktadır (Başaran, 2005).

Uyumlu bireyler; araştıran, bilgi toplayan, olumlu ya da olumsuz duygularını kolaylıkla ifade edebilen, yaşadığı sorunları kabul eden bireylerdir. Gerektiğinde diğer bireylerden yardım isteyebilen, kendine güvenen, yaşadığı sorunları çözmek için girişimlerde bulunan, stresle baş etme becerilerini iyi kullanan birey uyumlu birey olarak tanımlanmaktadır. Bireyin kendisiyle, ailesiyle ve çevresiyle kurduğu ilişkiler bireyin uyumunu oluşturmaktadır. Bireyin sosyal olabilme eğilimini ise toplumsal değerlere, kurallara ve ilkelere uyma isteği oluşturmaktadır (Tutkun, 2006:259-260).

Başaran'a göre, iyi uyumun üç ögesi bulunmaktadır:

Gerçekçilik: Bireyin kendine, hayatına yönelik amaçlar belirlerken yaşadığı sorunlara çözüm araması, kendi yeterliliğinin farkına varması, gerçek bilgileri kullanabilmesi, gerçekçi kararlar alabilmesidir.

Yüklenme: Ortaya çıkabilecek sorunlarla bireyin, baş edebilme becerisi edinebilmesidir.

Öz benimseme (kendini kabul): Kendini olduğu gibi kabul edebilme, kendine ilgi, güven ve saygı duyabilme; ülkülü olabilme, mantıksal davranabilme, anlama gibi özelliklerdir. Bu üç unsuru taşıyan bireyler daha uyumlu ve daha mutlu olabilmektedir (Başaran, 2005).

2.3. Sosyal uyum kavramı

Bireyler temelde toplumun bir parçası olarak doğmakta ve o toplumun birer yapı taşı olmaktadır. Birey bir yandan toplumdaki değişen koşullara ve değişime uyum sağlamaya çalışmakta, diğer taraftan kendisinde meydana gelen fiziksel, duygusal, ruhsal değişimlere ayak uydurmaya çalışmaktadır. Birey, toplumun davranışlarına bakarak çıkarımlarda bulunmakta ve neye uyup neye uymaması gerektiğine karar

vermektedir. Birey, toplumun onayladığı ve toplum tarafından yerine getirilmesi gereken davranışlara uyduğu takdirde mutlu ve başarılı olmaktadır.

Sosyal uyum, bireyin çevresi, ailesiyle daha olumlu ilişkiler kurabilme ve bu ilişkileri nitelikli ve dengeli olarak sürdürebilmesidir. İletişim kurabilme becerisi ise; sosyal, kişisel ve ruhsal yönlerden güçlükleri aşmada sahip olunması gereken beceriler olarak tanımlanmaktadır (Tutkun, 2006: 259-260). Sosyal uyum; bireyin ruhsal, fiziksel, sosyal, ahlaki, duygusal yönden kendisiyle, çevresiyle kurduğu dengeli ve olumlu ilişkiler bütünü ve bireyin değişen koşullara adapte olabilmesini gerektiren, genel olarak olumlu yönde seyreden bir süreç olarak tanımlanmaktadır.

Sosyal uyum (toplumsal uyum), kişinin sosyal uyaranlara, özellikle grupların ve toplumun uyguladığı baskıya, zorluklara ve dayatmalara karşı duyarlılık geliştirebilmek, toplum tarafından ortaya konulmuş kurallara uyabilmek, başkaları gibi davranabilmek, başkalarıyla geçinebilmek, bireyin çevresi tarafından onaylanabilir davranış kalıpları edinebilmektir (Yapıcı ve Yapıcı, 2005). Toplumsal uyumun ölçütü, bireyin çevresindeki bireylerle ilişkiler kurup sürdürebilmesi, gruptaki çalışmalara katılabilmesi, yapıcı olması, sosyal yaşamında sorumluluk üstlenebilmesi ve bir arada yaşamanın getirdiği kurallara uyabilmesidir (Yavuzer, 2009).

Kişinin sosyal anlamda uyumu, sosyal çevresiyle etkili bağlantılar ve ilişkiler kurabilme sürecidir. Kişinin toplumsal yaşama uyumunu çeşitli faktörler belirler. Bunlardan bazıları toplumsal çevreden, bazıları kişinin kendisinden kaynaklanan faktörlerdir. Bu faktörler, kişinin uyumunu kolaylaştırabilen veya zorlaştırabilen faktörlerdir. Kişinin çevresine uyumu sürecinde, çevre bireyin uyumunu kolaylaştıran ve zorlaştıran faktörlerdendir. Çevre dışında; bireysel, sosyal ve kişilik özellikleriyle ilgili faktörler kişinin sosyal davranışlarını belirleyip, etkileyen başka önemli bir boyut olarak öne çıkmaktadır (Tutkun, 2006:259-260).

Yavuzer'e göre iyi bir toplumsal uyum için bazı ölçütler bulunmaktadır:

Farklı gruplarla uyumlu olma: Sosyal açıdan uyumlu birey; farklı gruplara uygun davranır, gruplarla etkileşim ve ilişki kurar. Bununla birlikte yaşıt gruplarına uyum gösterdiği oranda yetişkinlere de uyum gösterir.

Sosyal tutumlar: Toplum tarafından istenen tutum ve tavırları diğer bireylere yönelten, toplumsal hayata bu tavırlarla katılan kişiler, toplumsal bakımdan uyumlu sayılmaktadır.

Kişisel doyum: Toplumsal hayatında üstlendiği rollerle kurduğu ilişkiden tatminkâr bir biçimde doyum sağlayan kişiler de sosyal bakımdan uyumlu sayılmaktadır (Yavuzer, 2013).

Yavuzer'e göre iyi bir sosyal uyumu engelleyen birçok faktör vardır. Bunlar:

- Ailelerin sosyal davranış biçimleri zayıfsa çocuklar ev dışında motive edilseler de iyi bir sosyal uyum geliştiremezler.
- Ailelerde, çocukların kendilerine rol model alacakları kişi yoksa ya da zayıfsa ev dışındaki sosyal yaşantılarında sosyal uyumları ciddi biçimde engellenir.
- Edinilen ilk sosyal deneyimler yeterli değilse bireylerin ev içinde ve ev dışında sosyal uyum düzeyleri düşük olur. Çocukların iyi bir sosyal uyuma sahip olmaları için güçlü motivasyona sahip olmaları gerekmektedir. Çocukların sosyal deneyim edinebilmesi için küçük bir yardıma, desteğe ve rehberliğe gereksinimleri vardır (Yavuzer, 2013).

Bireyin sosyal açıdan uyumu, çevredeki değişiklikleri fark etmesi ve anlaması, bu değişikliklere uygun davranışlarda bulunabilmesidir. Birey, içinde bulunduğu çevresiyle ve ilişki kurduğu insanların beklentilerine uygun davranışlarda bulunduğu ölçüde uyumlu sayılmaktadır. Bunun yanı sıra bireyin dâhil olduğu toplumun; kural, ilke ve değer yargılarına göre davranışlarda bulunması, çevresindeki yeniliklere uygun hareket etmesi de sosyal açıdan uyumun bir parçası olarak görülmektedir (Çağlar, 1981).

2.3.1. Sosyal Uyum Sorununa Neden Olan Faktörler

Çocuk, doğduğu andan itibaren kendini sosyal bir çevrenin içinde bulmaktadır. Çocuğun içine doğduğu sosyal çevrenin çocuğa karşı tutumu, çevrenin sosyo-ekonomik şartları, çocuğun fiziksel ve ruhsal gelişimi, okul iklimi ve kültürü sosyal uyumunu etkilemektedir.

2.3.1.1. İletişim faktörü

İletişim, duygu ve düşüncelerin canlılar arasındaki alışverişi olarak tanımlanmaktadır. Birey sağlıklı ve mutlu bir yaşam sürmek, toplumun bir parçası olmak ve bedensel, ruhsal, sosyal ihtiyaçlarını karşılamak için iletişim kurma gereksinimi duymaktadır.

Çocuk daha doğmadan sözel olmasa da annesi ile fiziksel olarak bir iletişim kurmaktadır. Bu süreç çocuk doğduktan sonra da devam etmekte ve çocuğun sosyalleşmesinde büyük bir rol oynamaktadır. Çocukla kurulan iletişimin niteliği, tutarlı, dengeli ve etkili olması; çocuğun olumlu yönde duygu, davranış ve düşünce geliştirmesi ve toplumsallaşmasıyla doğru bir orantı göstermektedir.

Bireyin toplumsallaşması; toplumla bir uyum yakalaması ailede içinde başlamakta ve okul yaşantısıyla devam etmektedir. Ailede nitelikli bir iletişimin sağlam temelleri atıldıysa çocuk sosyal hayatındaki diğer bireylerle güvenilir, sağlıklı ilişki kurmakta; sağlıklı, nitelikli bir iletişim kuran birey ise sosyal uyumu yakalamaktadır. Aksi takdirde iletişim yönü zayıf olan bireyler sağlıklı bir sosyal ilişki kuramamaktadırlar. İletişim kuramayan bireylerin topluma ayak uyduramaması ve toplumsallaşamaması birey açısından kaçınılmaz bir durum olmaktadır.

Çocuğun dünyasında, ailesiyle olan iletişimi büyük önem taşımaktadır. Ana-baba ve çocuk üçgeninin sorunlarına çözüm bulmaları, tarafların duygu ve düşüncelerini birbirlerine problemsiz aktarmaları başarılı bir iletişim kurabilmeleri halinde mümkündür. Sorunların çözümlenememesi, iletişimin kurulamaması, duyguların bastırılması anlamına gelir. Böyle bir aile ortamına sahip çocuk için aile ortamı psiko-pedagojik açıdan işlevsizdir (Yavuzer ve diğerleri, 1997).

Çocuğun sosyal yönden uyumu için ailesi, arkadaşları ve çevresiyle iletişim kurması gerekmektedir. Sağlıklı iletişim; çocuklara bilgi, beceri, kendini ifade edebilme alışkanlığı, öğrenme ve ruhsal-duygusal gelişim için ortam ve olanak sağlamaktadır. Sağlıklı bir iletişim çocukların; ailesi ve çevresi tarafından duygusal, bilişsel, sosyal yönden desteklenmesini sağlamakta, çocuklara sorunlarını konuşarak çözme bilinci aşılamaktadır.

Bireyin kendi iç iletişimi, çevresiyle olan iletişimiyle uyumlu olmadığı takdirde bireyin ruhsal, duygusal, sosyal gelişimi de sorunlu olacaktır. Birey çevresiyle ve kendi iç iletişimi ile uyumlu olursa bireyin sosyal grup ve toplumsal uyumluluğu, daha sağlıklı bir gelişim gösterecektir (bilisimblogcu, 06.04.2018).

Ebeveynlerin çocukla kurduğu iletişimde güven ve saygının öncelikli olması gerekmektedir. Aile içinde uyulması gereken ilkelerin, kuralların ve standartların önceden belirlenmesi gerekmektedir. Bu kuralların, çocuğa anlayacağı biçimde açıklanması ve ailenin çocuğa rehberlik etmesi gerekmektedir. Çocuğun duygu, görüş ve düşüncelerine değer vermek bu süreçte önemli görülmektedir. İletişimde sen dili kullanma, emir verme, uyarma, tehdit etme, öğüt verme, yargılama, suçlama gibi iletişim engellerini kullanmamak çocuklar için önem arz etmektedir (Çağdaş ve Seçer, 2002).

2.3.1.2. Akran ilişkileri

Sosyalleşmenin ve sağlıklı bir sosyal uyumun en önemli araçlarından birinin de akran ilişkileri olduğu kabul edilmektedir. Çocuk aileden bağımsız yaşayabileceği bir dünyaya genelde okul ve akranları sayesinde adım atmaktadır. Çocuğun sosyalleşmesinde ve uyum sağlamasında arkadaşları ve onlarla olan ilişkisinin niteliği önemsenmektedir. Çocuğun okul hayatında ve yaşantısında olumlu bir benlik geliştirmesinde ve özgüven sağlamasında akran ilişkisi önemli bir rol oynamaktadır. Arkadaşlarla yaşanan olumsuz yaşantılar ve akranlarla iyi ilişkiler kurulamaması çocuğun okula, arkadaşlarına ve çevreye karşı ön yargı geliştirmesine neden olmaktadır.

İlköğretimin ilk yıllarından itibaren çocukta hızlı bir sosyalleşme süreci yaşanır. Bu süreçle bencil duygu ve davranışları azalır, çocuk egosantrizminden uzaklaşır. Çocuk, diğer bireylerle daha olumlu ilişkiler kurdukça, gruba daha iyi bir sosyal uyum sağladıkça, çocuğun iş birliği kurmada daha başarılı olacağı kabul edilmektedir. Sağlıklı bir iletişim için girdiği akran grubunun ölçütlerine uymak çocuk için bir zorunluluktur (Başaran, 2005).

Çocukların kendi haklarını korumasına, başkalarının hak ve sorumluluklarına saygı duymayı öğrenmesine akranlarla kurulan olumlu ilişkiler yardımcı olmaktadır. Bu sayede, çocuk toplumsal yaşamın yöntem ve kurallarını öğrenmekte ve benimsemektedir. Arkadaş kümeleri, çocukların güven duygularını geliştirmekte, sosyal bir yapının parçası olmalarını sağlamakta, özgüvenlerini artırarak sosyal açıdan adapte olmalarını kolaylaştırmaktadır. Arkadaşları olan çocuklar, arkadaş edinemeyenlere nazaran sosyal olarak daha yeterli görülmektedir. Kendi ilgi ve yetenek seviyeleriyle aynı ilgi ve yetenek seviyesine sahip çocuklar; arkadaş seçerken bu durumu ölçüt olarak kullanmaktadır. Arkadaşları tarafından desteklenen çocukların daha popüler, daha sosyal oldukları ve daha az davranış problemi sergiledikleri görülmektedir (Hartup, 2000).

Çocuk, ilişki kurma fırsatı bulduğu yaşlarıyla birlikte olduğu zaman davranışlarını ve isteklerini arkadaşlarıyla, onların arzu ve davranışlarıyla bağdaştırma durumunda kalmaktadır. Çocuk yaşlarıyla etkileşime girince onların davranışlarına ve isteklerine uyum sağlamak zorunda kalmaktadır. Çocukların bu anlamda birbirine model olmaları söz konusu olabileceği gibi bazı davranışlarında da değişiklikler meydana gelmektedir. Akran ilişkileri sayesinde çocuk paylaşmayı ve bireyler arası çatışmaları çözümlmeyi de öğrenmektedir (Aydın, 2015).

2.3.1.3. Gelişim dönemi özellikleri

Çocuk dönemsel olarak değişen bedenine, ruhsal ve sosyal açıdan uyum sağlamaya çalışırken diğer taraftan toplumda meydana gelen değişmelere ayak uydurmaya çalışmaktadır. Bu durum bazen bireyin çevresiyle ve kendisiyle çatışma yaşamasına neden olabilmektedir. Diğer taraftan anne baba ve öğretmenlerin çocukta meydana gelen gelişim özelliklerini bilmemesi çocukların hem çevresiyle hem kendileriyle çatışma yaşamasına ve zayıf bir benlik algısı geliştirmesine sebep olmaktadır. Bu durum çocuğun sosyal uyumunu ve gelişimini olumsuz yönde etkilemekte, çocuğun bocalamasına sebebiyet vermektedir. Anne-baba ve öğretmenlerin çocukta meydana gelen gelişim özelliklerinin bilincinde olması, çocuğu daha gerçekçi bir şekilde tanımalarına imkân sağlamaktadır.

Çocuklar aynı gelişim döneminde bulunsalar da her çocuk kendine özgü ve farklı kabul edilmektedir. Çocukların fiziksel, zihinsel gelişimi, öğrenme hızı, hazırbulunuşluk düzeyi, içinde bulunduğu sosyo-kültürel çevre ve sosyo-ekonomik durum farklı olabilmektedir. Anne- baba ve öğretmenlerin her çocuğu aynı kabul etmesi çocukları birbirleriyle karşılaştırması çocuğun düşük bir benliğe sahip olmasına, kendisini değersiz ve yetersiz görmesine; bu durum da çocuğun sosyal uyum sorunu yaşamasına sebep olabilmektedir. Anne- baba ve öğretmenlerin bireysel farklılıkların farkında olması, her bireyin kendine has özelliklerinin olduğunu kabul etmesi, sahip oldukları yetenek ve ilgilere göre öğrencilere fırsatlar sunması, öğrenme stillerini göz önünde bulundurması, çocukların okul başarısının yüksek olmasını ve olumlu bir benliğe sahip olmasını sağlamaktadır.

Ebeveynlerin; güven verici, destekleyici ve hoşgörülü, demokratik biçimde çocuklarına karşı bir tutum geliştirmeleri çocukların sosyal uyumu için ideal olan etkileşim biçimi olarak kabul edilmektedir. Anne-babaların, çocuklarının bir yandan ilgi ve gereksinimlerine duyarlı davranmaları bir yandan da çocuklarını demokratik olarak denetlemeyi sağlayarak dengeyi yakalamaları gerekmektedir. Çocuklarının sosyal uyumunu olumlu yönde destekleyen ebeveynlerin öncelikle çocukların gelişim periyodunu bilmeleri ve çocuklarını kendilerine özgü bireyler olarak kabul etmeleri önemsenmektedir. Ebeveynlerin, çocuklarının sosyal uyumuna uygun ve sağlıklı birer rol model olacak şekilde davranmaları, çocuklarının yaş ve gelişim özelliklerine uygun beklentiler taşıyarak çocuklarına destek olmaları gerekmektedir. Anne ve babanın çocuklarına sunduğu koşulsuz sevgi ve hoşgörüyeye dayanan etkileşimleri, çocuklarının bağımsız, içten denetimli bir kişilik yapısı geliştirmesini sağlamaktadır (Çağdaş ve Seçer, 2002).

Çocuğu olduğu gibi kabul etmemek, çocuğun potansiyeli üstünde beklentilere girme, çocuğu başkalarıyla kıyaslamak, çocuğa yönelik yaş ve gelişim düzeyinin ilerisinde beklentiler taşımak da bazı anne-babaların yapmış olduğu hatalar olarak görülmektedir. Bu davranışlar, çocuğu aşırı hırslı, çekingen, asosyal, yaşam zevkinden yoksun hale getirebilmektedir. Bu da çocukların sosyal gelişim açısından akranlarına göre geri kalmasına neden olabilmektedir (Bakırcıoğlu, 2002).

2.3.1.4. Anne-Baba tutumu

Çocuğun gelişiminde, sosyalleşmesinde, toplumsal uyumunun sağlıklı olup olmamasındaki en büyük faktörlerden biri anne-baba tutumu ve çocuğa dönük davranış özellikleri olarak bilinmektedir. Çocukların ruhsal, duygusal, sosyal bakımdan sağlıklı bir gelişim gösterebilmesi açısından anne-baba tutumu önemli bir yer tutmaktadır.

Çocuk, ilk etkileşimini doğmadan anneyle kurmakta, çocuk doğduktan sonra da bu etkileşim artarak sürmektedir. Doğumdan sonra aile çocuğun sosyal, duygusal-ruhsal olarak daha uyumlu bir birey olarak yetişmesi amacıyla çocuğa yardımcı olmaktadır. Uyumun, paylaşımın, nitelikli iletişimin yüksek olduğu sevgi dolu bir ailede yetişen çocuklar daha sonraki hayatlarında da karşısındakine saygılı, özerk ve daha bağımsız birer birey olmaktadır. Bu tip ailelerde yetişen çocuklar karşısındaki bireylere duygularını ve düşüncelerini paylaşırken herhangi bir güçlük yaşamazlar, uyumlu ve paylaşımcı olurlar. Çocuk ilk çağda ailesinden bazı bilgiler edinir. Ailesinin ilke ve değer yargılarını benimser ve bunları kendine kılavuz edinir. Bu bakımdan ailenin ilk çağda çocuğun benliğinin gelişiminde etkisi büyüktür (Aydın, 2002).

Çocukların sağlıklı bir sosyal gelişim gösterebilmesi amacıyla anne-babanın tutumunu belirleyen iki önemli husus vardır. Bu hususların ilki, anne-babanın çocuğa gösterdiği yakınlık, destek, sevgi, ilgi ve kabul; ikinci husus ise anne-babanın çocuk için koyduğu kontrol ve sınırdır. Anne-babaların ortaya koyduğu çocuk yetiştirme tutumları çocukların davranış örüntülerine ve kişilik özelliklerine yansır. Anne-baba çocuğu destekleyip, ilgi gösterip, kabul ettiği takdirde çocuğun sosyal gelişimi ve sosyal uyumu daha kolay olmaktadır (Atabekkoleji,13.10.2017)

Anne-babanın otoriter tutum sergilemesi, çocuğun kendisini başkalarına bağımlı hissetmesine ve bağımsız davranışlarının engellenmesine neden olur. Sevgi, ilgi, paylaşım, destek ve şefkatin çocuktan esirgenmesi çocuğun kendisine güven duygusunun gelişmesini engelleyerek asosyal, pasif, ürkek, utangaç, çekingen, başka bireylere bağımlı bir kişilik yapısı geliştirmesine sebep olmaktadır. Özellikle evde sık sık uygulanan ceza çocuğun içten denetimli olmasını engellemekte, dıştan denetimli bir kişilik oluşturmaya neden olmaktadır. Bu durum da çocuğun başka bireylerle iyi

ilişkiler kurmasını engellemektedir. Çocuk kendisine ceza veren anne-babasına karşı öfke, kızgınlık barındıran duygular geliştirmektedir. Otoriter ve baskıcı bir tutum çocuğun sosyal uyum sorunu yaşamasına sebebiyet vermektedir (Çağdaş ve Seçer, 2002).

Anne-babanın demokratik, eşitlikçi, tutarlı davranması; baskıcı ve otoriter bir tutum sergilemesi veya aşırı koruyucu davranması çocukların farklı sosyal tutum ve tavır geliştirmesine neden olur. Demokratik, eşitlikçi ve tutarlı bir ortamda yetişen çocuklar özgüvenli ve sosyal olmaktadır. Aşırı baskıcı, koruyucu ve otoriter anne-baba tutumuna sahip ailede yetişen çocuklar pasif, otokontrollü olmayan, davranışlarının sürekli kontrol edilmesine daha çok gereksinim duymaktadırlar. Bu çocuklar, sosyal yaşantılarında ve sosyal ilişkilerinde geride kalmaktadırlar (Kulaksızoğlu, 2009).

Çocuklarının sosyal açıdan adapte olmalarını destekleyen anne-babalar, sosyal yaşantıları en üst düzeyde paylaşarak, çocuklarıyla nitelikli ve sık zaman geçirirler. Çocuklarıyla etkili iletişim kurarak, sorunlara çocuklarla bir arada çözüm arayarak, sorularına yanıt vererek iletişim becerilerini geliştirirler. Demokratik bir tutum benimseyen anne-babalar, güven verici ve hoşgörülü bir tutum içinde gerektiğinde sınırlamalar ve denetlemeler de getirirler (Çağdaş ve Seçer, 2002).

Ailenin yapısı, aile içi etkileşim ve ilişkiler çocuğun ortaya koyduğu davranışları üzerinde ciddi bir öneme sahip olabilmektedir. Ailesi tarafından temel gereksinimleri karşılanan, sevgi, saygı ve güven ortamında büyüyen, olumlu davranışları takdir gören, dengeli ve tutarlı davranışlarla yönlendirilen çocukların uyum konusunda daha becerikli oldukları görülmektedir. Uyumsuz çocukların ise aileleri tarafından temel gereksinimlerinin yeterince karşılanmayan, reddedici, aşırı korumacı, eleştiren, katı kurallar koyan, cezalandıran, sevgi ve saygının olmadığı bir aile ortamından geldikleri görülmektedir (MEGEP, 2007).

2.3.1.5. Öğretmen faktörü

Eğitim-öğretimin temelini oluşturan kişilerden biri de kuşkusuz öğretmenlerdir. Özellikle ilköğretim döneminde çocuğun kendini gösterebileceği ve kanıtlayabileceği

bir ortama geçmesi göz önünde bulundurulduğunda öğretmenler çocuğun hayatında önemli bir yer tutmaktadır.

Öğrencinin okulu sevmesi, uyum sağlaması, edineceği tutum ve değer yargılarında öğretmen önemli bir rol üstlenmektedir. Öğretmenleri tarafından desteklenen, önemsenen çocuklar daha olumlu davranışlar sergilemektedir. Öğretmen davranışının niteliği ve yaklaşımı çocuğun duygu ve davranışlarının şekillenmesinde, sosyalleşmesinde, sosyal uyumunda büyük bir etkiye sahip olabilmektedir. Demokratik ve çağdaş eğitim anlayışını benimseyen öğretmenlerin sınıflarında bulunan öğrenciler okula daha rahat uyum sağlamakta ve okul hayatında daha mutlu ve başarılı olmaktadır.

İlkokul döneminde, çocuk için büyüklerle özellikle öğretmenleriyle özdeşim kurabilmesi önemsenmektedir. Öğretmenle kurulan ilişkinin sağlıklı olması çocuğun gerek ruh sağlığı gerekse okul başarısını olumsuz etkileyebilmektedir. Öğretmen çocuğun tüm sorunlarını çözememekle birlikte çocuğun ruhsal uyumunu sağlıklı bir şekilde inşa edebilecek, gelişimini destekleyebilecek yeterliliğe sahiptir. Öğrencilerinin ilgi ve yetenekleri hakkında bilgiye sahip öğretmen öğrenciyi ilgi ve yeteneklerine göre destekleyip başarılı olmasını sağlayabilmektedir. Öğretmenin olumlu yaklaşımı, desteği ve anlayışı öğrencilerin akademik başarısını, ruhsal uyumlarını olumlu yönde etkileyebilmektedir. Öğretmen, aile ve okul iş birliği öğrencilerin başarı, ruhsal-duygusal ve sosyal uyumlarını destekleyici faktörlerdendir. Evde ailesi tarafından, okulda ise öğretmenleri tarafından ilgi, destek, paylaşım ve iyi bir eğitim-öğrenim ortamına sahip çocuk; bilgi, beceri ve yeteneğini sonuna kadar geliştirebilir (Yörükoğlu, 1993).

Öğrencinin bulunduğu gelişim dönemin hakkında yeterince bilgisi bulunmayan öğretmenler, öğrencinin kapasitesinin ya çok altında ya da kapasitesinin çok üstünde öğrenme malzemesi sunarak çocuğun motivasyonunu olumsuz yönde etkileyebilir. Öğrencinin gelişim düzeyine uygun yöntem, teknik ve materyallerin, öğrenme sürecinde kullanılması gerekmektedir. İlkokul dönemindeki (6-12 yaş) öğrencilere içinde buldukları zihinsel gelişim düzeyleri dikkate alınarak soyut bilgi, beceri ve kavramları somut materyallerle çalışmak gerekmektedir. Öğretmenlerin ve okuldaki personellerin, öğrencilerin gelişim dönemlerinden haberdar olmaları olumlu bir sınıf

iklimi yaratmakta ve ön görülemeyen olumsuz öğrenci davranışlarını ise engellemektedir (Aydın ve diğerleri, 2005).

2.3.1.6. Okul faktörü

Her çocuk fiziksel, zihinsel, ruhsal, duygusal yönden sağlıklı bir gelişim için topluma ve toplumsal gruplara katılmak istemektedir. Bireyin bunu istemesinin en önemli nedeni sosyal bir varlık olduğunun bilincinde olması ve toplumun yapı taşı oluşturulan birey olabilme arzusu oluşturmaktadır. Ebeveynler, öğretmenler ve toplumun önemli üyeleri bu isteği destekleyen diğer bireyler olarak kabul edilmektedir. Bireyin, toplumun sağlıklı bir parçası olmasını sağlayacak olan bir diğer ve en önemli unsur sosyal bir örgüt olan okullardır. Çocuk, toplumsallaşma yolundaki en önemli adımını okulda atmaktadır. Okul iklimi, eğitim anlayışı, okul kuralları, okul-aile iş birliği çocuğun okul içinde ve okul dışında davranışlarını etkilemektedir.

Sosyalleşme sürecindeki ilk temel toplumsal kurum okuldur. Bu kurum belirli öğrenme-öğretme kalıplarının gerçekleştirilmesi sorumluluğu taşımaktadır. Okul; bireylerin toplum kurallarını öğrenmesini, topluma uyum sağlamasını ve mutlu olabilmesi yolunda ihtiyaç duydukları konuları edinmelerini sağladığı oranda başarılı sayılmaktadır (Yavuzer, 2013).

Doğduğu andan itibaren çevreye uyum gösterme çabası içinde olan çocuk mutlu olabilme gereksiniminde olmaktadır. Okul, çocuk için yeni bir yaşam alanıdır. Sosyalleşme sürecinde önemli bir sosyal yapı olan okul, çocuğun uyum sorunlarını beraberinde getirmektedir. Bireyin aynı anda yeniliklere uyum sağlaması, çevresindeki değişiklikleri algılaması, yaşadığı sosyal çevrenin beklentilerine yönelik davranışları göstermesi bireyin uyumunu etkileyen faktörler arasında yer almaktadır (MEGEP, 2007).

Okul hem kendi başına bir toplum hem de toplumun bir parçası olmakla büyük bir rol üstlenmiştir. Tıpkı aile gibi okulda gerek kendi adına gerekse toplum adına öğrencinin sosyalleşmesinde önemli sorumluluklar üstlenmiştir. İlkokul düzeyindeki eğitimin bir bakıma amacı da organize grup yaşamına katılabilmek amacıyla gerekli

olan bilgi, beceri, davranış ve tutumların gelişimine dayanan öğrenme koşullarını çocuk için sağlamaktır (Yavuzer, 2013).

Resmi ve örgütlü bir sosyalleşme kurumu olan okul insanlara yalnızca bilgi ve beceri edindirmez aynı zamanda bir arada yaşamın sorumluluklarını da öğretmektedir. Çocuğun yaşamında bilmediği, daha sonraki yaşamını kolaylaştıran birçok şeyi öğreten okul; sosyalleşmenin kurallarını, kalıplarını ve ilkelerini genelleştirir ve çocukların daha üst düzeydeki sorunlarla mücadele etmelerini kolaylaştırır. Aynı zamanda geçerli olan toplumsal kuralları, değerleri benimsemelerine yardımcı olur (Avcı, 2014).

Bireyin ruhsal-duygusal, sosyal gelişiminde aile yaşantısının yanında okul yaşantısının da büyük oranda etkili olduğu bilinmektedir. Birey için okul ortamı aileden sonra önemli bir psiko-sosyal ortamdır. Bireyin bilgi, beceri ve davranışlarının şekillenmesinde; öğretmen davranış ve yaklaşımları, okul arkadaşları, okul kuralları ve okul çalışanları önemli bir yer edinmektedir. Bunun yanı sıra bireyin duyu ve davranış gelişimini, okuldaki akademik gelişimini etkilediği de yapılan araştırmalar ortaya koymuştur (Özel Eğitim Hizmetleri Tanıtım El Kitabı, 2006).

Okullardaki kurallar iyi bir düzen ve öğrenme ortamı için gerekli ve önemlidir ancak okul ve sınıf kurallarının açık olmaması ya da çok katı kuralların olması çocukları olumsuz etkileyebilmekte ve okula karşı bir ön yargı geliştirmelerine neden olabilmektedir. Özellikle davranışların cezalandırılmasına yönelik kuralların varlığı ve cezalandırıcı metotların kullanılması çocuğun kendini kısıtlanmış hissetmesine neden olmaktadır. Kuralların açık, demokratik, davranışa yönelik olması çocukların olumlu bir öğrenme ortamına ve olumlu bir okul algısına sahip olmasını sağlamaktadır.

Okullarda konulan etkili pozitif disiplin yöntemleri öğrencilerin kendilerine güvenlerini artırır. Aidiyet duygusu ve kendini kabullenmeyi artırarak, kendi değerinin yüksek olduğu düşüncesini geliştirmeye yardım eder. Öğrencilerin aidiyet duygusu pozitif disiplin kurallarına katkıda bulunmaları ve sınıfın pozitif disiplinine katkıda bulunmalarıyla gerçekleşir. Etkili pozitif disiplinin ilk aşaması yerine koymak; öğrencilerin öğretmenleri tarafından onların ilgilerini dikkate aldığı, kendi katkılarının değerli olduğunu anlamalarını kolaylaştırmaktır (Nelsen ve diğerleri, 2000).

Okul, aile, öğretmen, öğrenci arasındaki iş birliği ve iletişim de çocukların okul içindeki uyumunu ve başarısını etkileyen faktörlerden biri olarak kabul edilmektedir. Hem okulun hem ailenin amacı, çocuklara daha iyi bir eğitim- öğretim ortamı hazırlamaktır. Okul, öğretmen ve veli iş birliği çocuktan beklenen davranış değişikliklerinin kalıcı olmasını sağlamaktadır. Okul-aile iş birliği öğrenci başarısının artması, katılım, güdülenme, kendine güven ve davranışların değişmesini sağlamaktadır. Çocukların okul ve öğretmenlere ilişkin olumlu tutumlar geliştirilmesinde de aile katılımı önem arz etmektedir.

Okullarda, sınırlı öğretim programları, rekabete dayalı değerlendirme metotları geçerliliği ve güvenilirliği düşük ölçme araçları da öğrencilerin olumsuz bir tutum geliştirmesine, isteklendirme kaybı yaşamasına, başarısız olmasına ve uyum sorunu yaşamasına neden olmaktadır. Zenginleştirilmiş, ilgi ve yeteneğe yönelik öğretim programları, öğrenci merkezli yaklaşımlar; eğitim-öğretimi ve sınıf ortamını tekdüze olmasını engellemekte, her öğrencinin ilgi ve yeteneğine göre başarıya duygusunu geliştirmekte ve olumlu bir tutum geliştirmesine yardımcı olmaktadır.

2.3.1.7. Aile faktörü

Toplumun en küçük kurumu olan aile toplum için bireyler yetiştirmektedir. Topluma sağlıklı bireyler yetiştirmenin yolu ise nitelikli, bilinçli, ailelerden geçmektedir. Çocuğun sahip olduğu ailenin sosyo-kültürel durumu, yapısı, çocuğun sosyal, ruhsal, zihinsel yönden sağlıklı olmasını etkilemektedir.

Sosyalleşmenin ilk başladığı yer aile ortamıdır. Doğduğu andan itibaren sosyal yapının bir parçası olan çocuğun büyükleri tarafından korunmasına, bedeninin ve ruhunun doyurulmasına ihtiyacı vardır. Çocuğun sosyallik derecesini belirleyen anne-babanın tutumu ve aile ilişkilerinin niteliği önemli faktörlerdendir. Hayata uyum sağlayacak yeterliliği ailesinden alan, hayata iyi hazırlanmış çocuk; hayatın kendisine verdiği sorumluluğun altında kalmaz, belirlediği olumlu amaçlar doğrultusunda yoluna devam eder (Yolcuoğlu, 2015).

Yaşamının ilk yıllarını ev ortamında ailesiyle birlikte geçiren birey için ilk yıllar, aynı zamanda kişilik özelliklerinin biçimlendiği yıllardır. Bireyin kişilik yapısının temelini, ailenin bireye yönelik davranışları oluşturmaktadır. Ailenin olumlu, yapıcı davranış ve yaklaşımları bireyin pozitif davranışlar geliştirmesine yardımcı olmaktadır. Ancak bunun tersine olumsuz, yıpratıcı davranış ve yaklaşımlar bireyin negatif davranışlar geliştirmesine neden olmaktadır (Özel Eğitim Hizmetleri Tanıtım El Kitabı, 2006).

Gelişim dönemlerinde başarılı olan çocuklar, demokratik aile ilişkileri içinde yetişmiş kimselerdir. Ailedeki başarılı ilişkiler; sevgi dolu, mutlu, arkadaşça, bunalımdan uzak, yapıcı bireyler topluma kazandırır. Bunun aksine uyum bozukluğu, davranışsal ve duygusal problemler gösteren çocuklar genellikle başarısız bir anne-baba ilişkisinin ürünüdür. Büyük bir sevgi açlığı hisseden çocuklar, anne-baba sevgisi ve ilgisinden yoksun olarak büyümüşlerdir. Bu durum da birtakım duygusal davranış ve uyum bozukluklarına neden olabilir (Yavuzer, 1996). Yavuzer'e göre ailenin, çocuğun gelişimi esnasında en etkili yardımları şunlardır:

- a) Aile, çocuğun grupta dengeli bir kişilik geliştirmesi için çocuğa güven duygusunu aşılar.
- b) Toplumda çocuğun kabul görebilmesi için ortam hazırlar.
- c) Çocuğun sosyalleşmeyi öğrenebilmesi, toplum tarafından kabul edilmiş uygun davranış biçimlerini öğrenmesi için çocuk için rol model oluşturur.
- d) Sosyal açıdan kabul edilmiş davranış gelişimi için çocuğa rehberlik eder.
- e) Çocuğun uyum sağladığı süreçte karşılaştığı sorunlara çözüm getirir.
- f) Uyum için gerekli toplumsal alışkanlıkların kazanılmasında çocuğa yardımcı olur.
- g) Okulda ve sosyal yaşamda çocuğun başarılı olması amacıyla çocuğa yeteneklerini fark ettirir ve geliştirir.
- h) Aile, çocuğun ilgi ve yeteneklerinin gelişimine yardım eder (Yavuzer, 2013).

Çocuğun topluma uyum sağlamasını ve sosyalleşmesini genel olarak etkileyen faktörler; çocuğun tek, ortanca veya büyük çocuk olması, çocuğun cinsiyeti, kardeş sayısı, ailenin büyüklüğü, ailenin sosyal-ekonomik ve sosyo-kültürel seviyesi, anne-baba ve çocuk arasındaki yaş farkı, ailenin katıldığı sosyal deneyimlerin kalitesi etkilemektedir. Kardeşler arasındaki yaş farkının fazla olması ve aynı cinsten kardeş

sahip olması sosyalleştirmeyi güçleştirebilir. Çocuğun kardeşlerinin ve ev halkının farklı cinsiyetten olmaması da karşı cinsle ilişki kurmayı güçleştirebilmektedir (Kulaksızoğlu, 2009).

Ebeveynin kişilik yapısı ve davranışları da çocuk yetiştirme tarzı kadar önemli görülmektedir. Çocuk kendiyle eş cinsten olan ebeveyni rol model alır ve ebeveyniyle özdeşim kurar. Özdeşleşme çocuğun gelişimi için önemli ve gerekli olan bir süreçtir. Çocuk toplumun kabul ettiği davranışları, kuralları özdeşleşme sürecinde özdeşleştiği kişiden öğrenir. Hemcinsi ebeveynin davranışlarını içselleştirdiği bu süreç sayesinde kendi cinsinin toplum tarafından öngörülen kurallarını, davranışlarını kazanmış olur. Çocuğun davranışının şekillenmesini kullanılan ödül ve ceza da etkilemektedir (Aydın, 2015).

Disiplin çocuğa nasıl hareket etmesi gerektiğini, yaşadığı çevredeki kurallara nasıl uyacağını öğreten önemli unsurlardandır. Disiplinle çocuk kendisinin ve başkalarının yararına olan davranışları, inanç, değer ve kuralları, ilkeleri içselleştirmeyi öğrenir. Anne-babalar; kural, değer, ilkeleri, inançları çocuğun anlayacağı şekilde somutlaştırarak anlatmak durumundadır (Yolcuoğlu, 2015). Çocuğun sosyal uyumunda ve sosyalleşmesinde ödülün, cezanın, disiplinin ve aile içi kuralların önemli bir etkisinin olduğu kabul edilmektedir. Anne-babanın, aile içindeki kuralları oluştururken iyi bir denge kurması gerekmektedir. Gevşek, kontrolsüz, tutarsız ve çelişkili kuralların konulması ya da aşırı katı ve baskıcı kuralların dayatılması çocuğun tutarsız bir şekilde yetişmesine sebep olmaktadır. Ebeveynlerin, çocuğu duygusal ve sosyal yönden hırpalamadan kararlı, tutarlı kurallar oluşturmaları çocuğun gelişimi açısından daha sağlıklı görülmektedir.

Çocuğun sosyal uyumu, evde rol model alacağı kişilerin zayıf olması, özdeşim kuracağı ebeveynin olmaması etkileyebilir. Çocuğun sosyal uyumunu etkileyen bir diğer unsur da ailedeki birey sayısıdır. Tek çocuğa sahip ailelerde sosyal uyum sorunlarının yüksek olduğu gözlemlenmektedir. Tek çocuğa sahip ailelerde paylaşma becerisinin olmaması, çekingenlik, asosyallik, içe kapanıklık, uyum sorunları daha fazla görülmektedir. Tek Çocuk; oyun kurmakta, grup kurmada, oyun oynamakta, arkadaş edinmede, kurallara uymada daha fazla sorun yaşayabilmektedir. Çocuk, evde genelde

kendi yaşlılarıyla oyun kurduğu zaman deneyimleri zenginleşir ve diğer bireylerle nasıl ilişki kuracağını daha kolay anlar ve deneyimler (manisahabersiz, 18.01.2018)

Çocuk aile içinde büyükleriyle özdeşim kurarak büyür. Büyüklerin tutum ve davranışları taklit yoluyla çocuğa yansır. Çocukların kişilik ve karakterlerinin tutarlı ve dengeli olması aile bireylerinin kişilik ve karakter bakımından dengeli, olgun ve tutarlı olmasına bağlıdır. Bu durum çocukların sosyal gelişimine olumlu etki yapmaktadır. Aksi takdirde çocuk kişilik ve karakter açısından tutarsızlıklar yaşar ve bu durum çocuğun sosyal uyumunu olumsuz etkiler (Öcal ve diğerleri, 1998).

Aile içi eğitimde yaşanan aksaklıklar; çocuğun sosyal gruplara katılamamasına, egosantrizmini yenememesine, sorumluluk yüklenememesine, toplumun koyduğu kurallara uymada zorluk çekmesine, sosyalleşme süreci içinde olumsuz yönde etkilenmesine, iş olgunluğuna ulaşamamasına, sosyal uyum sorunu yaşamasına neden olabilmektedir (Altınköprü, 2002). Anne-babanın anlaşamaması, uyumlu olmaması, anne-baba arasındaki kavgalar ve tartışmalar çocuğu sürekli bir ruhsal-duygusal gerilim içine düşürür. Böyle bir aile ortamı içinde büyüyen çocuk yaşlılarına göre daha yoğun davranışsal bozukluk ve uyumsuzluk gösterir (Başaran, 2005).

2.3.1.8. Sosyo-Ekonomik durum

Bireyin sosyal uyumunu etkileyen faktörlerin başında ailenin sahip olduğu sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel şartları gelmektedir. Çocukta aşağılık duygusunun gelişmesine neden olan sebeplerden biri de çocuğun içinde bulunduğu sosyal gruplardaki arkadaşlarıyla mali açıdan büyük farklar olmasıdır. Bu duygu özellikle ergenlik döneminde etkisini daha fazla göstermektedir. Bu dönemde çocuk, akranlarına kendini beğendirmek, göstermek ve toplumsal yaşama katılmak istemektedir (Yavuzer, 2009).

Ailenin sahip olduğu sosyo-ekonomik ve kültürel koşullar başta anne-babayı etkilemektedir. Ailenin olumlu ya da olumsuz yönden bu koşullardan etkilenmesi doğrudan ailenin bir üyesi olan çocuğun, fiziksel, zihinsel, ruhsal, sosyal yönden gelişimini etkilemektedir. Yetersiz sosyal-ekonomik koşullara sahip bir ailede büyüyen çocuklar, kendilerini yetersiz görmekte ve benlik saygısı genellikle düşük olmaktadır.

Bu tarz ailelerde yetişen çocukların yeterli bir şekilde temel ihtiyaçları da karşılanamamaktadır.

Özellikle büyük şehirlerde yaşayan çocuklar, toplumsallaşmada güçlük çekmektedirler. Bu çocukların en büyük sorunu, zamanlarını ve yaşamlarını ağırlıklı olarak apartman içinde televizyon karşısında ya da bilgisayar başında sürdürmek zorunda kalmasıdır. Bu çocuklar okul dışındaki zamanlarının değerlendirilmede güçlük çekmekte ve toplumsallaşmayı sağlayan oyun arkadaşlarından genelde yoksun kalmaktadırlar (Başaran, 2005).

Gelir düzeyi düşük bir ailede büyüyen çocuğun temel gereksinimleri yeterince karşılanamaz. Yoksulluk, ciddi bir sosyal sorundur ve birçok sosyal sorunun da kaynağını oluşturmaktadır. Çocukların fiziksel, sosyal, zihinsel, duygusal, ruhsal ve ahlaki gelişimlerini engelleyen yoksulluk, çocukların ve ailelerin kaygı yaşamalarına ve çocukların geleceklerine zarar vermektedir. Çocuk için yoksulluk; giyecek, yetersiz beslenme, eğitim ve sağlık hizmetleri ve güvenli olmayan barınma koşulları demektir. Düşük gelirli ailelerden gelen çocuklar, gereksinim duydukları eğitim malzemelerini edinemezler, okula ulaşımında ciddi sorunlar yaşarlar. Bunun yanında yoksulluk koşullarında yaşayan aileler için eğitim ikinci plana düşebilmekte, aile bütçesine katkıda bulunması için çocuğun çalıştırılması gündeme gelebilmektedir. Çocuk çalışmasa da çocukların eğitimine gerekli desteği ailesi veremeyebilir ve her çocuğun hakkı olan eğitimde aksaklıklar yaşanabilir. Bu durum da düşük akademik başarı, okuldan kaçma, okula devamsızlık, okul terklerine sebep olabilir (Karataş ve diğerleri, 2014).

Çocuk sayısının fazla, ailenin kalabalık ve aile gelirinin az olması, çocuğun ailenin dışına itilmesine, ailenin çocuk üzerindeki kontrolünün zayıflamasına ve çocukta disiplinsiz davranışların ortaya çıkmasına sebep olabilmektedir. Ailede çocuk sayısı ve birey sayısı arttıkça ebeveynler çocuklarına gerektiği gibi ilgi gösterememektedir. Bu durum çocuğun ya çok disiplinsiz, kontrolsüz ya da aşırı baskı altında yetişmesine sebep olmaktadır (Peker, 1994).

Toplumun gelişmişlik ve eğitim düzeyi, çocuk politikalarının ortaya konulmasında önemli sosyo-kültürel faktörlerden biridir. Ekonomik koşulları yüksek olan ailelerdeki ekonomik koşullar, bir yandan ailenin sosyal statüsünü belirlerken bir

yandan çocuklara verilen değeri etkilemektedir. Ortanın üstü ekonomik kesimde çocuğa verilen değer daha yüksek olduğu görülür. Ekonomik bir güvence olarak görülen erkek çocuklar, kırsal kesimde kız çocukların önünde bir konuma sahip olabilmektedir (Aydın, 2015).

Çocuğun eğitim kurumu içinde akademik başarısı ve derslere yönelik ilgisinde ailenin gelir düzeyinin önemli bir etkisinin olduğu görülmektedir. Geçim kaygısı yaşayan aile için çocuk bir iş gücü kaynağı olarak görülmektedir. Çocuğun akademik başarısı; sağlıklı beslenmesi, gereksinim duyduğu okul malzemeleri ve kültürel ihtiyaçların karşılanması gerektirirken sosyo-ekonomik düzeyi alt tabaka içinde yer alan aileler için sosyo-kültürel faaliyetlerin bütünü daha sonra gelen ihtiyaçlar içinde yer almaktadır. Gelir düzeyi azaldıkça aile bütçesinden eğitim ve sosyo-kültürel faaliyetler için kaynak ayırmak giderek zorlaşır. Okul için gereksinim duydukları malzemeleri kullanamayan ve evde ders çalışma ortamı olmayan öğrencilerin okuldaki ders yükünü kaldırabilmeleri mümkün görünmemektedir (Topses, 2014).

2.3. İlgili Araştırmalar

Tanrıverdil ve Eraslan'ın (2015), 214 çocuk ile yaptıkları çalışmada okul öncesi çocukların sosyal uyum ve beceri düzeyleri ile değer kazanımları arasında pozitif yönlü ilişkiler olduğu sonucuna varılmış, sosyal uyumun değer kazanımını arttırdığı, sosyal uyumsuzluğun ise etkilemediği tespit edilmiştir.

Kandır ve Orçan'ın (2011), anasınıfına devam eden beş-altı yaşlarındaki 97 çocuk ve bu çocukların anne ve babalarıyla gerçekleştirdikleri çalışmada, çocukların erken öğrenme beceri puanları ile sosyal uyum beceri puanları arasında pozitif yönde ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Çelik ve Kabasakal (2010), ilköğretim dördüncü sınıf ve ilköğretim beşinci sınıfta öğrenim gören 38 öğrenci ile araştırma gerçekleştirmişlerdir. Araştırmada, öğrencilere verilen sosyal beceri eğitiminin öğrencilerin öğretmen tercihli sosyal davranışı, akran tercihli sosyal davranışı ve okula uyumları üzerinde etkili olduğu, deney grubunun bu alt boyutlar için kontrol grubundan anlamlı olarak farklılaştığı bulunmuştur.

Yıldız (2017), Sakarya Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı liselerin birinci sınıf öğrencileri ve öğrencilerin anne-babalarının evrenini oluşturduğu, Sakarya ili Serdivan ve Adapazarı ilçelerinde bulunan liselerden uygun bir örneklem grup ile çalışma gerçekleştirmişlerdir. Çalışmanın sonucunda ebeveynlerin sosyo-ekonomik durumlarının, çocuklarıyla ilgilenme düzeylerinin ve çocukların serbest vakitlerini ilgi alanlarına uygun aktivitelerle geçirmelerinin onların kişilik gelişimlerine ve akademik başarılarına olumlu yönde etki ettiği bulunmuştur.

Balabanlı (1990), Ankara ili ve çevresinin araştırmanın evrenini oluşturduğu, Atatürk öğretmen Lisesinin lise bir ve lise üçe devam eden 274 öğrencinin ise örneklemi oluşturduğu bir çalışma gerçekleştirmiştir. “Öğretmen Liselerinde Okuyan Öğrencilerin Kişisel ve Sosyal Uyum Düzeylerini Etkileyen Bazı Etmenler” konulu bu çalışmada, cinsiyetin genel olarak sosyal uyum üzerinde etkili olmadığı ancak sosyal normlar ve antisosyal eğilimler düzeyinin kızlarda yüksek olduğu saptanmıştır. Akademik başarısı yüksek olan öğrencilerin sosyal uyum düzeyleri yüksek bulunmuştur.

Akay (1990), lise öğrencilerinin cinsiyetleri, akademik başarı düzeyleri, ailesinin aylık kazancı, karşı cinsten arkadaşlarının oluşu ve öğrenimleri sırasında kaldıkları yerin, sosyal ve kişisel uyum düzeylerine etkilerini incelemek amacıyla bir araştırma gerçekleştirmiştir. Örneklemini 597 öğrencinin oluşturduğu çalışmada, öğrencilerin sosyal ve kişisel uyum üzerinde akademik başarı düzeyinin etkili olduğu saptanmıştır. Cinsiyetin, sosyal ve kişisel uyum düzeyinde erkekler lehine etkili olduğunu; öğrencilerin ailelerinin aylık gelir düzeylerinin de öğrencilerin kişisel uyum düzeylerinde etkili olmasına karşın sosyal uyum düzeyinde önemli bir etkisi olmadığını göstermiştir. Lise öğrencileri için karşı cinsle kurulan arkadaşlık kişisel uyum düzeyinde anlamlı bir etki yapmazken, karşı cinsle kurulan arkadaşlığın sosyal uyum düzeyinde etkili olduğu görülmüştür. Öğrenimleri sırasında kaldıkları yerin öğrencilerin sosyal ve kişisel uyumları üzerinde anlamlı bir etkisi olmadığı sonucu ortaya konulmuştur.

Şakır (1987), sosyal uyumları düşük ve sosyal uyumları yüksek olan iki grubun anne-baba tutumları arasında fark olup olmadığına, sosyal uyumun düşük veya yüksek

olmasıyla anne-baba tutumları arasında ilişki olup olmadığına ilişkin bir araştırma gerçekleştirmiştir. 14-18 yaşındaki 66 öğrenciyle yapılan çalışmada çocuğun aile ve çevreyle ilişkilerinin olumlu olması, toplumla uyum içinde olması, istenmeyen tutum ve davranışlardan uzak olması çocuğun sosyal uyumunu olumlu yönde etkilediği saptanmıştır. Sosyal uyumları farklı iki grubun, anne-babalarının demokratik ve otoriter tutumları arasındaki fark önemli bulunmuştur. Anne-babaların sevecen, hoşgörülü ve kabul edici olmasının çocuğun sosyal uyumunu olumlu etkilediği sonucu elde edilmiştir. Anne-babanın soğuk, sınırlayıcı, katı ve reddedici olması ise çocuğun sosyal uyumunu olumsuz yönde etkilemektedir. Öğrencilerin sosyal uyumlarının yüksek olması ile anne-babalarının demokratik tutumları arasında, sosyal uyumlarının düşük olması ile anne-babalarının otoriter tutumları arasında ilişki olduğu görülmüştür.

3. GEREÇ VE YÖNTEM

Bu bölümde araştırma modeli, evren ve örneklem, veri toplama araçları, araştırmanın varsayımları, verilerin toplanması ve verilerin çözümlenmesi ile ilgili açıklamalar yer almaktadır.

3.1. Araştırmanın Modeli

Araştırma modeli, araştırmanın amacına uygun, kullanışlı ve ekonomik olması, verilerin toplanması ve çözümlenebilmesi için gerekli koşulların sağlanmasıdır (Karasar, 2004). Bu araştırma, nicel bir çalışma olduğu için tarama modelin de gerçekleştirilmiştir. Tarama modeli, geçmişte ya da var olan bir durumu, var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımıdır. Araştırmaya konu olan olay, birey, durum ya da nesne; kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır. Araştırmaya konu olan olay, birey, durum ya da nesneyi herhangi bir şekilde değiştirme, etkileme çabası gösterilmez. Bilinmek istenen şey vardır; önemli olan, var olanı değiştirmeye kalkmadan gözleyip, belirleyip ortaya koymaktır (Krathwohl 1993:74; Aktaran: Kıncal 1994:111). Araştırmada 6-12 yaş arası öğrencilerin, sosyal uyumlarını etkileyen faktörler olduğu gibi ortaya konulmaya çalışılmıştır.

3.2. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini, İstanbul ili Sancaktepe ilçesi İlçe Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı 24 ilkokul ve 29 ortaokulda bulunan 6-12 yaş arası öğrenciler oluşturmaktadır. Evren çok geniş bir kitleyi kapsadığından dolayı ve içindeki dağılım dağınıklık gösterdiğinden araştırma belli bir çalışma kümesi üzerinde yürütülmüştür.

Bu araştırmada örneklem, planlı çalışmayı gerektirdiğinden, evrene göre maliyeti düşük olduğundan, kısa sürede daha çok veri elde edilebildiğinden, az sayıda örnek üzerinde detaylı bilgi vermeyi amaçladığı için seçilen evrenden örneklem alma yoluna gidilmiştir. Araştırmanın örneklemini, Sancaktepe ilçesi resmi ilkokul ve ortaokullardan seçilen 7 okulun 2017-2018 Eğitim-Öğretim Dönemindeki 6-12 yaş arası öğrenciler oluşturmaktadır.

Bu araştırmada örnekleme, basit tesadüfi rastgele örnekleme yöntemi olarak seçilmiştir ve uygulanmıştır. Basit tesadüfi rastgele örnekleme yöntemi, toplumdaki her birimin örneğe girme şansının eşit olduğu bir yöntemdir (Daşdemir, 2016).

3.3. Verilerin Toplanması

Çalışmaya dahi edilen öğrencilere araştırmacı tarafından hazırlanan “kişisel bilgi formu” ve Remzi ncl’n Türkçeye uyarladığı “Sosyal Uyum Envanteri” uygulanmıştır.

Araştırma kapsamındaki öğrencilerle görüşebilmek ve etik onay için öncelikle Üsküdar Üniversitesi Girişimsel Olmayan Araştırmalar Etik Kuruluna yapılacak ve uygulanacak çalışmanın detaylarına dair dosya sunulmuştur. skdar Üniversitesi Girişimsel Olmayan Araştırmalar Etik Kurulundan onayın çıkmasının ardından İstanbul Valiliği İl Milli Eğitim Müdürlüğünden yazılı izin alınmıştır.

Uygulama yapmak için İstanbul Sancaktepe’de bulunan ilkokul ve ortaokullarda sınıflar belirlenmiş, araştırmacı tarafından kişisel bilgi formunda ve sosyal uyum envanterinde yer alan sorular tek tek okunmuş ve gerekli yerlerde açıklama yapılarak öğrencilere uygulanmıştır. Küçük yaş gruplarında bulunan öğrencilerde ise birebir ve her soru açıklaması yapılarak uygulama yapılmıştır. Gerekli durumlarda velilerden de destek alınmıştır.

Çalışma sürecinde çeşitli zorluklarla karşılaşılmıştır. Gerekli izinlerin alınmış olmasına rağmen bazı okullarda okul yöneticileri, bazı öğretmenler çalışma yapılmasına karşı çıkmış, uygulama yapılmasını hoş karşılamamış ve çeşitli zorluklar çıkarmışlardır. Velilerin bazıları uygulamaya olumsuz yaklaşmış, gerekli izinler ayrıca veliden de alınmıştır. Sancaktepe’de bulunan yedi okula gidilmiş, uygulama yaklaşık 20-25 dakika sürmüş, toplamda 521 öğrenciyle uygulama yapılmış ancak bu formların 100 tanesi geçersiz sayılmıştır.

3.3.1. Veri toplama araçları

Verilerin toplanmasında araştırmacı tarafından oluşturulan “kişisel bilgi formu” ve Remzi Öncül’ün “Sosyal Uyum Envanteri” araştırmada kullanılmıştır.

Sosyal Uyum Envanteri, H. M. Bell tarafından, California Stanford Üniversitesinde geliştirilmiş, ülkemizde Remzi Öncül tarafından Türkçeye çevrilmiş ve uyarlanmıştır (Çağlar, 1981).

Sosyal Uyum Envanteri kişisel ve sosyal uyumla ilgili dört ayrı uyumu ölçmeye yarar. Envanterde aile uyumu, sağlık uyumu, sosyal uyum, duygusal yaşam uyumu olmak üzere dört uyum türü yer almaktadır. Yüksek puanlar uyumsuzluğu, düşük puanlar uyumluluğu göstermektedir.

Envanterde “aile çevresine uyumla” ilgili sorular “a” harfi ile belirlenmiştir. Bu sorulara verilen cevaplardan yüksek puan alanlar aileye ve aile çevresine istenilen düzeyde uyum sağlayamamış sayılırlar. “Sağlıkla ilgili uyumla” ilgili sorular “b” harfi ile belirlenmiştir. Bu sorulara verilen cevaplardan yüksek puan alanlar sağlıklı ve sağlıkla ilgili iyi uyum sağlamış sayılırlar. “Sosyal uyumla” ilgili sorular “c” harfi ile belirlenmiştir. Bu sorulara verilen cevaplardan yüksek puan alanlar alttan alma, başkalarına boyun eğme, bağımlılık yönelimden ve sosyal ilişkilerinden çekingen sayılırlar. Düşük puan alanlar ise ilişkilerinde sert, kırıncı ve incitici sayılırlar. “Duygusal yaşam uyumuyla” ilgili sorular “d” harfi ile belirlenmiştir. Bu sorulara verilen cevaplardan yüksek puan alanlar duygusal yaşamlarında kararsız, düşük puan alanlar ise kararlı sayılırlar.

Envanterde her “evet” cevabına 1 puan verilir, “hayır” ve “soru işareti” cevapları puansızdır. Puanlama yapılırken her uyumun (a,b,c,d) puanı kendi içinde toplanarak tüm uyum türleri ayrı ayrı hesaplanmaktadır. Daha sonra ise tüm puanlar toplanarak “genel uyum” sonucuna ulaşılır. Yanıtlardan elde edilen puanların yüksek olması uyumsuzluğu gösterirken, düşük olması ise uyumluluğu göstermektedir.

Araştırmacı tarafından oluşturulan “kişisel bilgi formu” ise uzman görüşü alındıktan ve gerekli literatür taraması yapıldıktan sonra oluşturulmuştur. Kişisel bilgi formu 20 sorudan ve tek bölümden oluşmaktadır. Formda öğrencilerin sosyo-

demografik, sosyo-ekonomik özelliklerine ve okul yaşantısında psikolojik danışmanlık ve rehberlik servisinden ne oranda yararlandıklarına yönelik sorulara yer verilmiştir.

3.4. Süre ve Olanaklar

Araştırma, Üsküdar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsünün belirlemiş olduğu eğitim-öğretim dönemine de uygun bir şekilde 2017 Eylül-2018 Eylül tarihlerinde gerçekleştirilmiştir. Veri toplama süreci ise İstanbul Valiliği Milli Eğitim Müdürlüğü'nün verdiği izin doğrultusunda, 2018 Haziran-2018 Temmuz tarihlerinde gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın maliyeti, araştırmacının kendi olanakları ile karşılanmıştır.

3.5. Verilerin Çözümlemesi

Veri toplama araçlarından elde edilen bilgiler, veri girişleri için öncelikle “Excel Microsoft Office Programında” “excel makrosu” veri giriş programı yazılmıştır. Veriler excel makrosuna girildikten sonra “SPSS Statistics 22 Paket Programı”na girilmiştir. Bu verilerin bir kısmı, ortalamaların karşılaştırılmasına yönelik t testi ve birden fazla ilişkinin olduğu durumları saptamak için varyans analizi (ANOVA) ile çözümlenmiş ve buna göre yorumlanmıştır. Araştırmada kullanılan ölçeğin geçerlilik ve güvenilirlik testi yapılmıştır. Sosyal uyum ölçeğinde elde edilen Cronbach Alpha güvenilirlik katsayısı $\alpha=0.83$ olarak belirlenmiştir. Elde edilen Cronbach Alpha güvenilirlik katsayısı ise Sosyal Uyum Ölçeğinin yeterli derecede geçerli ve güvenilir olduğunu göstermektedir.

3.6. Araştırmanın Alanı ve Sınırlılıklar

“6-12 Yaş Grubu Öğrencilerinin Sosyal Uyum Sorunu ve Okul Sosyal Hizmeti: Sancaktepe Örneği” tez çalışmasında daha geniş bir öğrenci kitlesine ulaşılmak istenmiştir. Ancak maliyetin ve sürenin kısıtlı olmasından kaynaklanan sebeplerden dolayı yalnızca İstanbul ili Sancaktepe ilçesinin İlçe Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı ilkokul ve ortaokullarında, 2017-2018 Eğitim-Öğretim Dönemindeki öğrenciler araştırmaya dâhil edilmiştir. Araştırmada incelenecek sosyal uyum düzeyi, Remzi Öncül

tarafından Türkçeye ve Türk toplumuna uyarlanmış “Sosyal Uyum Envanteri”nin ölçtüğü niteliklerle sınırlıdır.

3.7. Araştırmanın Varsayımları

Varsayım, herhangi bir şekilde deneysel olarak doğruluğu henüz kanıtlanmamış ancak kanıtlanabilir derecede doğru ve hipotezin aksine denenmeyen yargılardır (Karasar 2004).

Bu araştırma oluşturulurken 6-12 yaş arası öğrencilerin sosyo-ekonomik, sosyo-kültürel, sosyo-demografik özellikleri, okul yaşantılarıyla ilgili özellikler ve gelişim dönemleri göz önünde bulundurularak konuyla ilgili varsayımlar ortaya konulmuş ve bu varsayımların geçerliliği sorgulanmıştır. Araştırmanın varsayımları:

1. Araştırma kapsamına giren 6-12 yaşındaki öğrencilerin “kişisel bilgi formu” ve “sosyal uyum envanteri”ndeki sorulara yansız, içten ve doğru cevap verecekleri varsayılmaktadır.
2. Anne-babalarının öğrenim durumu düşük olan öğrencilerin sosyal uyum düzeyleri düşüktür.
3. Aile bütünlüğünün, sosyal uyumu etkilediği varsayılmaktadır.
4. Sosyo-ekonomik durumu zayıf olan öğrencilerin, sosyal uyum düzeylerinin düşük olduğu varsayılmaktadır.
5. 6-12 yaş arası öğrencilerin okul yaşantısındaki olumsuzluklar ve okuldaki rehberlik servisinin işlevsizliği öğrencilerin sosyal uyumlarını olumsuz etkilemektedir.
6. Sosyo-kültürel faaliyetlere katılan, boş zamanlarını nitelikli değerlendiren öğrencilerin sosyal uyum düzeylerinin yüksek olduğu düşünülmektedir.
7. Öğrencilerin cinsiyetlerinin sosyal uyum düzeylerini etkilemede önemli bir değişken olduğu öngörülmektedir.
8. Ailedeki birey ve kardeş sayısının, sosyal uyumu etkilemede önemli bir değişken olduğu varsayılmaktadır.
9. İstanbul iline bağlı Sancaktepe ilçesi evreninden alınan örneklem sayısı, çalışma evrenini yeterli düzeyde temsil etmektedir.
10. Kullanılan ölçme araçlarının geçerli, istatistiksel tekniklerin amaca uygun ve literatür taramasının araştırma için yeterli olduğu varsayılmaktadır.

4. BULGULAR VE BULGULARIN YORUMLANMASI

Bu bölümde “6-12 Yaş Arası Öğrencilerin Sosyal Uyumu ve Okul Sosyal Hizmeti: Sancaktepe Örneği” konulu araştırmaya ait bulgular iki başlık şeklinde incelenmiştir. İlk başlıkta öğrencilerin sosyo-demografik, sosyo-ekonomik, sosyo-kültürel özellikleri, ikinci başlıkta ise öğrencilerin sosyal uyumlarını etkileyen faktörler incelenmiştir.

4.1. 6-12 Yaş Arası Öğrencilere Yönelik Tanıtıcı Bulgular

Bu bölümde, araştırmaya dâhil edilen öğrencilerin sosyo-kültürel, sosyo-ekonomik, sosyo-demografik özelliklerine ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

Tablo 1: Öğrencilerin cinsiyetlerine göre dağılımı

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Kız	222	52,7	52,7	52,7
Erkek	196	46,6	46,6	99,3
Belirtmek istemiyorum	3	,7	,7	100,0
Toplam	421	100,0	100,0	

İstanbul ili Sancaktepe ilçesinde araştırmaya dâhil edilen 421 öğrenciden 222’sinin kız, 196’sının ise erkek olduğu görülmektedir. Türkiye’de eğitim alan öğrencilerin cinsiyetlerindeki dağılım göz önüne alındığında erkek öğrencilerin çoğunlukta olduğu söylenebilir. Sancaktepe örneğinde ise kızların ağırlıklı olduğu görülmektedir. Kız öğrencilerin okutulması yönündeki düşüncenin değişmesi yönünde olumlu bir gelişme olduğu düşünülebilir. Ancak bunun ülkenin genelini düşünerek söylemek mümkün görünmemektedir çünkü ülke içerisinde bölgesel olarak halen cinsiyet dağılımına göre okullaşma oranında büyük farklılıklar olduğu görülmektedir.

Tablo 2: Öğrencilerin yaşlarına göre dağılımı

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
6	2	,5	,5	,5
7	9	2,1	2,1	2,6
8	14	3,3	3,3	5,9
9	65	15,4	15,4	21,4
10	177	42,0	42,0	63,4
11	75	17,8	17,8	81,2
12	79	18,8	18,8	100,0
Toplam	421	100,0	100,0	

Çalışma kapsamındaki öğrencilerin yaş ortalaması 10,2 olarak bulunmuştur. Çalışmaya dâhil edilen öğrencilerin yaş dağılımlarına bakıldığında, öğrencilerin % 0,5'i 6 yaşında, % 2,1'i 7 yaşında, % 3,3'ü 8 yaşında, % 15,4'ü 9 yaşında, % 42'si 10 yaşında, % 17,8'i 11 yaşında, % 18,8'i ise 12 yaşında olduğu görülmektedir.

Tablo 3: Öğrencilerin annelerinin öğrenim durumuna göre dağılımı

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
İlkokul	141	33,5	33,5	33,5
Ortaokul	111	26,4	26,4	59,9
Lise	100	23,8	23,8	83,6
Üniversite	52	12,4	12,4	96,0
Yüksek lisans	17	4,0	4,0	100,0
Toplam	421	100,0	100,0	

Araştırma kapsamındaki öğrencilerin annelerinin öğrenim durumuna bakıldığında %33,5'i ilkokul mezunu, %26,4'ü ortaokul mezunu, %23,8'i lise mezunu, %12,4'ü üniversite mezunu, %4,0'ının ise yüksek lisans mezunu olduğu görülmektedir. Bulgulara bakıldığında öğrencilerin annelerinin eğitim düzeyinin düşük ve orta düzeyde olduğu görülmektedir. KSGM'nin hazırladığı raporda tabloyu doğrulamaktadır.

Kadının Statüsü Genel Müdürlüğünün (KSGM) hazırladığı "Türkiye'de Kadının Durumu" raporuna göre Türk kadınının eğitim seviyesi son 10 yılda artış göstererek yüzde 76,9 olan okur-yazarlık oranı yüzde 80,4'e ulaşmıştır. Ancak Türkiye'de okur-yazar olmayanların yüzde 75,5'ini kadınlar oluşturmaktadır. Halen 5 kadından biri yani yaklaşık 5 milyon 732 bin kadın, okuma yazma bilmemektedir. Bunun yanı sıra kadınların yüzde 21,5'i okur-yazar ama herhangi bir eğitim kurumundan mezun değil,

yüzde 37,2'si ilkokul, yüzde 7,4'ü ortaokul ve dengi okul, yüzde 10,6'sı lise ve dengi okul ve sadece yüzde 3,9'u yüksekokul ve fakülte mezunudur (kigem, 18.07.2018)

Tablo 4: Öğrencilerin babalarının öğrenim durumuna göre dağılımı

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
İlkokul	102	24,2	24,2	24,2
Ortaokul	120	28,5	28,5	52,7
Lise	110	26,1	26,1	78,9
Üniversite	68	16,2	16,2	95,0
Yüksek lisans	21	5,0	5,0	100,0
Toplam	421	100,0	100,0	

Araştırma kapsamındaki öğrencilerin babalarının öğrenim durumuna bakıldığında % 24,2'si ilkokul mezunu, % 28,5'i ortaokul mezunu, % 26,1'i lise mezunu, % 16,2'si üniversite mezunu, % 5,0'ünün ise yüksek lisans mezunu olduğu görülmektedir. Bulgulara bakıldığında öğrencilerin babalarının eğitim düzeyinin düşük ve orta düzeyde olduğu, annelerinin öğrenim durumuyla paralel olduğu görülmektedir.

Tablo 5: Öğrencilerin annelerinin meslek durumuna göre dağılımı

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Çalışmıyor	277	65,8	65,8	65,8
Öğretmen	14	3,3	3,3	69,1
Doktor	3	,7	,7	69,8
Mühendis	2	,5	,5	70,3
Muhasebeci	7	1,7	1,7	72,0
Hemşire	5	1,2	1,2	73,2
Diğer	113	26,8	26,8	100,0
Toplam	421	100,0	100,0	

Çalışmaya katılan öğrencilerin annelerinin mesleklerine bakıldığında % 65,8'inin çalışmadığı görülmektedir. Diğer annelerin meslekleri ise % 3,3'ü öğretmen, % ,7'si doktor, % 5'i mühendis, % 1,2'si hemşire, % 1,7'si muhasebeci, % 26,8'i diğer mesleklerde çalışmaktadır. Meslek seçimi ve eğitim düzeyinin paralellik göstermesi göz önünde bulundurulduğunda annelerin iş hayatına katılım sağlamamasının nedenlerinden biri de eğitim düzeylerinin düşük olmasıyla açıklanabilir. Çizelge 5 ve çizelge 6'ya göre kadınların istihdam oranının çok düşük olduğu TÜİK'in 2017 verileriyle paralellik göstermektedir.

TÜİK Kasım 2017 Temel İşgücü Göstergeleri veri tabanına göre ülkede 15 yaş ve üzeri toplam nüfus 60 milyon 223 bindir. Bu nüfusun 30 milyon 399 bini kadınlar ve 29 milyon 824 bini de erkeklerden oluşmaktadır. İşgücü olarak nitelendirilen nüfus ise 31 milyon 790 bindir. Bu sayının 10 milyon 287 binini kadınlar ve 21 milyon 503 binini erkekler oluşturmaktadır. İstihdam edilen nüfus içerisinde ise toplam 8 milyon 904 bin kadın ve 19 milyon 612 bin erkek bulunmaktadır. Bu sayılar oransal olarak değerlendirildiğinde büyük bir eşitsizlik göze çarpmaktadır çünkü 15 yaşın üzerindeki toplam nüfus içerisinde istihdam oranı erkeklerde % 65,8 olmasına rağmen kadınlarda bu oran % 29,3 seviyesinde kalmaktadır (dogrulukpayi,18.07.2018)

Tablo 6: Öğrencilerin babalarının meslek durumuna göre dağılımı

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Çalışmıyor	7	1,7	1,7	1,7
Öğretmen	12	2,9	2,9	4,5
Doktor	7	1,7	1,7	6,2
Mühendis	16	3,8	3,8	10,0
Muhasebeci	11	2,6	2,6	12,6
Diğer	368	87,4	87,4	100,0
Toplam	421	100,0	100,0	

Çalışmaya katılan öğrencilerin babalarının mesleklerine bakıldığında 1,7'sinin çalışmadığı görülmektedir. % 2,9'u öğretmen, % 1,7'si doktor, % 3,8'i mühendis, % 2,6'si muhasebeci, % 87,4'ü diğer mesleklerde çalışmaktadır. Çizelge 5 ve çizelge 6'ya bakıldığında anne ve babaların eğitim düzeyi ve meslek seçimi birbiriyle paralellik göstermektedir.

Tablo 7: Ailede yaşayan kişi sayısına göre dağılım

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
2	4	1,0	1,0	1,0
3	30	7,1	7,1	8,1
4	215	51,1	51,1	59,1
5	100	23,8	23,8	82,9
6	51	12,1	12,1	95,0
7	21	5,0	5,0	100,0
Toplam	421	100,0	100,0	

Araştırma kapsamındaki öğrencilerin ailesinde yaşayan bireylerin dağılımına bakıldığında % 1,0'ı iki, % 7,1'i üç, %51,1'i dört, % 23,8'i beş, % 12,1'i altı, % 5,0' ise

ailesinde 7 kişi yaşadığını belirtmiştir. Çizelge 7 ve çizelge 8'e bakıldığında çekirdek aile oranının yüksek olduğu yorumu yapılabilir. Nitekim TÜİK'in 2017 yılında yapmış olduğu araştırmada toplam hane halklarının % 8,5'ini tek ebeveyn ve çocuklardan oluşan hane halkları oluşturmaktadır. Daha detaylı incelendiğinde toplam hane halklarının %1,8'ini baba ve çocuklardan oluşan hane halkları, % 6,7'sini ise anne ve çocuklardan oluşan hane halkları oluşturmaktadır. Çekirdek aile; yalnızca eşlerden veya eşler ve çocuklarından veya tek ebeveyn ve en az bir çocuktan oluşan aileler olarak tanımlanmaktadır. Bu tanım kapsamında ADNKS (Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi) sonuçlarına göre; Türkiye'de tek çekirdek aileden oluşan hane halklarının oranı 2014 yılında % 67,4 iken 2017 yılında % 66,1 olarak ölçülmüştür. Tek kişilik hane halklarının oranının ise 2014 yılında % 13,9 iken 2017 yılında % 15,4'e yükseldiği görülmektedir. En az bir çekirdek aile ve diğer kişilerden oluşan aile olarak tanımlanan geniş ailelerden oluşan hane halklarının oranı 2014 yılında % 16,7 iken 2017 yılında %16 olarak ölçülmüştür. Çekirdek aile bulunmayan birden fazla kişiden oluşan hane halklarının oranının ise 2014 yılında % 2,1 iken 2017 yılında % 2,5'e yükseldiği görülmektedir (TÜİK,18.07.2018)

Tablo 8: Öğrencilerin kardeş sayısına göre dağılımı

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
1	244	58,0	58,0	58,0
2	84	20,0	20,0	77,9
3	34	8,1	8,1	86,0
4	14	3,3	3,3	89,3
5	3	,7	,7	90,0
6	42	10,0	10,0	100,0
Toplam	421	100,0	100,0	

Araştırmaya dâhil olan öğrencilerin kardeş sayısına göre dağılımına bakıldığında, % 58,0'nın bir kardeşi, % 20,0'nın iki kardeşi, % 8,1'nin üç kardeşi, % 3,3'ünün dört kardeşi, % ,7'sinin beş kardeşi, % 10,0'nun altı kardeşi olduğu görülmektedir.

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), 2018 yılı istatistiklerine göre çocuk sayısı gün geçtikçe azalmaktadır. Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS) sonuçlarına göre 2017 yılsonu itibariyle Türkiye nüfusu 80 milyon 810 bin 525 iken, bunun 22

milyon 883 bin 288'ini çocuk nüfus oluşturmaktadır. Birleşmiş Milletler tanımına göre; 0-17 yaş grubunu içeren çocuk nüfus, 1970 yılında toplam nüfusun % 48,5'ini oluştururken, bu oran 1990 yılında % 41,8 ve 2017 yılında % 28,3 olmuştur. Nüfus projeksiyonlarına göre çocuk nüfus oranının 2040 yılında % 23,3 olacağı, 2060 yılında % 20,4 ve 2080 yılında % 19 olacağı öngörülmektedir. TÜİK 2018 Yılı istatistiklerine göre geçmiş yıllarla kıyaslandığında nüfus içindeki çocuk sayısında % 100'e yakın azalma olduğu görülmektedir (medyamidas, 21.07.2018)

Tablo 9: Öğrencilerin oturdukları evin mülkiyet durumuna göre dağılımı

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Evet	244	58,0	58,0	58,0
Hayır	177	42,0	42,0	100,0
Toplam	421	100,0	100,0	

Çalışma kapsamındaki öğrencilerin oturdukları evin mülkiyet dağılımına bakıldığında öğrencilerin % 58,0'ı oturdukları evin kendilerine ait olduğunu, % 42,0'ı ise oturdukları evin kendilerine ait olmadığını belirtmiştir.

Tablo 10: Öğrencilerin ailelerin gelir durumuna göre dağılımı

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
1000 TL	32	7,6	7,6	7,6
1000-1500 TL	71	16,9	16,9	24,5
1500-3000 TL	201	47,7	47,7	72,2
3000-5000 TL	71	16,9	16,9	89,1
5000 TL ve üzeri	46	10,9	10,9	100,0
Toplam	421	100,0	100,0	

Çalışmaya dâhil edilen öğrencilerin aile gelir dağılımına bakıldığında öğrencilerin % 7,6'sı gelirlerinin 1000 TL, % 16,9 1000-1500 TL, % 47,7'si 1500-3000 TL, % 16,9'u 3000-5000 TL, 5000 TL ve üzeri olduğunu belirtmiştir. Öğrencilerin aile gelir durumlarının genelde düşük ve orta düzeyde olduğu görülmektedir.

Şekil 1: TÜRK-İŞ 2018 TÜRK-İŞ Araştırmasının 2018 Şubat Ayı Açlık ve Yoksulluk Sınırı

	Şubat 2017	Aralık 2017	Ocak 2018	Şubat 2018
Yetişkin Erkek Gıda Harcaması	419,99	445,58	447,75	452,95
Yetişkin Kadın Gıda Harcaması	345,39	368,86	370,29	374,91
15-19 Yaş Grubu Çocuk Gıda Harcaması	445,02	476,69	478,38	483,33
4-6 Yaş Grubu Çocuk Gıda Harcaması	291,97	317,01	319,06	324,41
Açlık Sınırı	1.502,38	1.608,13	1.615,49	1.636,59
Yoksulluk Sınırı	4.893,74	5.238,22	5.262,18	5.330,93

(turkis, 05.08.2018)

TÜRK-İŞ Araştırmasının 2018 Şubat ayı dört kişilik bir ailenin sağlıklı, dengeli ve yeterli beslenebilmesi için yapması gereken aylık gıda harcaması tutarı (açlık sınırı) 1.636,59 TL olarak belirlenmiştir. Gıda harcaması ile birlikte giyim, konut (kira, elektrik, su, yakıt), ulaşım, eğitim, sağlık ve benzeri ihtiyaçlar için yapılması zorunlu diğer aylık harcamalarının toplam tutarı ise (yoksulluk sınırı) 5.330,93 TL olarak belirlenmiştir. Bekâr bir çalışanın aylık yaşama maliyeti ise 2.022,08 TL olarak gerçekleşmiştir (turkis, 05.08.2018)

TÜRK-İŞ'in ortaya koyduğu araştırmalara göre Tablo-10 incelendiğinde öğrencilerin %24,5'i açlık sınırı altındadır. Öğrencilerin %89,1'i ise yoksulluk sınır altında görülmektedir. Öğrencinin zihinsel, fiziksel, ruhsal, sosyal ve ruhsal yönden gelişimini; sağlıklı ve yeterli beslenme, düzenli uyku, dinlenme ve temiz hava sosyal-kültürel faaliyetlere katılım gibi süreçler etkilemektedir. Okul çağındaki bireyin sağlıklı ve düzenli beslenmesi, eğlenmesi, kitap okuması, sahip olduğu ailenin ekonomik olanaklarına bağlıdır. Öğrencilerin sosyo-ekonomik, sosyo-kültürel, çevresel koşullarını sağlıklı ve tam bir iyilik hali içinde gelişimi için düzenlemek gerekmektedir (Topses 2014). Yapılan araştırmalar öğrencinin sosyo-ekonomik koşullarının; okul başarısını, okula karşı tutumunu, sosyal uyumunu etkilediğini göstermektedir.

Tablo 11: Öğrencilerin sosyo-kültürel faaliyetlere katılım durumuna göre dağılımı

	Sayı	Sütun N %
Spor yaparım	161	38,2%
Tiyatroya giderim	40	9,5%
Sinemaya giderim	140	33,3%
Katıldığım sosyal kültürel bir faaliyet yoktur	81	19,2%
Diğer	68	16,2%

Araştırmaya katılım sağlayan öğrencilerin sosyal-kültürel faaliyetlere katılım durumuna bakıldığında % 38,2'si spor yaparım, % 9,5'i tiyatroya giderim, % 33,3'ü sinemaya giderim, olarak belirtmiştir. Öğrencilerin % 19,2'sinin katıldığı sosyal-kültürel faaliyetlere katılmadığını, % 16,2'si diğer olarak belirtmiştir. Öğrencilerin bir kısmı sosyo-kültürel faaliyetlere katılım sağlarken bir kısmının sosyo-kültürel faaliyetlere katılım sağlamadığı görülmektedir. Sosyo-kültürel faaliyetlere katılım sağlamayan öğrencilerin durumu ailelerin gelir durumuyla da açıklanabilir.

Okul başarısı için sağlıklı beslenme, okul için gerekli malzemeler ve kültürel ihtiyaçların karşılanması gerekmektedir. Sosyo-ekonomik bakımdan gelir düzeyi düşük aileler için eğitim, eğlence, sosyo-kültürel faaliyetler gibi uğraşların bütünü daha sonra gelen ihtiyaçlar içinde yer almaktadır. Gelir düzeyi düşük ailelerin aile bütçesinden eğitim ve sosyo-kültürel faaliyetler için kaynak ayırması zor olabilmektedir (Topses 2014).

Okul başarısına ve olumlu okul iklimine etki eden faktörlerin başında sosyal ve kültürel faaliyetler gelmektedir. Okul yönetimi, okuldaki birimler ve ailelerin desteği ile öğrencilerin sosyal ve kültürel faaliyetlere katılımı sağlanabilir.

Tablo 12: Öğrencilerin boş zamanlarını değerlendirme durumuna göre dağılım

	Sayı	Sütun N %
Kitap okurum	180	42,8%
Arkadaşlarımla zaman geçiririm	157	37,3%
Ailemle zaman geçiririm	148	34,4%
Müzik dinlerim	104	24,7%
Kursa giderim	37	8,8%
Diğer	69	16,4%

Araştırmaya katılan öğrencilerin boş zamanlarını değerlendirme durumuna bakıldığında kitap okuyanların oranı % 42,8, arkadaşlarla zaman geçirenlerin oranı % 37,3, aileyle zaman geçirenlerin oranı % 34,4, müzik dinleyenlerin oranı % 24,7, kursa gidenlerin oranı % 8,8 diğer olarak belirtenlerin oranı ise % 16,4'tür. Boş zamanı değerlendirme eğitimi konusunda rehberlik servisi ve okuldaki öğretmenlerin öğrencileri yönlendirmesi, okulların kaynaklarını harekete geçirmesi, öğrencilerin daha nitelikli zaman geçirmelerini sağlayacaktır.

Gençlerin sosyalleşme sürecinde, boş zamanlarını değerlendirmedeki tutum ve davranışlarında ailesi ile aynı ölçüde önemli olan unsurlardan biri de arkadaş çevresidir. Bireylerin neden boş zaman aktivelerine katıldıklarına ilişkin yapılan araştırmaların sonuçları incelendiğinde, en önemli ve öncelikli nedenin sosyal ilişki gereksinimi ve arkadaşlık kurma isteği noktasında birleştikleri belirlenmiştir. Özellikle gruplarla gerçekleştirilen faaliyetlerde, bireylerin motivasyonun çok daha yüksek olduğu ve boş zamanlarını değerlendirme açısından informal etkileşimin en yoğun yaşandığı sosyal çevrelerin arkadaş grupları ve aile çevresi olduğu ileri sürülmektedir (Yetiş, 2008; Seçgin, 1996: akt, Güçlü).

Tablo 13: Evde sorun yaşadığında destek aldıkları kişiye göre dağılım

	Sayı	Sütun N %
Anneden destek alırım	290	68,9%
Babadan destek alırım	72	17,1%
Kardeşten destek alırım	22	5,2%
Hiç kimseden destek almam	40	9,5%
Diğer	24	5,7%

Çalışma kapsamındaki öğrencilerin, evde sorun yaşadıkları zaman yardım istedikleri ya da destek aldıkları kişilerin dağılımına bakıldığında anneden destek alanların oranı % 68,9, babadan destek alanların oranı % 17,1, kardeşten destek alanların oranı % 5,2 iken hiç kimseden destek almayanların oranı % 9,5, diğer olarak belirtenlerin oranı % 5,7'dir. Çizelge 5, çizelge 6 ve çizelge 13'e göre, evde iş paylaşımı ve sorumlulukların cinsiyet gözetilerek yapıldığı yorumu yapılabilir. Annelerin çalışmadığı, evde çocukların sorumluluğunu üstlendiğini; babanın ise ailenin geçimini üstlendiği görülmektedir.

Tablo 14: Öğrencilerin okulda sorun yaşadığında destek aldıkları kişilerin durumuna göre dağılım

		Sayı	Sütun N %
Okulda sorun yaşadığımızda kimden destek alırsınız?	Sınıf öğretmeninden	294	69,8%
	Müdürden	8	1,9%
	Rehberlik servisinden	28	6,7%
	Hiç kimseden	63	15,0%
	Diğer	40	9,5%

Araştırma kapsamındaki öğrencilerin okulda yaşadıkları zaman destek aldıkları kişilerin dağılımına bakıldığında sınıf öğretmeninden destek alanların oranı % 69,8'ini, müdürden destek alanların oranı % 1,9'unu, rehberlik servisinden destek alanların oranı % 6,7'sini, hiç kimseden destek almayanların oranı % 15,0'ını, diğer olarak belirtenlerin oranı % 9,5'tir. Tablodan sınıf öğretmenlerinin öğrencileri desteklediği ve öğrencilerin okul çatısı altında ilk iletişim kurdukları kişinin yine sınıf öğretmeni olduğu görülmektedir. Rehberlik servisinin bu konuda daha aktif çalışma yapması ve sınıf öğretmenleriyle iş birliği içerisinde olması gerekmektedir.

Tablo 15: Öğrencilerin sorun yaşadığında rehberlik servisine danışmak isteme durumuna göre dağılım

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Evet	172	40,9	40,9	40,9
Hayır	249	59,1	59,1	100,0
Toplam	421	100,0	100,0	

Araştırma kapsamındaki öğrencilerin sorun yaşadıklarında ya da bir şey danışmak istediklerinde rehberlik servisine gitmeyi düşünme dağılımı incelendiğinde öğrencilerin % 40,9'u evet, öğrencilerin % 59,1'i hayır yanıtını vermişlerdir. Öğrencilerin büyük çoğunluğu, bir şey sormak ya da danışmak istediklerinde rehberlik servisine gitmeyi düşünmediklerini belirtmişlerdir. Bu durum öğrencilerin rehberlik servisinin görev ve işlevlerini iyi bilmediklerini ve rehberlik servisinin de görev tanımını iyi ortaya koyamamaları ile açıklanabilir.

Tablo 16: Öğrencilerin bir eğitim-öğretim dönemi boyunca rehberlik servisine gitme sıklığına göre dağılım

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Sık sık	19	4,5	4,5	4,5
Bazen	67	15,9	15,9	20,4
Nadiren	93	22,1	22,1	42,5
Hiç gitmem	242	57,5	57,5	100,0
Toplam	421	100,0	100,0	

Çalışmaya dâhil edilen öğrencilerin bir eğitim-öğretim dönemi boyunca rehberlik servisine ne sıklıkta gittikleri dağılımı incelendiğinde öğrencilerin % 4,5'i sık sık giderim, % 15,9'ü bazen giderim, % 22,1'i nadiren giderim, % 57,5'i hiç gitmem yanıtını vermiştir.

Tablo 14, Tablo 15, Tablo 16 incelendiğinde öğrencilerin genel olarak rehberlik servisine gitmedikleri, sorun yaşasalar dahi rehberlik servisine başvurmayı düşünmedikleri, destek aldıkları kişinin rehber öğretmen olmadığı saptanmıştır. Günümüzde okullarda artan öğrenci problemlerinin en önemli durağı rehberlik servislerinin olması gerekiyorken, öğrencilerin sorunlarını çözme konusunda rehberlik servisinden destek almayı düşünmedikleri görülmektedir. Bu durum rehberlik servisinin rol ve sorumluluklarını yerine getirememesi, kendi çalışma alanını iyi tanıtamaması olabileceği gibi okullardaki öğrenci sayısının fazla olması, yeterli rehberlik servis elemanlarının ve okul sosyal destek servis personelinin (okul sosyal hizmet uzmanı) olmamasıyla da açıklanabilir. Nitekim Tablo 14, Tablo 15, Tablo 16 elde edilen veriler, Baltacı, Ş. ve Karataş'ın² 2010-2011 öğretim yılında altı okul müdürü, on altı sınıf rehber öğretmeni, yirmi üç öğrenci ve yedi okul rehber öğretmeni olmak üzere toplam 52 katılımcı ile yürüttükleri çalışmayla da paralellik göstermektedir. Yapılan çalışma sonucunda; okul müdürü, sınıf rehber öğretmeni, öğrenci ve okul rehber öğretmenlerinin, PDR hizmetlerini farklı tanımladıklarını göstermektedir. Bu çalışma da rehberliğin; okul müdürü, öğretmen ve öğrenciler tarafından ne olduğu konusunda

² Karataş, H., ve Baltacı, Ş., (2013). *Ortaöğretim Kurumlarında Yürütülen Psikolojik Danışma ve Rehberlik Hizmetlerine Yönelik Okul Müdürü, Sınıf Rehber Öğretmeni, Öğrenci ve Okul Rehber Öğretmeninin (Psikolojik Danışman) Görüşlerinin İncelenmesi*, Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD) Cilt 14, Sayı 2, Ağustos 2013, Sayfa 427-460

yeterince tanınmadığı konusunda Baltacı, Ş. ve Karataş'ın araştırmasını desteklemektedir.

Tablo 17: Öğrencilerin anne ve babalarının birlikte olma durumuna göre dağılımı

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Boşandı	20	4,8	4,8	4,8
Birlikte	390	92,6	92,6	97,4
Anne vefat etti, baba yaşıyor	6	1,4	1,4	98,8
Baba vefat etti, anne yaşıyor	5	1,2	1,2	100,0
Toplam	421	100,0	100,0	

Araştırma kapsamındaki öğrencilerin anne ve babalarının birlikte olma durumuna göre dağılım incelendiğinde % 4,8'inin boşandığı, % 92,6'sının birlikte olduğu, % 1,4'ünün annesinin vefat ettiği, % 1,2'sinin babasının vefat ettiği görülmektedir. Tabloya bakıldığında öğrencilerin ebeveynlerinin büyük bir kısmının birlikte olduğu görülmektedir. TÜİK'in ortaya koyduğu verilere bakıldığında da her geçen gün boşanma oranlarının arttığı görülmektedir. TÜİK'in 2017 yılında koyduğu verilere göre Türkiye'de evlenen çift sayısının geçen yıl, bir önceki yıla göre yüzde 4,2 azalarak 569 bin 459, boşanan çift sayısının ise bir önceki yıla göre yüzde 1,8 artarak 128 bin 411'e yükseldiği belirlenmiştir. Konuyla ilgili medyada inceleme yapan Interpress'in Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verilerinden derlediği bilgilere göre de Türkiye'de 2017 yılında kaba evlenme hızı binde 7,09 olurken, söz konusu dönemde kaba boşanma hızı ise binde 1,6 olarak tespit edilmiştir (internethaber, 05.08.2018)

Tablo 18: Öğrencilerin birlikte yaşadıkları kişilerin durumuna göre dağılımı

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Anne-baba	383	91,0	91,0	91,0
Anne	20	4,8	4,8	95,7
Baba	2	,5	,5	96,2
Diğer	16	3,8	3,8	100,0
Toplam	421	100,0	100,0	

Çalışma dâhilindeki öğrencilerin birlikte yaşadıkları kişilerin dağılımına bakıldığında % 91,0'ı anne ve babası ile birlikte yaşadığını, % 4,8'inin annesiyle yaşadığını, % 0,5 baba ile birlikte yaşadığını, % 3,8'i ise diğer olarak belirtmişlerdir. Öğrencilerin büyük çoğunluğu anne ve babasıyla yaşamaktadır.

Tablo 19: Öğrencilerin evlerinin ısınma durumuna göre dağılımı

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Doğalgaz	403	95,7	95,7	95,7
Soba	18	4,3	4,3	100,0
Toplam	421	100,0	100,0	

Araştırma kapsamındaki öğrencilerin evlerinin ısınma durumuna göre dağılım incelendiğinde % 95,7'si evlerinin doğalgaz ile ısındığını, % 4,3'ü ise soba ile ısındığını belirtmiştir.

Tablo 20: Ailenin geçimini sağlayan kişilerin durumuna göre dağılımı

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Anne-baba	141	33,5	33,5	33,5
Anne	19	4,5	4,5	38,0
Baba	250	59,4	59,4	97,4
Diğer	11	2,6	2,6	100,0
Toplam	421	100,0	100,0	

Araştırma kapsamındaki öğrencilerin geçimini sağlayan kişilerin durumuna bakıldığında evin geçimini anne-babanın sağladığını belirtenlerin oranı % 33,5 olarak belirlenmiştir. Öğrencilerin % 4,5'i evin geçimini annenin sağladığını, % 59,4'ü evin geçimini babanın sağladığını, % 2,6'sı ise evin geçiminin sağlayan kişiyi diğer olarak belirtmiştir. Annenin iş hayatına katılımının yüksek olmadığı, babanın ailenin geçimini üstlendiği görülmektedir.

Tablo 21: Öğrencilerin kendilerine ait odasının olması durumuna göre dağılımı

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Evet	308	73,2	73,2	73,2
Hayır	113	26,8	26,8	100,0
Toplam	421	100,0	100,0	

Araştırma dâhilindeki öğrencilerin evde kendilerine ait odalarının olma durumuna göre dağılımına göre öğrencilerin % 73,2'sinin kendisine ait odasının olduğu, % 26,8'inin kendisine ait odasının olmadığı görülmektedir. Çizelge 7'deki ailede bulunan birey sayısı ve çizelge 8'deki sahip olunan kardeş sayısı incelendiğinde, öğrencilerin evde kendilerine ait odalarının olması ve ailenin sosyo-ekonomik durumuyla paralellik göstermektedir.

Tablo 22: Öğrencilerin evde ders çalışma ortamına göre dağılımı

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Evet	374	88,8	88,8	88,8
Hayır	47	11,2	11,2	100,0
Toplam	421	100,0	100,0	

Araştırma dâhilindeki öğrencilerin evde ders çalışma ortamı olup olmadığı dağılımını incelendiğinde %88,8'inin “evet” dediği, %11,2'sinin “hayır” dediği görülmektedir. Tabloya bakıldığında öğrencilerin büyük çoğunluğunun, evde ders çalışma ortamına sahip olduğu yorumu yapılabilir. Öğrencinin evde ders çalışma ortamının olması; kendisine ait odasının olmasıyla, evde yaşayan birey sayısıyla paralellik göstermektedir.

4.2. 6-12 Yaş Arası Öğrencilerin Sosyal Uyumlarını Etkileyen Faktörlere Yönelik Bulgular

Bulguların birinci bölümünde öğrencilere ve ailelerine ilişkin sosyo-ekonomik, kültürel ve demografik özelliklere yer verilmiştir. Bu bölümde ise 6-12 yaş arası öğrencilerin sosyal uyumlarını etkileyen sosyo-ekonomik, sosyo-demografik, sosyo-kültürel özelliklerine ilişkin bulgulara değinilmiştir.

Araştırmaya katılan 421 öğrencinin sosyal uyumuna ilişkin bulguları elde etmek için “Sosyal Uyum Envanteri” kullanılmıştır. Envanterde öğrencilerin sağlık uyumu, duygusal uyumu, sosyal uyumu ve aile çevresine ilişkin uyumları ölçülmüş, dört alt ölçeğin birbirine yakın olmasından dolayı öğrencilerin genel uyumu da göz önünde bulundurulmuştur. Bulgular ortaya konulurken “sosyal uyum” alt ölçeği kullanılmıştır. “Sosyal Uyum Envanterine” ilişkin bilgilere veri toplama araçları bölümünde ayrıntılı bir şekilde yer verilmiştir.

Tablo 23: Öğrencileri sosyal uyum envanterinden aldıkları puanlar

	Kız	Erkek	Toplam
	Ortalama	Ortalama	Ortalama
Aile	8,0	8,2	8,1
Sağlık	6,5	7,7	7,1
Sosyal	10,0	9,9	10,0
Duygusal	10,0	9,2	9,6
Genel	34,6	35,0	34,8

Araştırmaya dâhil edilen öğrencilerin sosyal uyum envanterinden elde edilen puanları incelendiğinde her iki cinsten de sağlık ile ilgili almış oldukları uyum puanlarının daha yüksek olduğu görülmektedir. Diğer uyum puanları incelendiğinde, aile çevresine uyum ikinci sırada, duygusal uyum ile ilgili puanları üçüncü sırada, sosyal uyum puanları ise dördüncü sırada görülmektedir. Envanterin özellikleri göz önünde bulundurulduğunda, öğrencilerin genel ve sosyal uyum puanlarının ortalama bir düzeyde olduğu söylenebilir.

Tablo 24: Cinsiyet değişkenine göre sosyal uyum puanları

	Sosyal			Sonuç
	Ortalama	Sayı	t	
Kız	10,0	222	0,119	p>0,05
Erkek	9,9	196	0,120	p>0,05
Belirtmek istemiyorum	8,3	3	-	-
Toplam	9,9	421	-	-

Araştırma kapsamındaki öğrencilerin cinsiyet değişkenine göre sosyal uyum puanları incelendiğinde istatistiksel anlamda kız ve erkek öğrencilerin sosyal uyum puanları arasında anlamlı bir farklılık görülmemektedir. Işıklar, Bilgin ve Bilgin'in³ yaptıkları araştırmaya göre kızların sosyal uyum puanlarının daha yüksek olduğu saptanmıştır. Bu araştırma, Işıklar ve arkadaşlarının yaptığı araştırma sonuçlarına paralellik göstermemektedir.

³ Işıklar, A., Bilgin, M., ve Bilgin, M., (2015). İlkokul Öğrencilerinin Okula Sosyal Uyum Düzeylerinin İncelenmesi, Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt:4 Sayı:2

Tablo 25: Öğrencilerin annelerinin öğrenim değişkenine göre sosyal uyum puanları

		Sosyal		
		Ortalama	Sayı	Sütun N %
Annelerin öğrenim durumu nedir?	İlkokul	10,0	141	33,5%
	Ortaokul	9,6	111	26,4%
	Lise	10,0	100	23,8%
	Üniversite	10,4	52	12,4%
	Yüksek lisans	9,9	17	4,0%
Annelerin öğrenim durumu nedir?	(J) Annelerin öğrenim durumu nedir?	Ortalamalar arası Fark (I-J)	Std. Hata	P
İlkokul	Ortaokul	,414	,476	,385
	Lise	,065	,490	,894
	Üniversite	-,330	,608	,588
	Yüksek lisans	,153	,962	,874
Ortaokul	İlkokul	-,414	,476	,385
	Lise	-,348	,517	,501
	Üniversite	-,744	,630	,238
	Yüksek lisans	-,261	,976	,790
Lise	İlkokul	-,065	,490	,894
	Ortaokul	,348	,517	,501
	Üniversite	-,395	,641	,538
	Yüksek lisans	,088	,983	,929
Üniversite	İlkokul	,330	,608	,588
	Ortaokul	,744	,630	,238
	Lise	,395	,641	,538
	Yüksek lisans	,483	1,047	,645
Yüksek lisans	İlkokul	-,153	,962	,874
	Ortaokul	,261	,976	,790
	Lise	-,088	,983	,929
	Üniversite	-,483	1,047	,645

Araştırma kapsamındaki öğrencilerin annelerinin meslek değişkenine göre sosyal uyum puanlarına bakıldığında, istatistiksel anlamda anlamlı bir farklılık görülmemekle ($p>0,05$) birlikte annelerinin öğrenim durumu ortaokul olan öğrencilerin sosyal uyum puanları daha yüksek görülmektedir. Puan sıralamasına bakıldığında, annesinin öğrenimi durumu yüksek lisans olanların sosyal uyum puanları ikinci sırada, ilkokul olanlar üçüncü sırada, üniversite olanların dördüncü olduğu görülmektedir.

Öğrencilerin annelerinin öğrenim durumunun istatistiksel anlamda sosyal uyum üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığı görülmektedir.

Tablo 26: Öğrencilerin babalarının öğrenim değişkenine göre sosyal uyum puanları

		Sosyal		
		Ortalama	Sayı	Sütun N %
Babanızın öğrenim durumu nedir?	İlkokul	10,1	102	24,2%
	Ortaokul	9,7	120	28,5%
	Lise	10,2	110	26,1%
	Üniversite	9,6	68	16,2%
	Yüksek lisans	10,0	21	5,0%
(I) Babanızın öğrenim durumu nedir?	(J) Babanızın öğrenim durumu nedir?	Ortalamalar arası Fark (I-J)	Std. Hata	P
İlkokul	Ortaokul	,402	,505	,426
	Lise	-,082	,515	,874
	Üniversite	,495	,587	,399
	Yüksek lisans	,175	,898	,846
Ortaokul	İlkokul	-,402	,505	,426
	Lise	-,484	,495	,328
	Üniversite	,093	,569	,871
	Yüksek lisans	-,227	,886	,798
Lise	İlkokul	,082	,515	,874
	Ortaokul	,484	,495	,328
	Üniversite	,577	,578	,319
	Yüksek lisans	,257	,892	,774
Üniversite	İlkokul	-,495	,587	,399
	Ortaokul	-,093	,569	,871
	Lise	-,577	,578	,319
	Yüksek lisans	-,320	,936	,732
Yüksek lisans	İlkokul	-,175	,898	,846
	Ortaokul	,227	,886	,798
	Lise	-,257	,892	,774
	Üniversite	,320	,936	,732

Araştırma kapsamındaki öğrencilerin babalarının meslek değişkenine göre sosyal uyum puanlarına bakıldığında, istatistiksel anlamda anlamlı bir farklılık görülmemekle birlikte babalarının öğrenim durumu üniversite olan öğrencilerin sosyal uyum puanları daha yüksek görünmektedir. Puan sıralamasını babasının öğrenimi durumu ortaokul olanların sosyal uyum puanları ikinci sırada, yüksek lisans olanlar

üçüncü sırada, ilkokul olanların dördüncü sırada olduğu görülmektedir. Öğrencilerin babalarının öğrenim durumunun, istatistiksel anlamda sosyal uyum üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığı görülmektedir.

Tablo 27: Öğrencilerin annelerinin meslek değişkenine göre sosyal uyum puanları

		Sosyal		
		Ortalama	Sayı	Sütun N %
Annemin mesleği nedir?	Çalışmıyor	9,8	277	65,8%
	Öğretmen	9,9	14	3,3%
	Doktor	11,7	3	0,7%
	Mühendis	11,0	2	0,5%
	Muhasebeci	10,3	7	1,7%
	Hemşire	9,0	5	1,2%
	Diğer	10,3	113	26,8%
Annemin mesleği nedir?	(J) Annemin mesleği nedir?	Ortalamalar arası Fark (I-J)	Std. Hata	P
Çalışmıyor	Öğretmen	-,077	1,028	,940
	Doktor	-1,887	2,178	,387
	Mühendis	-1,220	2,662	,647
	Muhasebeci	-,506	1,436	,725
	Hemşire	,780	1,693	,645
	Diğer	-,539	,419	,199
Öğretmen	Çalışmıyor	,077	1,028	,940
	Doktor	-1,810	2,387	,449
	Mühendis	-1,143	2,836	,687
	Muhasebeci	-,429	1,737	,805
	Hemşire	,857	1,954	,661
	Diğer	-,461	1,063	,664
Doktor	Çalışmıyor	1,887	2,178	,387
	Öğretmen	1,810	2,387	,449
	Mühendis	,667	3,424	,846
	Muhasebeci	1,381	2,589	,594
	Hemşire	2,667	2,740	,331
	Diğer	1,348	2,194	,539
Mühendis	Çalışmıyor	1,220	2,662	,647
	Öğretmen	1,143	2,836	,687
	Doktor	-,667	3,424	,846
	Muhasebeci	,714	3,008	,812
	Hemşire	2,000	3,139	,524
	Diğer	,681	2,676	,799

Tablo 28:Öğrencilerin annelerinin meslek değişkenine göre sosyal uyum puanları (Devam)

Muhasebeci	Çalışmıyor	,506	1,436	,725
	Öğretmen	,429	1,737	,805
	Doktor	-1,381	2,589	,594
	Mühendis	-,714	3,008	,812
	Hemşire	1,286	2,197	,559
	Diğer	-,033	1,461	,982
Hemşire	Çalışmıyor	-,780	1,693	,645
	Öğretmen	-,857	1,954	,661
	Doktor	-2,667	2,740	,331
	Mühendis	-2,000	3,139	,524
	Muhasebeci	-1,286	2,197	,559
	Diğer	-1,319	1,714	,442
Diğer	Çalışmıyor	,539	,419	,199
	Öğretmen	,461	1,063	,664
	Doktor	-1,348	2,194	,539
	Mühendis	-,681	2,676	,799
	Muhasebeci	,033	1,461	,982
	Hemşire	1,319	1,714	,442

Araştırma kapsamındaki öğrencilerin annelerinin meslek değişkenine göre aldıkları sosyal uyum puanları incelendiğinde öğrencilerden 277'nin annesi çalışmıyor ve almış oldukları sosyal uyum puanları 9,8 olarak görülmektedir. Diğer şekilde belirten 113 öğrencinin sosyal uyum puanları 10,3'tür. Öğrencilerden 14 kişinin annesi öğretmen ve sosyal uyum puanları 9,9'dur. Öğrencilerin 7'sinin annesi muhasebeci ve aldıkları sosyal uyum puanları 10,3'tür. Annesi doktor olan 3 öğrencinin sosyal uyum puanı 11,7'dir. Öğrencilerden 2'sinin annesi ise mühendis ve sosyal uyum puanları 11,7'dir. Meslek değişkenine bakıldığında annesi hemşire olanların sosyal uyum puanları en yüksek olarak saptanmıştır. Bunu sırasıyla çalışmıyor, öğretmen, diğer, muhasebeci ve doktor şeklinde belirtenler takip etmektedir. Annenin mesleğinin, sosyal uyum üzerinde istatistiksel olarak etkisinin olmadığı saptanmıştır.

Tablo 29: Öğrencilerin babalarının meslek değişkenine göre sosyal uyum puanları

		Sosyal		
		Ortalama	Sayı	Sütun N %
Babanızın mesleği nedir?	Çalışmıyor	9,4	7	1,7%
	Öğretmen	8,7	12	2,9%
	Doktor	11,3	7	1,7%
	Mühendis	9,8	16	3,8%
	Muhasebeci	11,1	11	2,6%
	Diğer	9,9	368	87,4%
(I) Babanızın mesleği nedir?	(J) Babanızın mesleği nedir?	Ortalamalar arası Fark (I-J)	Std. Hata	P
Çalışmıyor	Öğretmen	,762	1,781	,669
	Doktor	-1,857	2,001	,354
	Mühendis	-,321	1,697	,850
	Muhasebeci	-1,662	1,810	,359
	Diğer	-,517	1,428	,718
Öğretmen	Çalışmıyor	-,762	1,781	,669
	Doktor	-2,619	1,781	,142
	Mühendis	-1,083	1,430	,449
	Muhasebeci	-2,424	1,563	,122
	Diğer	-1,279	1,098	,245
Doktor	Çalışmıyor	1,857	2,001	,354
	Öğretmen	2,619	1,781	,142
	Mühendis	1,536	1,697	,366
	Muhasebeci	,195	1,810	,914
	Diğer	1,340	1,428	,349
Mühendis	Çalışmıyor	,321	1,697	,850
	Öğretmen	1,083	1,430	,449
	Doktor	-1,536	1,697	,366
	Muhasebeci	-1,341	1,466	,361
	Diğer	-,196	,956	,838
Muhasebeci	Çalışmıyor	1,662	1,810	,359
	Öğretmen	2,424	1,563	,122
	Doktor	-,195	1,810	,914
	Mühendis	1,341	1,466	,361
	Diğer	1,145	1,146	,318
Diğer	Çalışmıyor	,517	1,428	,718
	Öğretmen	1,279	1,098	,245
	Doktor	-1,340	1,428	,349
	Mühendis	,196	,956	,838
	Muhasebeci	-1,145	1,146	,318

Araştırma kapsamındaki öğrencilerin babalarının meslek değişkenine göre aldıkları sosyal uyum puanları incelendiğinde öğrencilerden 368'inin babası diğer mesleklerde çalışıyor ve almış oldukları sosyal uyum puanları 9,9 olarak görülmektedir. Öğretmen olarak belirten 12 öğrencinin sosyal uyum puanları 8,7'dir. Öğrencilerden 16 kişinin babası mühendis ve sosyal uyum puanları 9,8'dir. Öğrencilerin 7'sinin babası doktor ve aldıkları sosyal uyum puanları 11,3'tür. Babası mühendis olan 11 öğrencinin sosyal uyum puanı 11,1'dir. Meslek değişkenine bakıldığında babası öğretmen olanların sosyal uyum puanları en yüksek olarak görülmektedir. Bunu sırasıyla çalışmıyor, diğer ve muhasebeci, doktor şeklinde belirtenler takip etmektedir. Meslek değişkeninin sosyal uyumu etkilemediği saptanmıştır.

Tablo 29: Kız öğrencilerin rehberlik servisinde başvurma değişkenine göre sosyal uyum puanları

			Sosyal			
			Ortalama	Sayı	t	p
Kız	Bir problem yaşadığınızda ya da bir şey danışmak istediğinizde rehberlik servisine gitmeyi düşünür müsünüz?	Evet	10,2	99	0,914	0,362
		Hayır	9,8	123		

Araştırmaya dâhil edilen kız öğrencilerin bir problem yaşadıklarında ya da bir şey danışmak istediklerinde rehberlik servisine başvurma değişkenine bakıldığında “evet” diyenlerin sosyal uyum puanları 10,2'dir. Öğrencilerin bir problem yaşadıklarında ya da bir şey danışmak istediklerinde rehberlik servisine başvurma değişkenine göre “hayır” diyenlerin sosyal uyum puanları ise 9,8'dir. İstatistiksel anlamda, anlamlı bir farklılık bulunmamakla birlikte “hayır” olarak belirten kız öğrencilerin sosyal uyumları daha yüksek görülmektedir

Tablo 30: Erkek öğrencilerin rehberlik servisine başvurma değişkenine göre sosyal uyum puanları

			Sosyal			
			Ortalama	Sayı	t	p
Erkek	Bir problem yaşadığınızda ya da bir şey danışmak istediğinizde rehberlik servisine gitmeyi düşünür müsünüz?	Evet	9,8	71	-0,382	0,703
		Hayır	10,0	125		

Araştırmaya dâhil edilen erkek öğrencilerin bir problem yaşadıklarında ya da bir şey danışmak istediklerinde rehberlik servisine başvurma değişkenine bakıldığında “evet” diyenlerin sosyal uyum puanları 9,8'dir. Öğrencilerin bir problem yaşadıklarında ya da bir şey danışmak istediklerinde rehberlik servisine başvurma değişkenine göre

“hayır” olarak belirtenlerin sosyal uyum puanları ise 10’dur. İstatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamakla birlikte “evet” diyen erkek öğrencilerin sosyal uyumları daha yüksek görülmektedir.

Tablo 31: Kız öğrencilerin bir eğitim dönemi boyunca rehberlik servisine gitme sıklığı değişkenine göre sosyal uyum puanları

			Sosyal		
			Ortalama	Sayı	Sütun N %
Kız	Bir eğitim- öğretim dönemi boyunca rehberlik servisine ne sıklıkta gidirsiniz?	Sık sık	13,2	10	4,5%
		Bazen	8,7	36	16,2%
		Nadiren	10,9	50	22,5%
		Hiç gitmem	9,7	126	56,8%
		Toplam	10,0	222	100,0%

Araştırma kapsamındaki kız öğrencilerin bir eğitim dönemi boyunca rehberlik servisine gitme sıklığı değişkenine göre sosyal uyum puanları incelendiğinde “bazen” diyenlerin sosyal uyum puanları 8,7 ve istatistiksel anlamda en yüksek sosyal uyum puanına sahip öğrenciler olarak saptanmıştır. Bunu “hiç gitmem” olarak belirten kız öğrenciler takip etmekte, sosyal uyum puanları 9,7’dir. Bunu daha sonra “nadiren” şeklinde belirten kız öğrenciler takip etmekte ve sosyal uyum puanları 10,9’dur. Son olarak “sık sık” giderim şeklinde belirten kız öğrencilerin sosyal uyum puanları 13,2’dir ve istatistiksel anlamda en düşük sosyal uyuma sahip öğrencilerdir. Rehberlik servisine gitme sıklığı ve sosyal uyum puanları arasında istatistiksel anlamda, anlamlı bir fark saptanamamıştır.

Tablo 32: Erkek öğrencilerin bir eğitim dönemi boyunca rehberlik servisine gitme sıklığı değişkenine göre sosyal uyum puanları

			Sosyal		
			Ortalama	Sayı	Sütun N %
Erkek	Bir eğitim- öğretim dönemi boyunca rehberlik servisine ne sıklıkta gidirsiniz?	Sık sık	8,3	8	4,1%
		Bazen	9,7	31	15,8%
		Nadiren	10,6	42	21,4%
		Hiç gitmem	9,9	115	58,7%
		Toplam	9,9	196	100,0%

Araştırma kapsamındaki erkek öğrencilerin bir eğitim dönemi boyunca rehberlik servisine gitme sıklığı değişkenine göre sosyal uyum puanları incelendiğinde “sık sık” diyenlerin sosyal uyum puanları 8,3 ve istatistiksel anlamda en yüksek sosyal

uyuma sahip olanlardır. Bunu “bazen” diyen erkek öğrenciler takip etmekte ve sosyal uyum puanları 9,7’dir. Bunu daha sonra “hiç gitmem” diyen erkek öğrenciler takip etmekte ve sosyal uyum puanları 9,9’dur. Son olarak “nadiren” şeklinde belirten erkek öğrencilerin sosyal uyum puanları 10,6’dır ve istatistiksel anlamda en düşük sosyal uyuma sahip öğrencilerdir. Çizelge 30 ve çizelge 32’ye bakıldığında hem kız hem erkek öğrencilerin rehberlik servisine gitme sıklığı oransal olarak düşük görülmektedir. Bu durum öğrencilerin rehberlik servisinin okullarda gerçekleştirdiği kişisel, mesleki, eğitsel rehberlik çalışmalarının işlevini ve görev tanımının iyi bilmemeleriyle açıklanabilir. Bu nedenle okullarda mevcut rehberlik servisinin buna yönelik çalışmalara ağırlık vermesi gerekmektedir.

Tablo 33: Öğrencilerin sahip oldukları kardeş sayısı değişkenine göre sosyal uyum puanları

		Sosyal		
		Ortalama	Sayı	Sütun N %
Kaç kardeşiniz var?	1	9,8	244	58,0%
	2	10,0	84	20,0%
	3	9,9	34	8,1%
	4	12,1	14	3,3%
	5	10,7	3	0,7%
	6	10,1	42	10,0%
(I) Kaç kardeşiniz var?	(J) Kaç kardeşiniz var?	Ortalamalar arası Fark (I-J)	Std. Hata	P
1	2	-,278	,473	,557
	3	-,183	,684	,789
	4	-2,313*	1,027	,025
	5	-,908	2,170	,676
	6	-,337	,624	,589
2	1	,278	,473	,557
	3	,095	,759	,901
	4	-2,036	1,078	,060
	5	-,631	2,195	,774
	6	-,060	,706	,933
3	1	,183	,684	,789
	2	-,095	,759	,901
	4	-2,130	1,186	,073
	5	-,725	2,250	,747
	6	-,154	,862	,858

Tablo 33: Öğrencilerin sahip oldukları kardeş sayısı değişkenine göre sosyal uyum puanları (Devam)

4	1	2,313*	1,027	,025
	2	2,036	1,078	,060
	3	2,130	1,186	,073
	5	1,405	2,377	,555
	6	1,976	1,153	,087
	5	1	,908	2,170
2		,631	2,195	,774
3		,725	2,250	,747
4		-1,405	2,377	,555
6		,571	2,232	,798
6		1	,337	,624
	2	,060	,706	,933
	3	,154	,862	,858
	4	-1,976	1,153	,087
	5	-,571	2,232	,798

Araştırma kapsamındaki öğrencilerin sahip oldukları kardeş değişkenine göre aldıkları sosyal uyum puanları incelendiğinde tek kardeşe sahip olanların sosyal uyum puanlarının daha yüksek olduğu görülmektedir. En düşük sosyal uyum puanına sahip olanlar dört kardeşe sahip olanlardır.

Kardeş sayısı arttıkça anne-babanın çocuğa ayırdıkları zaman ve ilgi düzeyi de azalmaktadır. Çocuk sayısının az olmasına bağlı olarak anne-babanın ilgisi çok dağılmadığından ve çocuğun ruhsal-duygusal gereksinimleri karşılandığından sosyal uyum düzeylerinin de yüksek olduğu yorumu yapılabilir.

Tablo 34: Öğrencilerin aile gelir durumu değişkenine göre sosyal uyum puanları

		Sosyal		
		Ortalama	Sayı	Sütun N %
Ailenizin gelir durumu nedir?	1000 TL	10,3	32	7,6%
	1000-1500 TL	9,3	71	16,9%
	1500-3000 TL	10,0	201	47,7%
	3000-5000 TL	10,1	71	16,9%
	5000 TL ve üzeri	10,1	46	10,9%
Ailenizin gelir durumu nedir?	(J) Ailenizin gelir durumu nedir?	Ortalamalar arası Fark (I-J)	Std. Hata	P
1000 TL	1000-1500 TL	,912	,797	,253
	1500-3000 TL	,210	,713	,768
	3000-5000 TL	,194	,797	,808
	5000 TL ve üzeri	,163	,862	,850
1000-1500 TL	1000 TL	-,912	,797	,253
	1500-3000 TL	-,702	,517	,175
	3000-5000 TL	-,718	,628	,254
	5000 TL ve üzeri	-,749	,709	,291
1500-3000 TL	1000 TL	-,210	,713	,768
	1000-1500 TL	,702	,517	,175
	3000-5000 TL	-,017	,517	,974
	5000 TL ve üzeri	-,047	,612	,939
3000-5000 TL	1000 TL	-,194	,797	,808
	1000-1500 TL	,718	,628	,254
	1500-3000 TL	,017	,517	,974
	5000 TL ve üzeri	-,031	,709	,966
5000 TL ve üzeri	1000 TL	-,163	,862	,850
	1000-1500 TL	,749	,709	,291
	1500-3000 TL	,047	,612	,939
	3000-5000 TL	,031	,709	,966

Araştırmaya katılan öğrencilerin ailelerinin gelir durumu değişkenine göre sosyal uyum puanlarına bakıldığında ailenin gelir durumunun öğrencilerin sosyal uyumları üzerinde anlamlı olmadığı görülmektedir. Bulgular Işıklar, Bilgin ve Bilgin'in⁴ yaptıkları araştırmaya göre gelir düzeyi yüksek olan öğrencilerin sosyal uyum

⁴ Işıklar, A., Bilgin, M., ve Bilgin, M., (2015). İlkokul Öğrencilerinin Okula Sosyal Uyum Düzeylerinin İncelenmesi, Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt:4 Sayı:2

puanlarının daha yüksek olduğu saptanmıştır. Bu araştırma Işıklar ve arkadaşlarının yaptığı araştırma sonuçlarına ters düşmektedir.

Tablo 35: Sosyal-kültürel faaliyetlere katılma değişkenine göre sosyal uyum puanları

		Sosyal								
		Kız			Erkek			Toplam		
		Ortalama	Sayı	Sütun N %	Ortalama	Sayı	Sütun N %	Ortalama	Sayı	Sütun N %
Sinema, tiyatro kültürel faaliyetlere katılım durumunuz nedir?	Spor yaparım	10,8	74	33,3%	9,7	87	44,4%	10,2	161	38,5%
	Tiyatroya giderim	11,2	27	12,2%	8,8	12	6,1%	10,5	39	9,3%
	Sinemaya giderim	10,1	84	37,8%	10,5	55	28,1%	10,2	139	33,3%
	Katıldığım sosyal kültürel bir faaliyet yoktur	9,8	41	18,5%	10,7	38	19,4%	10,3	79	18,9%
	Diğer	10,2	45	20,3%	9,4	23	11,7%	9,9	68	16,3%
	Toplam	10,0	222	100,0%	9,9	196	100,0%	10,0	418	100,0%

Çalışmaya dâhil olan öğrencilerin sosyal-kültürel faaliyetlere katılım değişkenine göre sosyal uyumlarına bakıldığında sosyal uyum puanlarının ortalama bir düzeyde olduğu görülmektedir.

Sosyo-kültürel faaliyetlerin çocuk gelişiminin her aşamasında, ruhsal-duygusal ve bedensel sağlığını başta olmak üzere her yönde olumlu etkilediği bilinmektedir. Çocuğun ilgi alanına giren faaliyetler, çocuğun kendini ve yeteneklerini keşfetmesi, yaratıcılığının gelişmesi, zihinsel becerilerini çalıştırması ve bedensel faaliyetlerle vücudunu kullanması gelişimi üzerinde olumlu etki yapmaktadır. Çocuğun genellikle ilgisini çeken müzik, resim, dans gibi aktiviteler çocuğu rahatlatmaktadır. Herhangi bir sanat etkinliğine ve sosyo-kültürel faaliyetlere katılan çocuk, yaratıcılığını ve yeteneklerini kullanmayı, sorunlara farklı çözümler üretmeyi, daha iyi odaklanmayı, iş birliği halinde çalışmayı öğrenmektedir. Bununla birlikte hayal gücü, bilgi ve becerileri gelişmektedir. Enerjisini faydalı faaliyetlerde kullandığında kendisine ve çevreye zarar verme eğilimi de azalmaktadır (rehberogretmen, 28.07.2018.) Sosyal-kültürel faaliyetlerin çocukları birçok yönden olumlu etkilediği söylenebilir. Okulların sadece akademik başarıya odaklanmaması, çocukları psiko-sosyal yönden de beslemesi

gerekmektedir. Mevcut birimlerin, okul yönetiminin sağlıklı bireyler için kaynaklarını kullanmaları ve çocukları sosyal-kültürel faaliyetlere yönlendirmeleri sağlanabilir.

Tablo 36: Öğrencilerin boş zaman değerlendirme değişkenine göre sosyal uyum puanları

		Sosyal								
		Kız			Erkek			Toplam		
		Ortalama	Sayı	Sütun N %	Ortalama	Sayı	Sütun N %	Ortalama	Sayı	Sütun N %
Boş zamanınızı nasıl değerlendirirsiniz?	Kitap okurum	10,2	110	49,5%	10,5	68	34,7%	10,3	178	42,6%
	Arkadaşlarımla zaman geçiririm	9,9	77	34,7%	9,8	77	39,3%	9,8	154	36,8%
	Sinemaya giderim	11,0	7	3,2%	11,4	8	4,1%	11,2	15	3,6%
	Ailemle zaman geçiririm	10,7	85	38,3%	10,4	58	29,6%	10,6	143	34,2%
	Müzik dinlerim	10,5	63	28,4%	9,8	39	19,9%	10,2	102	24,4%
	Kursa giderim	10,3	17	7,7%	10,6	18	9,2%	10,5	35	8,4%
	Diğer	11,2	32	14,4%	10,3	35	17,9%	10,7	67	16,0%
	Toplam	10,0	222	100,0%	9,9	196	100,0%	10,0	418	100,0%

Araştırma kapsamındaki öğrencilerin boş zaman değerlendirme değişkenine göre sosyal uyumlarına bakıldığında kız ve erkek öğrencilerin boş zaman değerlendirmelerinde her iki cinsin de arkadaşlarla zaman geçirme sosyal uyum puanlarının daha yüksek olduğu görülmektedir. Arkadaşlarla zaman geçirmenin sosyal uyum üzerinde olumlu bir etkisinin olduğu söylenebilir.

Boş zaman, kişinin kendi kontrolü altında olan, nasıl kullanacağını kişinin karar verdiği zaman olarak tanımlanmaktadır. Boş ya da serbest zaman kişinin istemesine bağlı olmakla birlikte gereğinden fazla boş zaman can sıkıntısına, engellenmişlik duygusuna, düşük özgüven ve benlik saygısına, strese ve sosyal uyuma sorununa yol açabilmektedir. Yararlı ve nitelikli faaliyetlerde kullanılan boş ya da serbest zaman bireyi rahatlama, stresi azaltma, bireyin kişisel gelişimini ve sosyalleşmesi gibi faydalar sağlamaktadır (Gibson ve Mitchell, 2016). Öğrencilerin yaşam kalitelerini artırmak, yüksek benlik algısına sahip olmalarını sağlamak, psiko-sosyal yönden daha güçlü bireyler yetiştirmek için okulun, ailenin ve öğretmenlerin öğrencilere bu bakımdan destek vermeleri ve öğrencileri yönlendirmeleri gerekmektedir.

Tablo 37: Öğrencilerin evde sorun yaşadıklarında destek aldıkları kişi değişkenine göre sosyal uyumları

	Sosyal								
	Kız			Erkek			Toplam		
	Ortalama	Sayı	Sütun N %	Ortalama	Sayı	Sütun N %	Ortalama	Sayı	Sütun N %
Anneden destek alırım	10,0	160	72,1%	9,9	129	65,8%	10,0	289	69,1%
Babadan destek alırım	10,4	33	14,9%	9,7	39	19,9%	10,0	72	17,2%
Kardeşten destek alırım	10,9	14	6,3%	10,8	8	4,1%	10,8	22	5,3%
Hiç kimseden destek almam	8,9	19	8,6%	10,8	19	9,7%	9,9	38	9,1%
Diğer	11,7	12	5,4%	8,7	12	6,1%	10,2	24	5,7%

Öğrencilerin evde sorun yaşadıklarında destek aldıkları kişi değişkenine bakıldığında araştırma kapsamındaki öğrencilerin sosyal uyumlarının ortalama bir düzeyde olduğu görülmektedir. Anneden ve babadan destek alan erkek öğrencilerin sosyal uyumu kız öğrencilerin aldıkları sosyal uyum puanından anlamlı bir farklılık göstermese de istatistiksel anlamda sosyal uyumlarının daha yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 38: Öğrencilerin okulda sorun yaşadıklarında destek aldıkları kişi değişkenine göre sosyal uyumları

	Sosyal								
	Kız			Erkek			Toplam		
	Ortalama	Sayı	Sütun N %	Ortalama	Sayı	Sütun N %	Ortalama	Sayı	Sütun N %
Sınıf öğretmeninden	9,7	152	68,5%	9,9	141	71,9%	9,8	293	70,1%
Müdürden	9,0	1	0,5%	8,6	7	3,6%	8,6	8	1,9%
Rehberlik servisinden	11,9	18	8,1%	9,9	9	4,6%	11,3	27	6,5%
Hiç kimseden	10,8	29	13,1%	9,8	33	16,8%	10,3	62	14,8%
Diğer	10,5	28	12,6%	11,1	11	5,6%	10,7	39	9,3%

Araştırma kapsamındaki öğrencilerin okulda sorun yaşadıklarında destek aldıkları kişi değişkenine göre sosyal uyum puanlarına bakıldığında destek aldıkları kişiye göre sosyal uyumlarında anlamlı bir farklılık görülmemekle birlikte en anlamlı farklılık erkek öğrencilerin ve kız öğrencilerin rehberlik servisinden aldıkları desteğe

bağlı olarak değişen sosyal uyum puanlarıdır. Erkek ğrencilerin sosyal uyumları kız öğrencilere göre istatistiksel anlamda daha yüksek görülmektedir.

Sınıf ğretmenliğinin amacı; ğrenci, okul, aile ile yönetim arasındaki iletişimi sağlamak, öğrencilerin yaşadıkları sorunlarıyla yakından ilgilenmektir. Sınıf ğretmeni olarak atanmış herhangi bir branş ğretmeni; o sınıfın öğrencileriyle zaman zaman toplantılar yapmakta, öğrencilere okul kuralları ve öğrencilerin sahip oldukları haklar konusunda bilgi vermekte, belirli gün ve haftalarda faaliyetlere katılacak öğrencileri belirlemekte, kulüplere ğrenci seğme gibi işleri yürütmektedirler. Sınıf ğretmenleri ayrıca öğrencilerin başarısızlık, uyum sağlayamama, davranış problemleriyle ilgilenmekte ve gerektiği yerlerde rehber öğretmenlerle iş birliği yapmaktadır (Kuzgun, 2013). Tablo incelendiğinde Kuzgun'un yapmış olduğu tanımlamaya bakarak sınıf ğretmenlerinin mesleki rol ve işlevlerinin öğrenciler tarafından benimsendiği ve anlaşıldığı yorumu yapılabilir.

Tablo 39: Öğrencilerin anne-babasının birlikte olma değişkenine göre sosyal uyumlarının karşılaştırılması

		Sosyal		
		Ortalama	Sayı	Sütun N %
Anne ve babanız birlikte mi?	Boşandı	11,0	20	4,8%
	Birlikte	9,9	390	92,6%
	Anne vefat etti, baba yaşıyor	11,3	6	1,4%
	Baba vefat etti, anne yaşıyor	8,2	5	1,2%
Anne ve babanız birlikte mi?	(J) Anne ve babanız birlikte mi?	Ortalamalar arası Fark (I-J)	Std. Hata	P
Boşandı	Birlikte	1,055	,856	,219
	Anne vefat etti, baba yaşıyor	-,383	1,739	,826
	Baba vefat etti, anne yaşıyor	2,750	1,868	,142
Birlikte	Boşandı	-1,055	,856	,219
	Anne vefat etti, baba yaşıyor	-1,438	1,537	,350
	Baba vefat etti, anne yaşıyor	1,695	1,681	,314
Anne vefat etti, baba yaşıyor	Boşandı	,383	1,739	,826
	Birlikte	1,438	1,537	,350
	Baba vefat etti, anne yaşıyor	3,133	2,262	,167
Baba vefat etti, anne yaşıyor	Boşandı	-2,750	1,868	,142
	Birlikte	-1,695	1,681	,314
	Anne vefat etti, baba yaşıyor	-3,133	2,262	,167

Araştırma dâhilindeki öğrencilerin anne-babasının birlikte olma değişkenine göre sosyal uyumlarına bakıldığında annesi ve babası boşanan öğrencilerin sosyal uyumlarının hem erkek hem kız öğrencilerde daha düşük olduğu görülmektedir.

Parçalanmış aileler ölüm, boşanma ebeveynlerin ayrı yaşaması nedeniyle ebeveynlerden birisinin bulunmadığı aile tipi olarak tanımlanmaktadır. Çocuğun toplumsal kişilik ve davranış özellikleri ve eğitim kurumundaki akademik başarısı üzerinde parçalanmış aileler, belirleyici etkilerde bulunmaktadır. Çocuğun fizyolojik gereksinimlerinin karşılanması haricinde çocuğun gelişim sürecindeki aileden en temel beklentisi, duygusal destektir. Çocuğun toplumsal kişiliğinin gelişimde anne ve babanın duygusal desteği, çocuğu olumlu yönde etkilemektedir. Çocuğun ebeveyniyle çeşitli sebeplerden dolayı görüşmemesi, uzak kalması, ailenin çocuk üzerindeki duygusal

işlevlerini azaltmaktadır. Parçalanmış ailenin bir üyesi olan çocuk; düşük bir öz benliğe sahip, çekingen, suç işlemeye eğilimli, ruhsal-duygusal ve sosyal uyumsuzluk sorunlarına sahip birer bireye dönüşmektedir (Topses, 2014). Her çocuk için en ideal yaşam biçimi ebeveynleriyle geçirdiği yaşam biçimi olarak görülmektedir. Anne, baba ve çocuklardan oluşan ailelerin yapısı çocuğun ruhsal, psiko-sosyal gelişimi ve sosyal uyumu açısından büyük bir önem arz etmektedir. Huzurlu, sevgi dolu, paylaşımın yüksek olduğu aile ortamı, çocuğun kendini güvende hissetmesini sağlamaktadır. Böyle bir aile ortamının en önemli koşulu ebeveynler arasındaki uyumdur. Aksi takdirde ruhsal, sosyal yönden çocuklar mutsuz olabilmektedir. Elmacı'nın⁵ Kocaeli'de 15-18 yaşları arasındaki ortaöğretim düzeyinde olan 203 öğrenci ile yaptığı araştırmada bütünlüğünü koruyan aileye sahip ergenlerin, parçalanmış aileye sahip ergenlere göre, kişisel, sosyal ve genel uyum düzeyleri yönünden daha uyumlu oldukları görülmüştür.

Tablo 40: Öğrencilerin birlikte yaşadıkları kişi değişkenine göre sosyal uyumlarının karşılaştırılması

		Sosyal								
		Kız			Erkek			Toplam		
		Ortalama	Sayı	Sütun N %	Ortalama	Sayı	Sütun N %	Ortalama	Sayı	Sütun N %
Kiminle yaşıyorsunuz?	Diğer	10,5	22	9,9%	10,5	16	8,2%	10,5	38	9,1%
	Anne-baba	9,9	200	90,1%	9,9	180	91,8%	9,9	383	90,9%
	Toplam	10,0	222	100,0%	9,9	196	100,0%	10,0	418	100,0%
Kiminle yaşıyorsunuz?	Sosyal									
		Ortalama		Sayı		t		p		
Anne-baba	9,89		383		-0,913		0,362			
Diğer	10,47		38							
Toplam	10,0		421		-		-			

Araştırma kapsamındaki öğrencilerin birlikte yaşadıkları kişi değişkenine göre sosyal uyumlarına bakıldığında anne ve baba ile birlikte yaşayan öğrencilerin sosyal uyumlarının daha yüksek olduğu görülmektedir. Çizelge 41 ve çizelge 42'ye bakıldığında, aile bütünlüğünün hem kız hem erkek öğrencilerin sosyal uyumunu az da

⁵ Elmacı, Figen, *Parçalanmış ve Bütünlüğünü Koruyan Aileye Sahip Ergenlerin Depresyon ve Uyum Düzeylerinde Sosyal Desteğin Rolü*, Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2001, Yüksek Lisans, pdf formatı Kuram ve uygulamada eğitim bilimleri (6),s:255-267

olsa etkilediğini söylemek mümkündür. Anne-babası birlikte olan ve anne-babasıyla yaşayan öğrencilerin sosyal uyumlarının daha yüksek olduğu görülmektedir. Anne-babanın boşanması ya da ebeveynlerden birinin kaybı çocukların sosyal uyumunu etkileyen etmenlerden biri olarak görülmektedir. Anne- babanın varlığından mahrum kalan çocuk büyük bir duygusal boşluğa düşebilmektedir. Bu tarz bir aile ortamında büyüyen çocuk özdeşim kuracağı ve rol model alacağı kişinin olmaması sonucu çeşitli davranış bozuklukları da geliştirebilmektedir.

Tablo 41: Öğrencilerin aile geçimini sağlayan kişi değişkenine göre sosyal uyumları

		Sosyal		
		Ortalama	Sayı	SütunN%
Geçiminizi kim sağlıyor?	Anne-baba	9,8	141	33,5%
	Anne	11,8	19	4,5%
	Baba	9,9	250	59,4%
	Diğer	10,2	11	2,6%
(I) Geçiminizi kim sağlıyor?	(J) Geçiminizi kim sağlıyor?	Ortalamalar arası Fark (I-J)	Std. Hata	P
Anne-baba	Anne	-1,953*	,911	,033
	Baba	-,019	,393	,961
	Diğer	-,345	1,167	,768
Anne	Anne-baba	1,953*	,911	,033
	Baba	1,933*	,887	,030
	Diğer	1,608	1,413	,256
Baba	Anne-baba	,019	,393	,961
	Anne	-1,933*	,887	,030
	Diğer	-,326	1,149	,777
Diğer	Anne-baba	,345	1,167	,768
	Anne	-1,608	1,413	,256
	Baba	,326	1,149	,777

Araştırma kapsamındaki öğrencilerin aile geçimini sağlayan kişi değişkenine göre sosyal uyumlarına bakıldığında öğrencilerin sosyal uyumlarının ortalama bir düzeyde olduğu söylenebilir. Ancak evin geçimini sağlayan kişinin “anne” olduğunu belirtenlerin sosyal uyumları daha düşük görülmektedir. Bu durum annenin çalışmasından kaynaklı olarak çocuğa yeterli ilgi gösterememesi ve yeteri kadar zaman ayıramamasıyla açıklanabilir.

Tablo 42: Sosyal uyum envanteri cevap frekansları

		Cevaplayan		Gözlem içinde Yüzde
		N	Yüzde	
Sosyal Uyum Envanteri ^a	Gündüzleri sık sık hayal kurar mısınız ?	246	1,7%	58,7%
	Başkalarından kolayca hastalık kapar mısınız?	107	0,7%	25,5%
	Sırf insanlar arasında bulunmak için toplantılara katılmaktan hoşlanır mısınız ?	113	0,8%	27,0%
	Hastalandığımızda doktora gitmekten çekinir misiniz ?	93	0,6%	22,2%
	Bir toplantıda ortamda bulunan önemli kişilerle görüşmek için çaba harcar mısınız ?	220	1,5%	52,5%
	Gözleriniz ışığa karşı çok hassas mıdır ?	181	1,2%	43,2%
	Evden kaçmak için kuvvetli bir istek duyduğunuz oldu mu ?	68	0,5%	16,2%
	Toplantılarda insanları birbirine tanıştırmak sorumluluğunu üzerinize alır mısınız?	146	1,0%	34,8%
	Ara sıra ana- babanızın umutlarını boşa çıkardığımızı düşünür müsünüz ?	173	1,2%	41,3%
	Sık sık hüzünlenir misiniz ?	144	1,0%	34,4%
	Sürekli nezleniz ve astımınız var mıdır ?	79	0,5%	18,9%
	Kalabalık bir gruba karşı konuşmakta güçlük çeker misiniz ?	143	1,0%	34,1%
	Babanızın yaptığı işten dolayı utanç duyar mısınız ?	51	0,3%	12,2%
	Hiç kızıl veya difteri hastalığı geçirdiniz mi ?	65	0,4%	15,5%
	Sessiz ve neşesiz geçen bir toplantıyı neşelendirmede öncü oldunuz mu ?	180	1,2%	43,0%
	Evde sözü geçen daha çok anneniz midir?	184	1,3%	43,9%
	Bir kimsenin size istemediğiniz bir şeyleri yaptırdığı hissine kapılır	150	1,0%	35,8%
	Anne-babanızdan biri sizi haksız yere eleştirdi mi ?	123	0,8%	29,4%
	Herkes yerlerini alıp oturduktan sonra bir toplantıya girecek olsanız çekingenlik duyar mısınız ?	185	1,3%	44,2%
	Kalabalık arasında olsanız bile kendinizi çok defa yalnız hissettiğiniz olur mu?	149	1,0%	35,6%
Ailenizin size istediğiniz yönde ilgi göstermediğini düşünür müsünüz ?	115	0,8%	27,4%	
Sınıfınız karşısında bir konuşma yapmak size zor gelir mi ?	149	1,0%	35,6%	
Sık sık başınız ağrır mı ?	111	0,8%	26,5%	

Tablo 44: Sosyal uyum envanteri cevap frekansları (Devam)

Genellikle babanızla kurduğunuz iletişim istediğiniz yönde midir ?	264	1,8%	63,0%
Uyumanıza engel olacak hiçbir gürültü olmadığında bile sık sık uyumakta güçlük çektiğiniz olur mu ?	135	0,9%	32,2%
Herhangi bir yolculukta yanınızdaki arkadaşınızı konuşmaya ikna eder misiniz ?	185	1,3%	44,2%
Sık sık akşama doğru kendinizi çok yorgun hissedersiniz mi ?	198	1,4%	47,3%
Deprem veya yangın düşüncesi sizi korkutur mu ?	225	1,5%	53,7%
Son zamanlarda zayıfladığınız oldu mu ?	163	1,1%	38,9%
Anne veya babanızdan birinin, istedikleri bir şey karşısında sizden mutlaka uymanızı istedikleri oldu mu ?	211	1,4%	50,4%
Başkalarından yardım istemek size kolay gelir mi?	220	1,5%	52,5%
Yakınlarınızdan birinin hastalığı veya ölümü, ailenizin mutluluğunu olumsuz yönde etkiler mi?	249	1,7%	59,4%
Herhangi bir kazada ciddi bir şekilde yaralandınız mı ?	103	0,7%	24,6%
Parasızlık aile hayatını sizin için çekilmez bir hale getirdi mi ?	110	0,8%	26,3%
Kolayca ağladığınız olur mu ?	173	1,2%	41,3%
Çekingen olmanızdan şikayetçi misiniz ?	158	1,1%	37,7%
Anne babanızdan biri hareketlerinizi sık sık eleştirir mi ?	133	0,9%	31,7%
Hiç ameliyat geçirdiniz mi ?	119	0,8%	28,4%
Bir grupta tartışmak üzere ortaya atmanız gereken düşüncede çekingen davranır mısınız?	123	0,8%	29,4%
Yılan görünce korkar mısınız ?	230	1,6%	54,9%
Anne babanız, arkadaşlarınızdan sık sık şikayetçi olurlar mı ?	114	0,8%	27,2%
İşleriniz elinizde olmadan sık sık ters gider mi?	144	1,0%	34,4%
Çok nezle olur musunuz ?	93	0,6%	22,2%
Başkalarının çalışmalarını planlama ve sürüklemeye hiç ön ayak oldunuz	156	1,1%	37,2%
Yıldırımdan korkar mısınız ?	178	1,2%	42,5%
Anne babanızdan herhangi biri çok çabuk öfkelenir mi ?	164	1,1%	39,1%
Sık sık paniklersiniz mi?	128	0,9%	30,5%
Zayıf not aldığınız için sık sık üzülür müsünüz?	232	1,6%	55,4%

Tablo 44: Sosyal uyum envanteri cevap frekansları (Devam)

Yeni tanıştığımız bir insanla konuşmaya başlamada güçlük çeker misiniz?	174	1,2%	41,5%
Son on yıl içerisinde önemli bir hastalık geçirdiniz mi ?	76	0,5%	18,1%
Evde yapılacak işlerde anne ve babanızla sık sık uyuşmazlığa düşer misiniz?	108	0,7%	25,8%
Başkalarının mutluluğunu arada bir kıskanır mısınız ?	114	0,8%	27,2%
Yanıtını bildiğiniz halde sınıf karşısında konuşmaktan korktuğunuz için sorulan bir soruya karşılık vermediğiniz oldu mu ?	136	0,9%	32,5%
Midenizden sık sık rahatsız olur musunuz ?	101	0,7%	24,1%
Yakın akrabalarınız arasında sık sık tatsızlıklar olur mu ?	116	0,8%	27,7%
Karşı cinsten insanlarla rahat iletişim kurabilir misiniz ?	198	1,4%	47,3%
Cesaretiniz kolayca kırılır mı ?	109	0,7%	26,0%
Sık sık baş dönmesi geçirir misiniz ?	93	0,6%	22,2%
Kardeşlerinle sık sık kavga eder misiniz ?	179	1,2%	42,7%
Yaptığımız şeylerden dolayı çok üzülür müsünüz?	184	1,3%	43,9%
Önemli bir durumda almak istediğiniz bir şeyi almaktan vazgeçer misiniz ?	205	1,4%	48,9%
Anne babanızın sizi hala çocuk gibi görüp buna göre davrandıklarını düşünür müsünüz ?	164	1,1%	39,1%
Gözleriniz çabuk yorulur mu ?	149	1,0%	35,6%
Yüksek bir yerde iken kendinizi aşağı atabileceğiniz korkusu hiç geldi mi?	171	1,2%	40,8%
Birden çok kalabalık karşısına çıktığımız oldu mu ?	222	1,5%	53,0%
Sabahları uyandığımız vakit, kendinizi çok yorgun bulur musunuz?	183	1,2%	43,7%
Anne babanızın gereksiz yere size baskı yaptığını düşünür müsünüz ?	108	0,7%	25,8%
Çabuk kızar mısınız ?	174	1,2%	41,5%
Sık sık doktor kontrolüne gerek duyar mısınız?	90	0,6%	21,5%
Bir topluluk karşısında konuşmakta güçlük çeker misiniz ?	140	1,0%	33,4%
Kendinizi sık sık acınacak halde hisseder misiniz ?	81	0,6%	19,3%
Anne- babanızdan birinin sizi sürekli sinirlendiren bir alışkanlığı var mıdır?	118	0,8%	28,2%
Sık sık aşağılık duygusuna kapıldığımız ve şikayet ettiğiniz olur mu ?	104	0,7%	24,8%

Tablo 44: Sosyal uyum envanteri cevap frekansları (Devam)

Kendinizi sık sık yorgun hisseder misiniz ?	145	1,0%	34,6%
Kendinizi sinirli bir insan olarak görür müsünüz?	149	1,0%	35,6%
Kalabalık bir grupta dans etmekten hoşlanır mısınız ?	124	0,8%	29,6%
Dış görünüşünüzden dolayı sık sık çekingenlik duyar mısınız ?	106	0,7%	25,3%
Annenizi babanızdan daha çok mu seversiniz ?	149	1,0%	35,6%
Hazımsızlıktan şikayetiniz var mı ?	72	0,5%	17,2%
İyi tanımadığımız birisinden bir şey isteyecek olsanız, gidip söylemektense bunu kendisinden bir yazı veya mektupla mı istersiniz ?	87	0,6%	20,8%
Yüzünüz kolayca kızarır mı ?	141	1,0%	33,7%
Evin huzurunu bozmamak için sık sık konuşmamayı veya evden çıkıp gitmeyi düşündüğünüz olur mu?	100	0,7%	23,9%
Pek tanımadığımız fakat fazlasıyla hayran olduğunuz bir insan karşısında	168	1,1%	40,1%
Bademciğiniz veya gırtlak iltihabınız var mı?	102	0,7%	24,3%
Şunun veya bunun sahte olduğu yönünde kuşkularınız olur mu?	190	1,3%	45,3%
Anne veya babanızın davranışlarının, üzerinizde büyük bir korku yarattığı zamanlar olur mu ?	120	0,8%	28,6%
Sık sık kusma, ishal veya mide bulantısı geçirdiğiniz olur mu ?	97	0,7%	23,2%
Sosyal bir etkinlikte ara sıra öne çıktığınız olur mu?	209	1,4%	49,9%
Çok çabuk alınır ve kırılır mısınız ?	172	1,2%	41,1%
Kabızlıktan çok şikayetçi olduğunuz olur mu ?	96	0,7%	22,9%
Birisi ile karşılaşmamak için hiç yolunuzu değiştirdiğiniz oldu mu ?	152	1,0%	36,3%
Aile bireylerinize karşı ara sıra sevgi ile karışık nefret hissi duyduğunuz olur mu ?	149	1,0%	35,6%
Bir toplantıya geç kaldığımızda öndeki koltuklardan birine gidip oturmaktansa ayakta durmayı veya çıkıp gitmeyi mi tercih edersiniz ?	132	0,9%	31,5%
Çocukken çok hastalık geçirdiniz mi?	125	0,9%	29,8%
Muhtemel felaketlerle karşılaşmak korkusu ile dertlenir misiniz?	166	1,1%	39,6%
Kolayca dost edinebilir misiniz ?	262	1,8%	62,5%
Genellikle annenizle aranız iyi midir ?	318	2,2%	75,9%
Başkaları içinizden geçenleri okuyor diye endişelenir misiniz ?	133	0,9%	31,7%
Burnunuzdan nefes alırken sık sık güçlük çeker misiniz ?	114	0,8%	27,2%
Toplam	14658	100,0%	

5.TARTIŞMA

Bu bölümde, araştırma bulgularının literatürde var olan diğer çalışma sonuçları ile benzerlik ve farklılıkları tartışılmaktadır. Bu araştırma, İstanbul ili Sancaktepe ilçesinde bulunan 6-12 yaş arasındaki öğrencilerin sosyal uyumlarını etkileyen faktörleri belirlemek ve okul sosyal hizmet disiplinin okullardaki işlevini ortaya koymak amacıyla oluşturulmuştur.

Literatür araştırmasında farklı yaş gruplarına yönelik sosyal uyumla ilgili yapılmış çalışmalar bulunmaktadır. Okul sosyal hizmeti disiplinine yönelik çalışmalar ise sınırlı sayıdadır. Öğrencilerin sosyal uyum düzeylerini sosyo-ekonomik, sosyo-demografik ve sosyo-kültürel faktörlerin etkisine ilişkin bulguların literatür dahilinde tartışılması:

Tablo-24 incelendiğinde cinsiyetin sosyal uyum üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığı görülmektedir. Balabanlı'nın (1990), "Öğretmen Liselerinde Okuyan Öğrencilerin Kişisel ve Sosyal Uyum Düzeylerini Etkileyen Bazı Etmenler" konulu çalışmasını desteklemektedir. Ancak Işıklar, Bilgin ve Bilgin'nin (2015), "İlkokul Öğrencilerinin Okula Sosyal Uyum Düzeylerinin İncelenmesi" konulu çalışmasıyla paralellik göstermemektedir.

Tablo-34 incelendiğinde öğrencinin aile gelirinin sosyal uyumu etkilemediği görülmektedir. Akay'ın (1990), 597 öğrenciyle gerçekleştirdiği çalışmada da ailenin gelir durumunun sosyal uyum üzerinde etkili olmadığı saptanmıştır. Ancak Işıklar, Bilgin ve Bilgin'nin (2015), "İlkokul Öğrencilerinin Okula Sosyal Uyum Düzeylerinin İncelenmesi" konulu çalışmasıyla paralellik göstermemektedir.

Tablo-41 incelendiğinde ise aile bütünlüğünün öğrencilerin sosyal uyumları üzerinde az da olsa sosyal uyumları üzerinde etkisinin olduğu belirlenmiştir. Elmacı'nın (2001), "Parçalanmış ve Bütünlüğünü Koruyan Aileye Sahip Ergenlerin Depresyon ve Uyum Düzeylerinde Sosyal Desteğin Rolü" konulu çalışmada bütünlüğünü koruyan aileye sahip ergenlerin, parçalanmış aileye sahip ergenlere göre kişisel, sosyal ve genel uyum düzeyleri yönünden daha uyumlu oldukları görülmüştür.

Tablo-14, Tablo-15, Tablo-16 incelendiğinde ise rehberlik servisinin öğrencilerin sosyal uyumları üzerinde anlamlı bir etkiye sahip olmadığı saptanmıştır. Ancak okullarda psiko-destek servisin önemli bir birimi olarak faaliyette bulunan rehberlik servislerinin, öğrenci sorunlarını çözme noktasında eksik olduğu görülmektedir. Elde edilen bulgular Baltacı ve Karataş'ın (2013), gerçekleştirdikleri çalışmayla da paralellik göstermektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde, temel olarak ele alınan problemin çözümü ve araştırma için belirlenen problemlere dayalı olarak toplanan verilerden elde edilen sonuçlara yer verilmiş ve elde edilen sonuçlar doğrultusunda önerilere yer verilmiştir.

Sonuç

Bu araştırmada 6-12 yaş arası öğrencilerin sosyal uyumu, sosyal uyum üzerinde etkisi bulunan faktörler ve okul sosyal hizmetinin önemi ortaya konulmuştur. Araştırmaya 421 öğrenci dâhil edilmiş ve öğrencilerin sosyal uyumunu etkileyen faktörler saptanarak okuldaki mevcut sosyal destek birimlerin işlevi ve yeterliliği belirlenmeye çalışılmıştır.

Konuya ilişkin yapılan araştırma neticesinde elde edilen bulguların değerlendirmeleri aşağıdaki gibidir:

- Araştırma kapsamındaki 6-12 yaş arası öğrencilerin cinsiyet değişkenine göre sosyal uyum puanları incelendiğinde istatistiksel anlamda kız ve erkek öğrencilerin sosyal uyum puanları arasında anlamlı bir farklılık görülmemekle birlikte erkek öğrencilerin sosyal uyumlarının daha yüksek olduğu belirlenmiştir.
- Araştırma kapsamındaki 6-12 yaş arası öğrencilerin annelerinin meslek değişkenine göre sosyal uyum puanlarına bakıldığında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık görülmemektedir.
- Araştırmaya dâhil edilen öğrencilerin babalarının meslek değişkenine göre sosyal uyum puanlarına bakıldığında ise istatistiksel anlamda, anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir.
- Anne-babanın meslek değişkeninin sosyal uyum üzerinde bir etkisinin olmadığı saptanmıştır. Ebeveynlerin eğitim seviyeleri ve mesleklerine bakıldığında eğitim ve mesleğin birbirleriyle paralel olduğu belirlenmiştir. Ebeveynlerin mesleklerine bakıldığında annelerin büyük bir kısmının çalışmadığı, babaların ise genel olarak evin geçimini sağladığı saptanmıştır.

- Elde edilen bulgulara göre araştırmaya dâhil edilen öğrencilerin bir problem yaşadıklarında ya da bir şey danışmak istediklerinde rehberlik servisine genel olarak başvurmayı düşünmedikleri sonucuna ulaşılmıştır.
- Araştırma kapsamındaki kız ve erkek öğrencilerin bir eğitim dönemi boyunca rehberlik servisine gitme sıklığının çok düşük olduğu belirlenmiştir. Ancak bu durumun sosyal uyum üzerinde istatistiksel olarak etkisinin olmadığı sonucu tespit edilmiştir.
- Çalışma kapsamındaki erkek ve kız öğrencilerin sahip oldukları kardeş sayısı değişkenine göre sosyal uyumları incelendiğinde istatistiksel yönden sosyal uyumları üzerinde bir etkisinin olmadığı elde edilmiştir. Bununla birlikte erkek öğrencilerin kardeşe sahip olmasının sosyal uyumlarını olumlu yönde etkilediği saptanmıştır.
- Araştırmaya katılan öğrencilerin sosyo-ekonomik durumuna göre sosyal uyum puanlarına bakıldığında sosyo-ekonomik durumun sosyal uyum üzerinde bir etkiye sahip olmadığı belirlenmiştir.
- Çalışmaya dâhil olan öğrencilerin sosyal-kültürel faaliyetlere katılım değişkenine göre sosyal uyumları incelendiğinde sosyal uyum puanlarının ortalama bir düzeyde olduğu görülmektedir. Cinsiyet değişkenine göre incelendiğinde ise anlamlı bir farklılık olmamakla birlikte erkek öğrencilerin istatistiksel anlamda sosyal uyumlarının daha yüksek olduğu saptanmıştır.
- Öğrencilerin boş zaman değerlendirme değişkenine göre sosyal uyumlarına bakıldığında ise cinsiyetlerine göre anlamlı bir farklılık olmamakla birlikte erkek öğrencilerin sosyal uyumlarının daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Arkadaşlarla zaman geçirmenin sosyal uyumu olumlu yönde etkilediği tespit edilmiştir.
- Öğrencilerin büyük bir kısmı evde sorun yaşadıklarında anneden destek aldıklarını belirtmişlerdir.
- Araştırma kapsamındaki öğrencilerin okulda sorun yaşadıklarında destek aldıkları kişiye bakıldığında büyük bir kısmının sınıf öğretmeninden destek aldığı, okulda bulunan diğer personellerden destek almadığı belirlenmiştir.
- Araştırma dâhilindeki öğrencilerin anne-babasının birlikte olma durumu incelendiğinde annesi ve babası boşanan öğrencilerin sosyal uyumlarının düşük olduğu sonucu elde edilmiştir.

- Araştırma kapsamındaki öğrencilerin birlikte yaşadıkları kişi değişkenine bakıldığında ise anne ve baba ile birlikte yaşayan öğrencilerin sosyal uyumlarının daha yüksek olduğu görülmektedir.
- Ailelerin gelir durumu ve aileyi geçindiren kişi değişkeninin, araştırma kapsamındaki öğrencilerin sosyal uyumunu etkilemede anlamlı bir etkiye sahip olmadığı tespit edilmiştir.

Öneriler

6-12 yaş arası olarak geçen okul çağına, çocuğun sosyal davranışlar kazanmasında önemli bir rolü bulunmaktadır. Öğrencilerin sosyalleşmeleri ve sosyal uyum becerilerini okul öncesi dönemden sonra bu yıllarda da kazanmaya devam etmeleri, ileriki yaşamlarını birçok yönden olumlu etkileyecektir.

- Öğrencilerin sosyal uyumlarının yüksek olmasında sorumluluk alacak en önemli kişiler ebeveynlerdir. Ebeveynlerin bu konuda bilinçli, gelişime açık olması çocuklarını iyi tanımları önem arz etmektedir. Bu amaçla anne-babaların çeşitli seminer ve eğitici etkinliklere katılması sağlanabilir.
- Anne-babaların okul ile iş birliği içinde olması, öğretmenlerden destek alması, okulda yapılacak benzer etkinliklere katılması sağlanabilir.
- Anne-babaların bu konuda eğitim ve destek almada istekli olması çocuğun sağlıklı gelişimi açısından çeşitli yayınları takip etmesi önemli, bu konuda toplumun çeşitli kurumları da gerekli eğitimleri anne ve babaya verebilir.
- Okullarda okul sosyal hizmet uzmanı çalıştırarak, okul rehber öğretmenleri ve okulda bulunan diğer öğretmenler desteklenebilir.
- Okullarda “okul sosyal hizmeti” uygulamasının başlatılması ise başka önemli bir noktayı oluşturmaktadır. Öğrencilerin büyük bir kısmı, rehber öğretmenlerden destek almadıklarını, büyük bir kısmı rehberlik servisine bir eğitim-öğretim dönemi boyunca hiç gitmediklerini, büyük bir kısmı ise sorun yaşadıklarında ya da bir şey danışmak istediklerinde rehberlik servisine başvurmayı düşünmediklerini belirtmişlerdir.

Bulgulara bakıldığında okullardaki rehberlik servislerinin öğrencilerin sorunlarını çözmeye yetersiz kaldığı görülmektedir. Okullarda sosyal hizmet uzmanlarının istihdam edilmesi bütüncül bir bakış açısıyla sorunları çözmeye konusunda daha etkili olacaktır. Bunun yanı sıra okul sosyal hizmet uzmanları, rehber öğretmenlerle koordineli bir şekilde çalışmalar yürüterek rehber öğretmenlerin iş yükünü de azaltacaktır.

- Öğretmenlerin, yöneticilerin, rehber öğretmenlerin iş birliği içerisinde çalışarak eğitim programlarını zenginleştirip, öğrencilerin sosyalleşebilecekleri bir ortam oluşturmaları sağlanabilir.
- Okullarda sosyal hizmet uzmanlarının savunuculuk yapma, bağlantı kurma, eğiticilik, görüş alışverişi, öğrenciye hizmet etme gibi doğrudan öğrenciye yönelik çalışmalar yapmaları sağlanabilir.
- Konuya ilişkin araştırma yapmak isteyen araştırmacılar, örnekleme daha geniş tutabilir ve sosyo-ekonomik özellikleri farklı gruplar üzerinde çalışma yapabilirler.
- Ebeveynlerin çocukların sorunlarını çözümünde ve çocuklara destek olma konusunda birbirlerine destek sağlamaları çocukların sosyal uyumları açısından daha sağlıklı olacaktır.

KAYNAKÇA

ALTINKÖPRÜ, T. (2002). *Genç Kız Psikolojisi ve Cinselliği*. İstanbul: Hayat Yayıncılık.

Anne Baba Tutumları ve Çocuklarda Olumlu Benlik Gelişimi, <http://www.atabekkoleji.com/anne-baba-tutumları-cocuklarda-olumlu-benlik-gelisimi/>
Erişim tarihi: 28.02.2018

ARI, R. (2016). *Eğitim Psikolojisi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.

AVCI, A. (2014). *Eğitim Bilimine Giriş*. İstanbul: Türdav Yayın Grubu.

AYDIN, A. (2007). *Eğitim Psikolojisi*. Ankara: Tek Ağaç Yayınevi.

AYDIN, B. (2015). *Çocuk ve Ergen Psikolojisi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.

AYDIN, B., Akbağ, M., Tuzcuoğlu, S., Yayıncı, L. ve Meral, A. (2015). *Gelişim ve Öğrenme. Eğitim Psikolojisi*. Ankara: Nobel yayıncılık.

BACANLI, H. (2000). *Gelişim ve Öğrenme*. Ankara: Nobel Yayıncılık.

BAKIRCIOĞLU, R. (2002). *Çocuk Ruh Sağlığı ve Uyum Bozuklukları*. Ankara: Anı Yayıncılık.

BAŞARAN, İ. E. (2005). *Eğitim Psikolojisi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.

CEBECİ, S. (1994). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri ve Yazma Teknikleri*. İstanbul; Alfa Yayıncılık.

CİRHİNLİOĞLU, G. F., *Çocuk Gelişimi Ve Ruh Sağlığı*, Nobel Yayıncılık, 3. Basım, Ankara, 2015.

CÜCELOĞLU, D. (2010). *İnsan ve Davranışı*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

ÇAĞDAŞ, A. ve SEÇER, Z. (2002). *Çocuk ve Ergende Sosyal ve Ahlak Gelişimi*. İstanbul: Nobel Yayınevi.

Çocuk Sayısı Azalıyor, <https://www.medyamidas.com/cocuk-sayisi-azaliyor-2046h.htm>
Erişim Tarihi: 21.07.2018.

DAĞ, A. (2017). *Okul Sosyal Hizmeti*. İstanbul: Açılım Kitabevi.

DUMAN, N. (2000). *Ankara Liselerinde Çeteye Katılma Potansiyeli Olan Öğrenci Grupları Ve Okul Sosyal Hizmeti*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

DUYAN, V. ve ÖZBESLER, C. (2009). Okul Ortamlarında Sosyal Hizmet. *Eğitim ve Bilim*, 34(154).

DUYAN, V., G. Ç., GÖKÇEARSLAN ÇİFTÇİ E., SEVİN, Ç. ERBAY, E. ve İKİZOĞLU, M. (2008). Lisede Okuyan Öğrencilerin Yalnızlık Durumlarına Etki Eden Değişkenlerin İncelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 33, 28-41.

ELMACI, F., (2001). Parçalanmış ve Bütünlüğünü Koruyan Aileye Sahip Ergenlerin Depresyon ve Uyum Düzeylerinde Sosyal Desteğin Rolü. *Kuram ve uygulamada eğitim bilimleri*, (6), 255-267.

GENÇ, Y. ve SEYYAR, A. (2010). *Sosyal Hizmet Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Sakarya Yayıncılık.

GİBSON, M. ve MITCHELL, H. (2016). *Introduction to and Guidance, Psikolojik Danışma ve Rehberlik*. Çev. Ed.: Süleyman Doğan. Ankara: Nobel Yayınları.

HARTUP, W. (2000). *The Company They Keep Friendships and Their Developmental Significance. Childhood Social Development*. Massachusetts and Oxford: Blackwell Publishers.

IŞIKLAR, A., BİLGİN, M. ve BİLGİN, M. (2015). İlkokul Öğrencilerinin Okula Sosyal Uyum Düzeylerinin İncelenmesi. *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(2).

JAROLMEN, J. (2017). *Okul Sosyal Hizmeti Bir Uygulama Kılavuzu*. Ankara: Nika Yayınevi.

Kadın İstatistikleri, <http://www.dogrulukpayi.com/bulten/2018-de-kadin-istatistikleri>
Erişim Tarihi: 18.07.2018.

KARACA, R. ve İKİZ, E. (2014). *Psikolojik Danışma ve Rehberlikte Çağdaş Bir Anlayış*. Ankara: Nobel Yayıncılık.

KARASAR, N. (2004). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Nobel Yayıncılık.

KARATAŞ, H., ve BALTACI, Ş., (2013). Ortaöğretim Kurumlarında Yürütülen Psikolojik Danışma ve Rehberlik Hizmetlerine Yönelik Okul Müdürü, Sınıf Rehber Öğretmeni, Öğrenci ve Okul Rehber Öğretmeninin (Psikolojik Danışman) Görüşlerinin İncelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*, 14(2), 427-460.

KARATAŞ, K., GENCER, Tahir E., Çalış, N. ve Ege, A. (2016). *Öğrenci Sorunlarının Okul Sosyal Hizmeti Bağlamında Değerlendirilmesi*. Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Yayını.

KEPÇEOĞLU, M. (2010). *Psikolojik Danışma ve Rehberlik*. İstanbul: Alkım Yayınevi.

KINCAL, Y. R. (2015). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Nobel yayıncılık.

KULAKSIZOĞLU, A. (2009). *Ergen Psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

KUZGUN, Y. (2013). *Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık*. Ankara: Nobel Yayıncılık.

Mesleki Eğitim ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi (2007). *Çocuk Gelişimi ve Eğitimi: Uyum Güçlüğü Gösteren Çocuklar*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.

NADİR, U., (2016). *Sosyal Hizmet Uzmanının Rollerini Çerçevesinde Okul Sosyal Hizmeti ve Ekip Çalışması*. Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Yayını.

NASW (2012). *Standards For School Social Work Services*.

NELSEN, J., LOTT, L. VE GLENN, S. (2000). *Sınıfta Pozitif Disiplin*. İstanbul: Hayat Yayıncılık.

ÖCAL, M. vd. (1998). *Çocuk Gelişimi ve Eğitimi*. İstanbul: Ensar Neşriyat.

Özel Eğitim Hizmetleri Tanıtım El Kitabı (2016). Ankara: T.C. MEB Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü Yayını.

ÖZKAN, Y., VE KILIÇ, E. (2014). Çocuk ve Aile Odaklı Sorunların Çözümünde Okul Sosyal Hizmet Uzmanlarının Önemi: Uzmanların Çocuk ve Ailelerle Çalışmada Sahip Oldukları Beceriler. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, (183), 397-412.

PEKER, H. (1994). *Çocuk ve Suç*. İstanbul: İstanbul Çocuk Vakfı Yayınları.

SELÇUK, Z. (2012). *Eğitim Psikolojisi*. Ankara: Nobel Yayınları.

Sosyal Hayatta İletişim, <http://bilisim7059.blogcu.com/sosyal-hayatta-iletisim/4080148>
Erişim tarihi: 10.11.2017.

Sosyal Hizmetler Kanunu, 24 Mayıs 1983 Tarih ve 18059 Sayılı Resmi Gazete.

Sosyal Hizmet Nedir?, <http://ifsw.org/sosyal-hizmet-nedir/> Erişim Tarihi: 10.11.2017.

ŞEMİN, U. R. (1984). *Gençlik Psikolojisi*. İstanbul: Acar Matbaacılık.

ŞİŞMAN, M. (2010). *Eğitim Bilimine Giriş*. Ankara: Pegem Yayıncılık.

TOPSES, M. D. (2014). *Eğitim Sosyolojisi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.

TURNER, F. J. (2005). *Encyclopedia of Canadian Social Work*. Waterloo, ON, CAN: Wilfrid Laurier University Press.

TUTKUN, Ö. F. (2006). Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesindeki Türkiyeli Öğrencilerin Uyum Sorunları. *Kırgız-Türk Manas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 15, 259-260.

Türkiye’de Kadının Durumu, <http://www.kigem.com/turkiyede-kadinin-durumu-.html>
Erişim tarihi: 18.07.2018

TÜİK Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi
<http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=27597> Erişim tarihi: 18.07.2018.

www.manisahabersiz.com Erişim tarihi: 21.12.2017.

Ailelerde Tek Çocuk Sorunu, www.manisahabersiz.com.tr/ailelerde-tek-cocuk-sorunu-makale,10.html Erişim tarihi: 21.12.2017.

Rehber Öğretmen Biz, www.rehberogretmen.biz.com.tr Erişim Tarihi: 28.07.2018.

YAPICI, Ş. VE YAPICI, M. (2005). *Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi*. Ankara.

YAVUZER, H. vd. (1997). *Ana-Baba Okulu*. İstanbul: Remzi Yayınevi.

YAVUZER, H., (2013). *Çocuk Psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

YAVUZER, H. (2009). *Çocuk ve Suç*. İstanbul: Remzi Yayınevi.

YAVUZER, H. (2000). *Okul Çağı Çocuğu*. İstanbul: Remzi Yayınevi.

YOLCUOĞLU, G. (2015). *Türkiye’de Tüm Çocukları İyi Yetiştirebilmek*. İstanbul: Nar Kitabevi.

YÖRÜKOĞLU, A. (2002). *Gençlik Çağı*. İstanbul: Özgür Yayınları.

ZATSROW, C. (2013). *Sosyal Hizmete Giriş*. Ankara: Nika Yayınevi.

EKLER

Ek 1. Kişisel Bilgi Formu

Okulu:

Sınıfı:

Yaşadığınız semt:

1.Cinsiyetiniz nedir?

Kız Erkek Belirtmek istemiyorum.

2. Kaç yaşındasınız?

6 7 8 9 10 11 12

3.Annenizin öğrenim durumu nedir?

İlkokul Ortaokul Lise Üniversite Yüksek lisans

4. Babanızın öğrenim durumu nedir?

İlkokul Ortaokul Lise Üniversite Yüksek lisans

4. Annenizin mesleği nedir?

Çalışmıyor öğretmen doktor mühendis Muhasebeci Hemşire Diğer

4. Babanızın mesleği nedir?

Çalışmıyor Öğretmen Doktor Mühendis Muhasebeci Hemşire Diğer

5. Ailenizde kaç kişi yaşıyor?

2 3 4 5 6 Diğer

6. Kaç kardeşiniz var?

1 2 3 4 5 Diğer

7. Oturduğunuz ev size mi ait ?

Evet Hayır

8.Ailenizin gelir durumu nedir?

1000 TL 1000-1500 1500-3000 3000-5000 5000 ve üzeri

9.Sinema, tiyatro kültürel faaliyetlere katılım durumunuz nedir?

Spor yaparım Tiyatroya giderim Sinemaya giderim Katıldığım sosyal kültürel bir

faaliyet yoktur Diğer

10.Boş zamanınızı nasıl değerlendirirsiniz?

- Kitap okurum Arkadaşlarımla zaman geçiririm Ailemle zaman geçiririm.
 Müzik dinlerim Kursa giderim Diğer

11. Evde sorun yaşadığınızda kimden destek alırsınız?

- Anneden destek alırım. Babadan destek alırım. Kardeşten destek alırım.
 Hiç kimseden destek almam. Diğer

12. Okulda sorun yaşadığınızda kimden destek alırsınız?

- Sınıf öğretmeninden destek alırım Müdürden destek alırım Rehberlik servisinden destek alırım.
 Hiç kimseden destek almam. Diğer

13. Bir problem yaşadığınızda ya da bir şey danışmak istediğinizde rehberlik servisine gitmeyi düşünür müsünüz?

- Evet Hayır

14. Bir eğitim- öğretim dönemi boyunca rehberlik servisine ne sıklıkta gidersiniz?

- Sık sık giderim. Bazen giderim. Nadiren giderim. Hiç gitmem.

15. Anne ve babanız birlikte mi?

- Boşandı Birlikte Anne vefat etti, baba yaşıyor. Baba vefat etti, anne yaşıyor.
 İkisi de vefat etti.

16. Kiminle yaşıyorsunuz?

- Anne-baba Anne Baba Diğer

17. Ev ne ile ısınıyor?

- Doğalgaz Soba

18. Geçiminizi kim sağlıyor?

- Anne-baba Anne Baba Diğer

19. Evde kendinize ait odanız var mı?

- Evet Hayır

20. Evde ders çalışma ortamınız olur mu?

- Evet Hayır

Ek 2. Sosyal Uyum Envanteri

Kişiliğiniz hakkında daha çok şey bilip öğrenmek ister misiniz ? O zaman aşağıdaki bütün soruları samimi olarak yanıtlarsanız kendinizi daha iyi tanıma olanağınız olacaktır. Yanıtınız Evet ise, "E" Hayır ise "H" Belirsiz ise "soru işareti (?)" yazınız. Ancak Evet "E" veya Hayır "H" şeklinde kesin olarak yanıtlanamayacağınız durumlarda soru işaretini "?" yazınız. Eğer anne ve babanızdan ayrı yaşıyorsanız, soruların bazılarını, birlikte yaşadığınız insanları göz önünde tutarak yanıtlayınız.

		Evet	Hayır	?
1	Gündüzleri sık sık hayal kurar mısınız?			
2	Başkalarından kolayca hastalık kapar mısınız?			
3	Sırf insanlar arasında bulunmak için toplantılara katılmaktan hoşlanır mısınız?			
4	Hastalandığınızda doktora gitmekten çekinir misiniz?			
5	Bir toplantıda ortamda bulunan önemli kişilerle görüşmek için çaba harcar mısınız?			
6	Gözleriniz ışığa karşı çok hassas mıdır?			
7	Evden kaçmak için kuvvetli bir istek duyduğunuz oldu mu?			
8	Toplantılarda insanları birbirine tanıştırmak sorumluluğunu üzerinize alır mısınız?			
9	Ara sıra ana- babanızın umutlarını boşa çıkardığınızı düşünür müsünüz?			
10	Sık sık hüzünlenir misiniz?			
11	Sürekli nezleniz ve astımınız var mıdır?			
12	Kalabalık bir gruba karşı konuşmakta güçlük çeker misiniz?			
13	Babanızın yaptığı işten dolayı utanç duyar mısınız?			
14	Hiç kızıl veya difteri hastalığı geçirdiniz mi?			
15	Sessiz ve neşesiz geçen bir toplantıyı neşelendirmede öncü oldunuz mu?			
16	Evde sözü geçen daha çok anneniz midir?			
17	Bir kimsenin size istemediğiniz bir şeyleri yaptırdığı hissine kapılır mısınız?			
18	Anne-babanızdan biri sizi haksız yere eleştirdi mi ?			
19	Herkes yerlerini alıp oturduktan sonra bir toplantıya girecek olsanız çekingenlik duyar mısınız ?			
20	Kalabalık arasında olsanız bile kendinizi çok defa yalnız hissettiğiniz olur mu?			
21	Ailenizin size istediğiniz yönde ilgi göstermediğini düşünür müsünüz ?			
22	Sınıfınız karşısında bir konuşma yapmak size zor gelir mi ?			
23	Sık sık başınız ağrır mı ?			
24	Genellikle babanızla kurduğunuz iletişim istediğiniz yönde midir ?			
25	Uyumanıza engel olacak hiçbir gürültü olmadığında bile sık sık uyumakta güçlük çektiğiniz olur mu ?			
26	Herhangi bir yolculukta yanınızdaki arkadaşınızı konuşmaya ikna eder misiniz ?			

27	Sık sık akşama doğru kendinizi çok yorgun hisseder misiniz ?			
28	Deprem veya yangın düşüncesi sizi korkutur mu ?			
29	Son zamanlarda zayıfladığınız oldu mu ?			
30	Anne veya babanızdan birinin, istedikleri bir şey karşısında sizden mutlaka uyanmanızı istedikleri oldu mu ?			
31	Başkalarından yardım istemek size kolay gelir mi?			
32	Yakınlarınızdan birinin hastalığı veya ölümü, ailenizin mutluluğunu olumsuz yönde etkiler mi?			
33	Herhangi bir kazada ciddi bir şekilde yaralandınız mı ?			
34	Parasızlık aile hayatını sizin için çekilmez bir hale getirdi mi ?			
35	Kolayca ağladığınız olur mu ?			
36	Çekingen olmanızdan şikayetçi misiniz ?			
37	Anne babanızdan biri hareketlerinizi sık sık eleştirir mi ?			
38	Hiç ameliyat geçirdiniz mi ?			
39	Bir grupta tartışmak üzere ortaya atmanız gereken düşüncede çekingen davranır mısınız ?			
40	Yılan görünce korkar mısınız ?			
41	Anne babanız, arkadaşlarınızdan sık sık şikayetçi olurlar mı ?			
42	İşleriniz elinizde olmadan sık sık ters gider mi ?			
43	Çok nezle olur musunuz ?			
44	Başkalarının çalışmalarını planlama ve sürüklemeye hiç ön ayak oldunuz mu?			
45	Yıldırımdan korkar mısınız ?			
46	Anne babanızdan herhangi biri çok çabuk öfkelenir mi ?			
47	Sık sık panikler misiniz?			
48	Zayıf not aldığınız için sık sık üzülür müsünüz?			
49	Yeni tanıştığınız bir insanla konuşmaya başlamada güçlük çeker misiniz?			
50	Son on yıl içerisinde önemli bir hastalık geçirdiniz mi ?			
51	Evde yapılacak işlerde anne ve babanızla sık sık uyuşmazlığa düşer misiniz?			
52	Başkalarının mutluluğunu arada bir kıskanır mısınız ?			
53	Yanıtını bildiğiniz halde sınıf karşısında konuşmaktan korktuğunuz için sorulan bir soruya karşılık vermediğiniz oldu mu ?			
54	Midenizden sık sık rahatsız olur musunuz ?			
55	Yakın akrabalarınız arasında sık sık tatsızlıklar olur mu ?			
56	Karşı cinsten insanlarla rahat iletişim kurabilir misiniz ?			
57	Cesaretiniz kolayca kırılır mı ?			
58	Sık sık baş dönmesi geçirir misiniz ?			
59	Kardeşlerinizle sık sık kavga eder misiniz ?			
60	Yaptığınız şeylerden dolayı çok üzülür müsünüz?			
61	Önemli bir durumda almak istediğiniz bir şeyi almaktan vazgeçer misiniz ?			
62	Anne babanızın sizi hala çocuk gibi görüp buna göre davrandıklarını düşünür müsünüz ?			
63	Gözleriniz çabuk yorulur mu ?			

64	Yüksek bir yerde iken kendinizi aşağı atabileceğiniz korkusu hiç geldi mi?			
65	Birden çok, kalabalık karşısına çıktığınız oldu mu ?			
66	Sabahları uyandığınız vakit, kendinizi çok yorgun bulur musunuz?			
67	Anne babanızın gereksiz yere size baskı yaptığını düşünür müsünüz ?			
68	Çabuk kızarmısınız ?			
69	Sık sık doktor kontrolüne gerek duyar mısınız ?			
70	Bir topluluk karşısında konuşmakta güçlük çeker misiniz ?			
71	Kendinizi sık sık acınacak halde hisseder misiniz ?			
72	Anne-babanızdan birinin sizi sürekli sınırlendiren bir alışkanlığı var mıdır?			
73	Sık sık aşağılık duygusuna kapıldığınız ve şikayet ettiğiniz olur mu ?			
74	Kendinizi sık sık yorgun hisseder misiniz ?			
75	Kendinizi sınırlı bir insan olarak görür müsünüz?			
76	Kalabalık bir grupta dans etmekten hoşlanır mısınız ?			
77	Dış görünüşünüzden dolayı sık sık çekingenlik duyar mısınız ?			
78	Annenizi babanızdan daha çok mu seversiniz ?			
79	Hazımsızlıktan şikayetiniz var mı ?			
80	İyi tanımadığınız birisinden bir şey isteyecek olsanız, gidip söylemektense bunu kendisinden bir yazı veya mektupla mı istersiniz ?			
81	Yüzünüz kolayca kızarır mı ?			
82	Evin huzurunu bozmamak için sık sık konuşmamayı veya evden çıkıp gitmeyi düşündüğünüz olur mu?			
83	Pek tanımadığınız fakat fazlasıyla hayran olduğunuz bir insan karşısında çekingenlik duyar mısınız?			
84	Bademciğiniz veya gırtlak iltihabınız var mı?			
85	Şunun veya bunun sahte olduğu yönünde kuşularınız olur mu?			
86	Anne veya babanızın davranışlarının, üzerinizde büyük bir korku yarattığı zamanlar olur mu ?			
87	Sık sık kusma, ishal veya mide bulantısı geçirdiğiniz olur mu ?			
88	Sosyal bir etkinlikte ara sıra öne çıktığınız olur mu ?			
89	Çok çabuk alınır ve kırılır mısınız ?			
90	Kabızlıktan çok şikayetçi olduğunuz olur mu ?			
91	Birisi ile karşılaşmamak için hiç yolunuzu değiştirdiğiniz oldu mu ?			
92	Aile bireylerinize karşı ara sıra sevgi ile karışık nefret hissi duyduğunuz olur mu ?			
93	Bir toplantıya geç kaldığınızda öndeki koltuklardan birine gidip oturmaktansa ayakta durmayı veya çıkıp gitmeyi mi tercih edersiniz?			
94	Çocukken çok hastalık geçirdiniz mi?			
95	Muhtemel felaketlerle karşılaşmak korkusu ile dertlenir misiniz?			
96	Kolayca dost edinebilir misiniz ?			
97	Genellikle annenizle aranız iyi midir ?			
98	Başkaları içinizden geçenleri okuyor diye endişelenir misiniz ?			
99	Burnunuzdan nefes alırken sık sık güçlük çeker misiniz ?			

Ek 3. Özgeçmiş

Eğitim Bilgileri

- 2003-2006 Üsküdar Kandilli Kız Lisesi
- 2006-2010 Abant İzzet Baysal Üniversitesi – Türkçe öğretmenliği
- 2012-2016 Atatürk Üniversitesi – Sosyal hizmetler

İş Deneyimleri

- 2016- Keystone International Schools
- 2014-2015 Bilgiçığı Koleji
- 2012-2014 Prestij Eğitim Kurumları
- 2012-2012 Seyhan İdeal Eğitim Kurumları

Ek 4. Araştırma İzni

T.C.
İSTANBUL VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 59090411-20-E.10786732

01/06/2018

Konu: Anket ve Araştırma İzin Talebi

VALİLİK MAKAMINA

- İlgi: a) Üsküdar Üniversitesinin 15.05.2018 tarih ve 2194 sayılı yazısı.
b) MEB. Yen. ve Eğ. Tk. Gn. Md. 22.08.2017 tarih ve 12607291/2017/25 No'lu Gen.
c) Millî Eğitim Araştırma ve Anket Komisyonunun 31.05.2018 tarihli tutanağı.

Üsküdar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü yüksek lisans öğrencisi Kader HEZER'in "İlköğretim Öğrencilerinin Sosyal Uyum Sorunu ve Okul Hizmeti: Üsküdar ve Sancaktepe İlçeleri Örneği" konulu tezi kapsamında, ilimiz Üsküdar ve Sancaktepe ilçelerinde bulunan ilkokul ve ortaokullarda öğrenim gören öğrencilere; anket uygulama istemi hakkındaki ilgi (a) dilekçe ve ekleri Müdürlüğümüzce incelenmiştir.

Araştırmacının söz konusu talebi; bilimsel amaç dışında kullanılmaması, uygulama sırasında bir örneği müdürlüğümüzde muhafaza edilen mühürlü ve imzalı veri toplama araçlarının kurumlarımıza araştırmacı tarafından ulaştırılarak uygulanması, katılımcıların gönüllülük esasına göre seçilmesi, araştırma sonuç raporunun müdürlüğümüzden izin alınmadan kamuoyuyla paylaşılmaması koşuluyla, okul idarelerinin denetim, gözetim ve sorumluluğunda, eğitim-öğretimi aksatmayacak şekilde ilgi (b) Bakanlık emri esasları dâhilinde uygulanması, sonuçtan Müdürlüğümüze rapor halinde (CD formatında) bilgi verilmesi kaydıyla Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görülmesi halinde olurlarınıza arz ederim.

Ömer Faruk YELKENCİ
Millî Eğitim Müdürü

OLUR
01/06/2018

Ahmet Hamdi USTA
Vali a.
Vali Yardımcısı

- Ek:1- Genelge
2- Komisyon Tutanağı

İl Millî Eğitim Müdürlüğü Binbirdirek M. İmran Öktem Cad.
No:1 Eski Adliye Binası Sultanahmet Fatih/İstanbul
E-Posta: sgb34@meb.gov.tr

A. BALTA VHKİ
Tel: (0 212) 455 04 00-239
Faks: (0 212)455 06 52

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden 93a2-b40f-3106-ba85-066f kodu ile teyit edilebilir.

Ek 5. Etik Kurul Onay Formu

www.uskudar.edu.tr

Altunizade Mahallesi Haluk Türksay Sokak No:14 34662 Üsküdar/İSTANBUL
T: 0216 400 22 22 F: 0216 474 12 56 bilgi@uskudar.edu.tr

T.C.
ÜSKÜDAR ÜNİVERSİTESİ
GİRİŞİMSSEL OLMAYAN ARAŞTIRMALAR
ETİK KURULU BAŞKANLIĞI

SAYI: B.08.6.YÖK.2.ÜS.0.05.0.06 /2018/569

25/04/2018

Prof.Dr. Abulfez SÜLEYMANOV
(Kader HEZER)

Üsküdar Üniversitesi Girişimsel Olmayan Araştırmalar Etik Kurulunun 25/04/2018 tarihinde yapılan 04 No.lu toplantısında “**İlköğretim Öğrencilerinin Sosyal Uyum Sorunu ve Okul Sosyal Hizmeti: Sancaktepe ve Üsküdar Örneği**” adlı araştırma projenizin etik açıdan uygun olduğuna karar verilmiştir.

Bilgilerinize rica ederim.

Doç. Dr. Cumhuri TAŞ
Girişimsel Olmayan Araştırmalar Etik
Kurulu Başkanı